

promittens, si interrogaretur. *Glos. fin. in. l. tale pactum. §. fin. de pactis: quam ibi cōmendant omnes, & Ias. in. l. 3. C. de liber. præter. Decius consil. 465. num. 8. & latius Tiraq. in. l. si vnam, verb. libertis. num. 18.*

Quod non solum procedit in nepote ex filio præmortuo, sed etiam in nepote ex filio viuo. Quamuis enim appellatione filiorum non soleant venire nepotes, qui non tenent primum locum, vt probat *Ruin. conf. 8. vol. 5.* Quia tamen respectu meliorationis, ita est capax nepos ex filio præmortuo, sicut ex viuo. *l. 2. supra: eodem modo in pacto non meliorandi comprehenditur vterq;.* Cum enim tractemus de conseruanda æqualitate filiorū, ea ita infringitur per vnius, sicut per alterius nepotis meliorationem. Et sic resuleret idem odium, & irrationabilitas, si nepos ex filio viuo posset meliorari: quo casu nepos ex filio viuo venit etiam appellatione filiorum, secundū *Ruin. vbi supra.*

- 2 Sed an auus possit vnum, ex pluribus nepotibus ex filio præmortuo, meliorare in sola integra parte tertij & quinti, quæ suo patri (ex dicto pacto) pertineret, si esset viuus, & nunc pertinet toti stirpi nepotum? Videtur qd non. Nam pactum, seu promissio parentis de non meliorando quemquam filiorum continet tacitam donationem, ex qua quilibet eorum cōseruat ius successionis in sua æquali parte tertij & quinti, quæ aliàs poterat adimi, argum. *l. si sponsus. §. si maritus hæres. de donat. inter virum: prout dicebamus in glos. 1. in princip.* Ratio enim vnica & finalis pacti est, ea æqualis filiorū successio, vt modo dicebamus. Hęc autem donatio (quæ ex dicto pacto resultat) ex hoc text. futura est valida, & irreuocabilis, tanquam necessaria sequella pacti, quod hīc approbatur. Sequitur enim accessorium naturam principalis. *l. cum principalis. de regul. iur. c. accessorium. cod. tit.* Et cōsequens habet easdē vires, quas antecedens. *l. 2. ff. de iurisd. omniū iud. l. 1. §. item si. ff. si vsus fructu. l. 1. C. de iurisd. omniū iud. l. 1. §. item si. ff. si vsus fructu. l. 1. C. de iurisd. omniū iud. l. 1. §. item si.* Cū autem tale pactum extēdatur ad nepotes, vt dictū est: Quēadmodum eis nocet in stirpem, & in capita: quia nec tota stirps, nec quodlibet eius caput potest in damnū filiorum meliorari: debet etiam prodesse, vt ius ex eo pacto toti stirpi quæsitum, pro conseruanda sua æquali parte tertij & quinti, sit inter eos met in capita irreuocabile, resoluta pluralitate in singularitates. *l. falsa. §. fin. de cond. & demōst. Prout fieret, si quis*

irreuocabiliter donasset suis nepotibus ex tali filio defuncto re-
certā; non posset postea illam donationem reuocare, aut modi-
ficare: vt vnus tantū ex dictis nepotibus totā donationē repor-
taret. l. perfecta donatio. C. de donat. quæ sub mod. Pro quo
etiam facit, quod dicemus infra, gl. 4. in pacto affirmatiuo me-
liorandi filium, eo mortuo, relictis liberis, etiam ante factam,
seu constitutam meliorationem: non licere auo meliorationē
filio promissam vni ex nepotibus ex eo dare, sed omnes succes-
suros æqualiter.

- 9 Ex quo inferitur, quod etiam si pater, qui promissit non me-
liorare filios, velet ex post facto eis æqualiter relinquere tertiu
& quintum, vinculata vnus cuiusq; æquali parte, iuxta for-
mam legis. l. 1. infra, non posset. Obstaret enim pactu. Ex quo,
cum non possit suam partem à quouis adimere, nec etiam lice-
bit vinculare. Perfecta enim donatio non recipit ex postfa-
cto grauamina. d. l. perfecta donatio.

GLOSSA TERTIA.

Quod pactum de non meliorando pro sui valore requirit scriptu-
ram, & an possit aliis probari.

- 1 Pactu de non meliorando, licet sit contra liberā testandi facultatē, valet.
- 2 Pactum de non meliorando scripturam requirit.
- 3 Probatio sufficit per æquipollens, etiam in statutis.
- 4 Promissio simplex obligat in conscientia, in re iusta, & graui.
- 5 Scriptura de perdita potest probari per testes.
- 6 Pactum de non meliorando non impedit donationem remuneratorem, nec
dispositionem de quinto pro anima.

NOpueda hazer la dichamejoria. Valet ergo pactum de non
meliorando, quod de lure cōmuni non valeret: cū sit cō-
tra liberā testandi facultatem. l. pactu quod dotali. C. de
pactis. vbi not. Dec. nu. 7. Et per consequens valebit pactum de
æqualiter instituendo, quod dict. l. pactum, prohibitum erat.
Cum enim vtrūque pactum idem importet: ex quo hīc text.
permittit pactum non meliorandi: permittet etiam & pactum
æqualiter instituendi. Prout etiam tenet hīc Gomez. num. 19.
ad finem. Et ad hoc non requiritur iuramentum, vt patet in
text. Cuius plures rationes assignant hīc Gomez. num. 21. &
Matien. glos. 1. num. 2. & glos. 4. num. 1. & 2. Illa est verior,
quod

quod cum pactum hoc (re vera) non sit contra bonos mores, vt probat Couar. in. 2. par. rubr. de test. nu. 5. lege potest approbari vt pater in cap. 1. de filiis natis ex matre. ad Morg. contract. & notat Baldus in. l. cum Archimedorum. C. vt in possess. legat. Maximè ex tam iusta ratione, vt filij æqualiter succedant.

2 Requirat autem tex. ad valorem huius pacti, quod sit redactum in scripturam publicam. Quæ in hoc videtur pro forma requisita, prout sentiunt omnes hîc, & Couar. in. c. quamuis pactum. 3. par. in princ. nu. 2. ad fin. Prout, & alibi pluries scriptura pro forma requiritur, vt per gl. verb. in scriptis in. c. 1. §. postquam. de censibus in sexto. Atquæ ita in casu huius tex. non sufficit probatio per æquipollens, puta per testes, scripturam priuatam, vel partis confessionem, vt aduertit hîc Tello. num. 6. & ex facto consultus respondit, promissionem in priuata scriptura genero factam de non meliorando aliquem ex lîijs, nullam esse, per supradicta.

3 Sed eius opinio dura videtur. Nam etiam in statutis, quæ strictè interpretantur, sufficit probatio per æquipollens, vt probat Ias. conf. 2. 12. col. 6. vers. vnde sufficit. volum. 1. Item quia satis dicitur scriptura publica illa. cui ex lege fides adhibetur, qualis est priuata recognita. secundum Specul. de instru. æditio. §. nunc dicendum, num. 2. Socin. conf. 62. nu. 20. vol. 1. Aymon de antiqui. 1. par. num. 245. Et confessio partis omnem probationem supplet. etiam in testamentis minus solemnibus. l. fin. C. de fideicom. §. fin. de fideic. hæredit. Et hæc opinio nõ displicet Moli. lib. 2. cap. 8. num. 13. vbi remittit se ad plura remedia congesta per Aluar. Vaez. in quæst. iuris emphit. quæst. 7. num. 19. cum sequentibus. aduersus leges non admittentes aliam probationem, nisi per scripturam publicam, quorum aliqua dicit hîc posse accommodari. Et eandem opinionem post huius operis primam æditionem sequitur etiã Gut. lib. 2. quæstione. 59.

4 Et in foro contentiæ (sine dubio) hoc verius est. Nam pactum est iustum de æqualiter diuidendo, & nullo meliorando. l. cum ratio. de bonis damnatis. l. vt liberis. C. de collat. l. inter filios. C. fam. herc. & res est grauis: ergo pactum obligat, & seruandum est. argument. eorum, quæ tradit sanctus Thomas. 2. 2. quæst. 110. artic. 3. ad quintum. & ibi Caietan. & Nauarr.

in manuali c. 18. num. 3. & est opinio recepta cōmuniter. Quocirca si ante factam meliorationem cōstaret legitimè de pacto non meliorandi, verius & tutius esset meliorationem nō posse fieri. Et contra hoc ego non consulerem. Si autem post factam meliorationem, prætenderetur reuocanda, allegato pacto anteriori, cōmunem opinionem sequeretur. defendendo eum, cui melioratio facta esset sequutus consiliū Abb. in c. nihil. de election. Maximè si pactum non probaretur legitimè per testes, sed per priuatam scripturam recognitam, aut solam partis cōfessionem. Eo enim casu posset fraus suspicari, & solo dicto parentis melioratio irrevocabilis infringeretur.

5 Si autem re vera facta fuit scriptura publica huius pacti de non meliorando, quæ esset de perdita, planè posset probari per testes, & sufficeret. l. testium, in fine. C. de testi. Ex qua id notāt omnes, quòd perdita scriptura requisita pro forma, admittitur probatio per testes. Quod ad propositum applicant hīc Lupus. num. 7. & 9. Gomez. num. 28. Castillo. verb. *escritura*, & Martien. glos. 2. num. fin.

6 Intelligit autem Castillo. num. 26. decissionem huius text. ut ex pacto nō meliorandi excludatur ea melioratio, seu donatio, quæ esset voluntaria, aut gratuita: non tamē excludatur ea, quæ esset remuneratoria, in quantum se extendunt seruitia. Id tamen remunerandi genus inter parentes, & filios vix reperitur. Nam ad hoc seruitia deberent esse talia, pro quibus pater posset in iudicio conueniri: quod raro eveniet. Cum filius, propria obligatione, ad omnia seruitia obsequialia teneatur. l. veluti. de iustitia & iure. l. si pater. §. 1. de donat. Si autem casus eveniret, iam tunc limitatio extra rem esset: quia pater non tam donare, quam soluere videretur. l. sed si lege. §. consuluit. de peti. hæredi. Intelligit etiam ex pacto non tolli, quim pater possit de quinto pro anima disponere. Nam tunc non infringitur in aliquo pactum: cum & hæres ipsi (etiam patre nihil disponente) ad id teneantur. l. 36. Tauri, quæ est l. 10. tit. 4. supra. Eandem opinionem sequitur Gomez. num. 26. diuersa ratione: quia aliàs testator ex pacto efficeretur intestabilis. Vtraque tamen ratio non videtur sufficiens. Hæres enim necessarij (patre intestato defuncto, vel etiam relicta commissione testandi) non tenentur expendere quintum, pro anima: prout ipsemet Castillo agnoscit, in dict. l. 36.

& nos

& nos dicemus infra. l. fin. glos. fin. Sed nec donatio in reuocabilis quinti desinit valere, quasi ex ea fiat quis in testabilis: vt diximus in. l. 1. supra glos. 2. num. 2.

Sed adhuc opinio exquisita est, quam etiam tenuit Lupus hic. Quamuis enim ex pacto non meliorandi quēquam in tertio & quinto, resultet donatio, ex qua quilibet conseruat equalem partem ex tertio & quinto: quia tamen ea donatio elicitur ex sensu cōtrario, & verbis negatiuis: licet sit iustum excludere quēcūq; legata gratuita in damnum filiorum: iniustum tamen esset excludere opera pia, & suffragia pro anima. Qui absonus, & absurdus intellectus sufficit pro temperanda donatione collecta à contrario, per ea quę not. in. l. conuincula. C. de Episcop. & cleric. & l. 2. C. de cond. infer.

GLOSSA QVARTA.

Pactum meliorandi valet etiam sine scriptura, requirit tamē causam onerosam matrimonij, aut aliās. Et quando matrimonium dicatur causa onerosa. Et an melioratio eius causa facta possit remitti. Et quid in donatione pro ordinibus suscipiendis. Et an melioratio reuocetur mortuo filio in vita patris sine filiis.

- 1 **P**actum de meliorando valet, licet sit contra libertatem testandi.
- 2 Promissio meliorandi non requirit scripturam.
- 3 Promissio meliorandi, ad sui valorem requirit causam onerosam matrimonij, aut aliās.
- 4 Matrimonij causa dicitur onerosa, quando iam est pactum cum certa.
- 5 Matrimonium iam contractum non dicitur causa onerosa, ad validandam promissionem meliorandi.
- 6 Promissio meliorandi pro matrimonio contrahendo, non annullatur ex nullitate matrimonij, si postea valide contrahatur.
- 7 Promissio meliorandi filiam causa dotis, nulla est.
- 8 Pactum de meliorando, an possit remitti. & num. 10.
- 9 Remissio donationis facte ab aliquo, pro alicuius matrimonio, aut ordinibus suscipiendis, non valet.
- 11 Promissio meliorandi ex causa onerosa, non reuocatur mortuo filio, in vita patris, etiam sine filiis, sed defertur iure hereditario.

- 1 **S**i promissio de *mejorar*. Valet ergo irrevocabiliter promissio, seu pactum de meliorando, quod etiam de iure communi non valeret, tanquam contrarium libero testantis arbitrio, quod ita infringitur per pactum affirmativum, sicut per negativum. l. stipulatio hoc modo concepta. de verbor. & not. in d. l. pactum quod dotali. C. de pactis. *
- 2 Quamvis autem in pacto negativum de non meliorando, quemquam, lex supra requisierit scripturam publicam: in hoc tamen affirmativum de meliorando, non requirit. Quia nec in donatione requiritur. l. i. supra. l. si aliquid. l. si donatio per epistolam. C. de donat. Nisi infirmatio esset necessaria, de quo in l. Sancimus. eodem tit. In quo lex ista videtur irrationabilis. Cum enim pactum de meliorando sit damnosius filiis: ibi cautius erat agendum, in quo maius periculum versabatur. c. ubi periculum. de electio. in. 6. Rationem differentie inter utrumque casum scrutantur hic Tello, & Matien. cum tamen vix possit aliqua ex cogitari, quae satisfaciat.
- 3 Requirit autem text. ad valorem huius promissionis, causam matrimonij, aut alias onerosam. Ex qua, non solum fit irrevocabilis promissio meliorandi in tertio, sed etiam in quinto: text. enim in utraque quota loquitur. Et hinc summittitur ampliatio ad l. i. supra. in quantum ex causa onerosa facit irrevocabilem meliorationem tertij: ut idem sit in promissione meliorandi: & quod ibi dicitur de tertio, extendatur etiam ad quintum: ut bene hic advertit Tello, & dixi in d. l. i. gl. 2. nu. 3. *
- 4 Matrimonij autem causa dicitur onerosa, quando pacta sunt iam nuptiae cum certa persona, prout exprimitur in l. i. supra illis verbis, *con utro tertero*. Propter tertij enim interventum, causa dicitur onerosa, ubi diximus gl. 7. Alias contractus lucrativus est, etiam si sit dos. l. Pomponius Philadelphus. ff. fami. hercis. Unde si filio fieret promissio meliorandi, quo melius in genere posset uxorem ducere, non esset irrevocabilis promissio, prout nec melioratio. Ut ibi diximus, & not. etiam hic Gomez. nu. 22. Fieret autem irrevocabilis ea promissio, si vel tempore matrimonij ratificetur: vel filius postea, ea occasione, matrimonium contraxerit. Perea, quae diximus in d. l. gloss. 7. num. 1. quae huc etiam conducunt, est enim eadem ratio pacti, & meliorationis.
- 5 Matrimonium autem iam contractum non sufficeret ad validandam

videndam hanc promissionem, nec etiam meliorationem. Nec enim potest tunc dici causa onerosa: cum non fiat præiudicium tertio, qui non contraxit ea occasione. Et sic debet fieri ante matrimonium. c. 1. de filiis natis ex matrim. ad morga. ibi. *tempore sponsaliorum.* c. quamvis pactum de pactis in 6. ibi. *Dum nuptui tradebatur.* Et tradunt hic Gomez. numer. 22. Tello. num. 17.

6 Qui numer. 18. addit, huius promissionis effectum non annullari, ex nullitate matrimonij, si postea valide cum eadē contrahatur. Et subiungit exemplum, & latè examinat. Quem etiam sequitur Matien. gl. 5. num. 3. Et est ratio, quia & donationis promissio, pro matrimonio valido intelligenda est. Cū verba sint accipienda cum effectu. l. 4. §. condemnatum. de re iudic. Et quia conditio relata ad actū non consumitur in actu inualido. l. si filix meæ. ff. de cond. & demonstr.

7 Conclusio autem non procederet in promissione meliorandi facta filię. Ea enim cum, causa dotis, non possit meliorari, vt in l. 1. tit. 2. supra. nec etiam erit capax huius promissionis, quæ pro sui valore requirit causam onerosam.

8 Nec etiā procederet quoties filius, cui promissio facta fuit, consentiret, & remitteret pactum. l. si quis in conscribendo. C. de pactis. Dūmodo ex pacto non sit ius quæ situm tertio. Nam illud (ipso inuito) reuocari non posset. l. id quod nostrum. de regul. iur. Et licet hoc exemplificari non possit in melioratione promissa genero nomine dotis, vt fecit Gomez hic. numer. 23. propter dictam legem Regiam: Poterit tamen exemplificari in promissione facta filio, ex qua sit ius quæ situm nepotibus, quo ad successionem, ad quam sint expressè vocati: & nurui, quo ad cōmoditatē, & quantitātē arrarum. Nam cū non valeant ultra decimam partem bonorum. l. 2. tit. 2. supra. non nocebit remissio filij facta de pacto cum meliorandi, in præiudicium quantitatis arrarū. Ex traditis à Bal. in l. si præces. C. de donat. ibi benè dico. & ab Alex. conf. 10. nu. 5. vol. 4. Et tradunt DD. in l. pactum quod dotali. C. de pactis, circa eum, qui ponit bona sua in æstimo alieno: quia per hoc videtur ea obligare ad omnia dāna: quia dolus habetur loco cōsensu. l. si sine. C. ad Velleian. Facit text. in l. in bone fidei. ff. de peculio. ibi. *Ego autem arbitror non solum de peculio conueniri, sed & si quid præterea dolo malo patris capta fraudatūq; est mulier.*

9 Et hoc est summe notandum. Nam quot die sunt schedule priuatæ inter parentes, & filios causa matrimonij melioratos, quibus filij promittunt non se vsuros talibus meliorationibus: quæ pacta, tanquam facta in fraudem, poterunt rescindi, nec nocebunt coniugij, & successoribus. Quod tenuit Tello in l. 17. Tauri. num. 73. & Matien. in l. 1. supra gl. 8. num. 4. & Moh. lib. 4. c. 2. num. 18. & latè probat Mieres. 1. par. q. 22. num. 32.

h Et idem erit in quamuis alia donatione facta causa ordinũ suscipiendorum, etiam ab extraneo. Quia quātūcumq; donatarius promittat non se vsurum tali donatione, infringi non poterit, propter ius quæ sitũ tertio. c. Episcopus. c. tuis quæ stionibus. de præbe. Et conducunt tradita per Menes. in l. post mortem. num. 22. C. de fideic.

10 Valebit tamen in omni casu remissio, in quātum fuerit præ iudicialis remittenti. Cum in re sua sit quis libere moderator, & arbiter. l. in re mandata. C. mandati. Sed nec tertius poterit reuocare, si ius suum habeat saluum, excusis bonis remittentis. Qui ex patrimonio fortè post modum quæsito, possit refarcire damnum, quod ex donationis remissione fuit irrogatum tertio. Quod est ordinarium in omni actione reuocatoria ratione fraudis. l. 1. C. de reuoc. ijs quæ in fraud. credit. & not. in §. itē si quis in fraudem. de actio. Vnde si mulier non patiatur diminutionem in arris propter remissionem, non poterit infringere donationem. Filij etiam non reuocabunt, si remissa donatio possit includi in quinto bonorum patris, de quo potest disponere, in eorum præiudicium.

11 Si autem (vivo patre) moreretur filius, cui est facta promissio meliorandi: adhuc proderit, & valida est. Nam si quidem reliquerit filios, in eos transit ius æqualiter: adeo, qd auus non poterit vni, ex nepotibus meliorationem filio promissam, dare. authentico de nuptijs. §. si verò filiorum: & tradunt hic Gomez. num. 25. Tello. num. 10. & Matien. glos. 4. num. 3. Si autem filius moriatur sine filijs: tunc, quamuis Lupus. num. 13. & Mat. en. glos. 3. in fine, & glos. 4. num. 4. existiment promissionem euanescere, & patrem remanere liberum. Verius videtur, vt in successione filij, quo ad talem donationē promissam, quam lex perfectam, & irreuocabilem iudicat, obseruari ea omnia, quæ seruarentur in donatione iam tradita, vel in alijs bonis filij: vt deferatur iure hæreditario ex testamēto, & ab intestato.

testato donatori, si solus extet, vel vtriq; parēti, vt dicebamus in.l. 1. suprà gl. 1. n. 37. Posset tamen donator in ea parte, quæ ad se iure hæreditario sit deuoluta, alium ex filijs meliorare, tãquam in residuo tertij & quinti, quod ex priori donatione superfit, iusta.l. 10. infra, vt bene aduertit hic Tello, nu. 20. & 21. Poterit etiam filius donatarius de tertio, etiã in extraneum disponere, iux.l. 1. tit. 8. infra. Nec obstat, quod melioratio sit regulanda secundũ tempus mortis, ex.l. seq. Quo tempore successor filij in tertio reperitur incapax. Quia ista reductio ad tempus mortis, quo ad quantitatem fit, vt deducatur ex bonis eo tempore relictis: non quo ad valorem promissionis. Quæ cum in vita valeat, sitquẽ ex ea ius quæsitum filio, ex nostro tex. eius iuris ratione, poterit disponere, quo ad tertium, remanente adhuc dispositione subiecta regulationi secundũ tempus mortis, ex.l. sequent. Et idem seruaretur in quauis melioratione facta filio, etiam quæ esset reuocabilis. Nam cum præmortuo donatario non censetur tacitẽ reuocata, vt diximus in.l. 1. suprà gl. 1. nu. 33. si filius decedens in vita patris, disposuit de tertio bonorum suorum, & pater postea decepsit, non reuocata donatione: successor filij in tertio consequetur ibi suam tertiam partẽ prout in reliquis bonis filij. Si autem valor donationis penderet à morte, vt quia extra causam onerosam esset facta pro legitima filio in potestate, in qua seruatur ius cõmune, vt diximus in.l. 1. suprà glo. 2. nu. 5. & sic pendet à morte, censeretur vtiq; præmortuo filio reuocata, argumento donationis causa mortis. l. non omnis si cert. pen. & in prin. instit. de donat. & vtrõbq; notant omnes.

GLOSSA QUINTA.

Promissio de donando quod habetur pro donatione. Et an valeat pactum nudum de donando. Et an in his requiratur insinuatio.

- 1 Promissio de donando pro donatione habetur.
- 2 Promittens obligari se in decem, idem est ac si se obligasset.
- 3 Pactum nudum de donando, an valeat, et nu 4.
- 5 Insinuatio, an sit necessaria in pacto nudo de donando.
- 6 Promissio de donando, an fiat irrenuocabilis ex traditione constituti, aut instrumenti.

7 Melioratio, seu maioria habetur profecta cum qualitatibus promissis, aut consuetis, quando qui promissit facere, non fecit.

1 **S**ean auidas por hechas. Et sic nota, quod sola promissio de donando, vt circuitus videtur, habetur pro donatione. * Facit doctrina Ioan. Andr. ad Specul. tit. de action. & oblig. in princ. vbi tenet promissionem obligandi in decem, idem operari, ac si obligatus esset promittens. Cuius opinionem sequuntur Alex. Socin. Ias. Purp. in l. cum fundus, §. seruum tuum imprudens. ff. si cert. pet. Et est opinio recepta communiter secundum Rub. cōf. 29. Affli. & dec. 61. Couar. in c. quauis pactum. in initio tertie partis. nu. 3. & alios quam plures relatos à Tiraq. de vtroque; retracta. fin. tit. nu. 26. Et quod promissio de donando habeatur pro donatione, tenuerunt Lup. hic. nu. 21. Castil. gl. fin. Arias. nu. 21. id deducetes ex isto tex. Qui tamen videtur in contrarium stringere, in quantum obligat patrem, qui promissit meliorare, vt faciat meliorationem, & sic distinguit promissionem à donatione, & quamuis post mortem patris donatio profecta habeatur: illa dispensatio est, & legis effectus in poenam patris. Imò ex hoc deducitur, quod interim promissio non habetur pro donatione. Et quod pactum de donando sit distinctum à donatione, probatur quia pactum nudum donationis efficax est, & actionem producit.

3 l. si quis argentum. §. si autem. C. de donation. * pactum autem nudum de donando inefficax est, secundum Salicetum in l. 2. ad finem. C. de condit. ob causam. Imol. in l. in ædibus. §. 1. colum. 1. de donation. Alexand. in l. iuris gentium. num. 10. ff. de pactis. Galiaula in Rubrica de verborum. num. 111. & 120. Aretin. consil. 28. Matefil. nota. 46. Purpurat. in l. 1. de iurisdictione omnium iudic. num. 65. Alciat. in l. si pacto quo poenam. C. de pactis. Minchac. de success. progred. §. 27. num. 3. 2. & alios plures, quos refert Tiraquel. vbi supra de retract. conuen. in fin. titu. num. 48. Faciunt etiam in contrarium, ea quæ aduersus dictam doctrinam Ioannis Andreæ cumulat Decius in dicto. §. seruum tuum imprudens. in principio. & Iaso. in l. in bonæ fidei. ff. de præscript. verbis. & Galiaula, vbi supra. numero. 61. & Thomas Grammat. decisio. Neapolitan. 103. num. 187. & Tiraq. vbi supra. nu. 42. per quæ illa etiam doctrina redditur satis suspecta.

Adhuc communem opinionem nostrorum teneo, vt promissio de donando habeatur pro donatione: vt circuitus videtur, qui hoc casu

casu videtur inutilis: ex illa doctrina Ioan. Andree, quę (prout dixi) est magis cōmuniter recepta. Non obstat cōsideratio, quā feci de nostro text. q̄ ex quo pater compellitur donare: distinguitur promissio, à donatione. Quamuis enim ista sin diuersas: ex quo promittens donare tenetur adimplere: ratione vitandi circuitus, promissio habetur pro donatione, & habet eundem effectum. Nec etiam obstat, q̄ promissio solū habeatur pro donatione post vitā promittentis: vt inquit text. Quia non per hoc impeditur filius in vita agere, premissa interpellatione, vel aliās patre constituto in mora donandi. Quod in eodem libello fieri potest, quo petatur, vt pater ex pacto compellatur donare, & in defectum ex tunc compellatur tradere, habito pacto pro donatione.

- 4 Non obstat, quòd pactum nudum donationis distinguatur à pacto nudo de donādo: vt illud sit efficax, istud non. Quoniā verius est vtrumq; esse efficacem, & in vtroq; procedere text. in d. §. si autem. Quod tenuit gl. verb. manifestauerit, in §. aliz. instit. de donat. & Bart. in d. l. iuris gentiū, & in l. si ff. de cond. ob causam. Quem latē defendit Fortu. in d. l. iuris gētium. nu. 31. & in l. legitima, col. 2. cod. tit. Gomez. nu. 41. & Ias. nu. 57. in §. in personam, instit. de actio. Pinel. in l. 2. de rescind. vendit. 2. part. c. 3. num. 30. Iul. Clar. lib. 4. §. donatio. q. 14. versic. fin. Et quāuis text. in d. §. si autem loquatur in pacto nudo donationis: eandem vim habet pactum nudum de donando, ex hac veriori opinione: maximē Iure Regio, quo pactum nudum non distinguitur à stipulatione. l. 2. tit. 16. infra.

- 5 Ex quibus deduces, quòd quāuis in donatione ex causa onerosa cum tertio, non sit necessaria insinuatio, vt dicemus in lege seq. glos. 1. num. 49. & per consequens nec etiam sit necessaria in pacto de donando ex causa onerosa: si tamen donatio requirit insinuationē, vt quia excederet legitimam summam. l. Sancimus. C. de donat. in eisdem terminis, promissio de donando requirit etiam insinuationem: aliās ex ea non poterit agi ex eo defectu: cum non sit in hoc maior vis pacti, quam donationis. Quod tenet Roge. in l. Modestinus. num. 21. ff. de donat. quem sequitur Tello hīc. num. 24.

- 6 Inferitur etiā, q̄ quāuis pactū de donādo fiat irrenuocabile ex causa onerosa, vt in hoc text. quēadmodū & donatio, vt in l. 1. supra: q̄ si fieret citra causam onerosam, fieret irrenuocabile per traditio-

traditionem scripturæ, vel per clausulam constituti, qua ex tunc pater constituat se nomine filij possidere res ex pacto donandas. Nam cum pactum istud habeat eundem effectum donationis. eisdem modis debet irrevocabile fieri, quibus & donatio, ut in d. l. 1. supra.

- 7 Mortuo itaque patre, vel aliâs constituto in mora, agi potest ex promissione. Habetur enim pro facta melioratio, cum omnibus scilicet qualitatibus, & conditionibus expressè contentis in pacto. argum. text. in l. 7. tit. 4. supra. Idem si conditiones essent subintellecte, puta quia promissit facere meliorationem titulo maioris: haberetur enim pro facta, cum conditionibus à iure requisitis, & cōsuetis, secundū Tello hīc. nu. 15.

LEX SEPTIMA.

23. tau



QVANDO El padre, ò la madre, por contracto entre biuos, ò en otra postrimera voluntad, hiziere à algunos de sus hijos, ò decendiētes alguna mejoría del tercio de sus bienes: Que la tal mejoría aya consideracion à lo que sus bienes valieren al tiempo de su muerte, y no al tiēpo que se hizo la dicha mejoría. 2. et. 5. l. 3.

GLOSSA PRIM A.

QUòd melioratio tertij & quinti, etiam data per contractum donationis irrevocabilis, est regulanda secundum bona relicta tempore mortis, licet ex hoc non fiat conditionalis, nec impediatur aut revocetur in vita patris. Diminutio tamen bonorum, aut as alienum interim contingens nocet donationi, & per consequens augmentum bonorum proderit. Estimatio autem rerum donatarum attendenda est secundum tempus donationis. Et quòd in ijs donationibus requiritur insinuatio.

Melioratio

- 1 **M**elioratio regulāda est secundū valorem bonorū tempore mortis.
- 2 Melioratio, licet sit reducenda ad tempus mortis, non est conditio-
nalis. & num. 5.
- 3 Donatio tertij bonorum, quæ erunt cum moriar, conditionalis est.
- 4 Conditiō legalis semper habetur pro expressa. & num. 10.
- 6 Donatio inofficiosa ex nunc non rescinditur viuo patre.
- 7 Querela inofficiose donationis, non datur viuo donatore.
- 8 L. si quis argentum. §. sed si quis. C. de donat. declaratur.
- 9 L. 8. tit. 5. part. 5. declaratur.
- 11 Assignatio rei certæ, quæ excederet quotam bonorum secundū bona præ-
sentia, non reuocatur ante mortem.
- 12 Melioratio irrevocabilis potest decrescere, propter diminutionē bonorū.
Alienatio bonorum, citra fraudem, permissa est in præiudicium melioratio-
nis irrevocabilis. & quæ sit ista fraus. num. 15.
- 13 Pater non impeditur in vita disponere citra fraudem de suis bonis, prop-
ter legitimas filiorum.
- 14 Donatio, quæ non est inofficiosa tempore quo fit, potest rescindi, si repe-
riatur talis tempore mortis.
- 16 Melioratio tertij & quinti irrevocabilis remanet obnoxia ari alieno fu-
turo, secus in maioratu, num. 17.
- 18 Melioratio tertij & quinti, etiam vinculata, potest minui ratione ari alic-
ni futuri.
- 19 Quid si debita hereditaria absorberent bona relicta, & insuper melio-
rationem?
- 20 Quintum, quo ad inofficiositatem, regulatur secundū tempus mortis,
quemadmodum & tertium.
- 21 Donatio rei certæ, quo ad inofficiositatem regulatur secundū tempus
mortis.
- 22 Donatio rei, vel quantitatis certæ agreganda est cum bonis relictis tem-
pore mortis, ut in quantum possit non reuocetur, sed possit intra ter-
tium & quintum contineri.
- 23 Dotis inofficiositas duobus tēporib⁹ cōsideratur, prout vilius est marito.
- 24 Dos inofficiosa reuocatur in excessu constante matrimonio, quod non erat
de iure communi.
- 25 Melioratio ex causa onerosa matrimonij regulatur secundū tempus mor-
tis, & non secundū tempus, quo fuit data.
- 26 Onus probandi donationem fuisse inofficiosam incumbit alleganti.
- 27 Tertium, de quo descendentes possunt disponere in præiudicium ascenden-
tium, regulatur secundū tempus mortis.

- 28 Melioratio augetur, si bona tempore mortis sint aucta, & excedant bona, que pater habebat tempore donationis.
- 29 Quota bonorum relicta in testamento respicit bona relicta tempore mortis.
- 30 Idem in melioratione data per contractum, etiam titulo donationis.
- 31 Donatio quinti facta extraneo non augetur ex bonis futuris tempore mortis.
- 32 Augmentum meliorationis ex bonis super lucratis non potest peti ante mortem.
- 33 Estimatio rerum donatarum, quo tempore sit attendenda, & num. 40.
- 34 Estimatio rei conferenda attenditur secundum tempus mortis, exclusa diminutione citra culpam.
- 35 Pater, quemadmodum tenetur dare dotem, & legitimam, ita & conservare.
- 36 Donationes accumulatur cum bonis relictis tempore mortis pro extrahendis legitimis secundum valorem tempore donationis.
- 37 Idem si melioratio tertij & quinti veniret augenda ex bonis super lucratis.
- 38 Donatarius conuentus per querelam inofficiosam donationis solum tenetur in quantum factus est locupletior.
- 39 Etiam si consumpsit abutendo, teneretur tamen de dolo.
- 41 Pater non tenetur re dotare, aut iterum assignare legitimam etiam sine culpa perditam, filie, vel filio diuiti.
- 42 Diminutio rei conferenda citra culpam nocet meliorationi, etiam irreuocata illi precedenti.
- 43 Insinuatio non requiritur in donationibus ob causam.
- 44 Insinuatio requiritur in melioratione tertij, & quinti.
- 45 D. Sancimus. §. si quis autem talem. C. de donat. explicatur.
- 46 Insinuatio an requiratur in donatione maioratus.
- 47 Maioratus perpetuus continet tot donationes, quot sunt persone vocate, que succedunt.
- 48 Maioratus possessor est verus rerum maioratus dominus.
- 49 Donatio ob causam que dicatur ad hoc, ut non requirat insinuationem.
- 50 Donatio propter nuptias an requirat insinuationem.

I **A** Lo que sus bienes valieren al tiempo de su muerte. Melioratio tertij regulanda est secundum valorem bonorum meliorantis tempore mortis, non autem tempore factae donationis. Et est. l. quondam. 23. Tauri. Loquitur autem text. generaliter, tam in melioratione data per testamentum, quam etiam per contractum irrevocabilem. Imò verius, & proprius procedit in donatione per contractum: ut habeat aliquam dubitandi rationem: quam nos infra explicabimus. Nam in ea, que esset facta in testamento, nulla erat ratio dubitandi quoniam tempus mortis, quo testamentum perficitur, esset attendendum in diminutione

nutione & augmento. Prout in legatis generalibus, seu vniuersalibus attēditur. l. grege. de legat. 1. l. peculium. de leg. 2. l. pen. de fund. instr. l. equis. de vsuris. l. sup. 3. l. iacob. ff. de iur. iur.

- 2 Ex qua decisione primo aspectu offertur obiectio. Videtur enim colligi, quod filius, cui est in vita facta donatio tertij, non possit ante mortē patris, quidquā petere. Cū melioratio, seu donatio quorū videatur esse conditionalis relata ad mortem: taliter q̄ interim incertū sit quid debeat. Quibus consequens videtur, vt petitio interim denegetur, ratione incertitudinis, & conditionis. Et licet videatur hoc solū procedere in donatione tertij reuocabilis idē videtur in ea, quā esset irreuocabilis, etiā ex causa onerosa. Quē, quāuis ex l. 1. sup. fiat irreuocabilis: sed conditio, quē resultat ex relatione ad tēpus mortis (de qua in hac lege) non videtur cessare, sed sufficere ad defendendū patrē, vt ante mortem nō teneatur quidquā tradere. * Vnde quē admodū si pater donasset tertiū bonorū suorū, quā erunt cum morietur: conclusio videtur clara, q̄ filius in vita nihil possit petere, quātuncūq; interueniat causa onerosa: cum donatio sit conditionalis. l. Stichū qui meus erit. de leg. 1. l. Nam & si cū moriar, cum lege precedenti. ff. de cond. indeb. Idē videtur etiam si non exprimantur illa verba, quā erunt cū moriar: cum à lege
- 4 ista subintelligātur. * sitq; conditio legalis ex natura actus, quā semper habetur pro expressa. l. 3. de legat. 1. l. iacob. ff. de iur. iur.
- 5 Sed cōtrariū est veritas: imō, q̄ donatio tertij irreuocabilis sit statim tradēda secundū bonā præsentiā tēpore donationis. De quo est casus in l. si quis argentū. §. sed & si quis. C. de dona. Et p̄batur in l. 1. & 6. supra. cuius verba & decisiones cū effectu præsenti intelligēda sunt. l. 4. §. condēnatum. ff. de re iud. Non obstat text. iste in quantū similes donationes, referuntur ad valorem bonorū secundū tēpus mortis. Quia istud principaliter fit ratione legitimarū filiorū, vt statim dicemus, ad effectū inuestigandi, vtrū donatio sit inofficiosa, vel nō. Quod licet p̄deat à valore bonorū secundū tēpus mortis: donatio interim nō impeditur, nec suspēditur p̄ bonis præsentibus: sub ea occasione, q̄ incertū sit, an tēpore mortis sit futura inofficiosa. * Nā etiā si donatio esset rei, vel quātitatis certā (quā ex l. 1. i. infr. esset reducēda ad tertiū & quintū) & ex nūc respectu bonorū præsentiū esset inofficiosa (quia excedit valorem tertij & quinti) non posset ea occasione impediri, aut rescindi: sed esset spectandum tēpus.

pus mortis ad videndum, vtrum forsam, iunctis medio tempore quaesitis facultatibus, donatio sustineatur, secundum glo. in l. 1. C. de inoffi. donat. 8. quaest. Quam ibi sequuntur Cyn. Bal. Paul. Salicet. & ceteri omnes, secundum Gomez. in l. 29. Taur. nu. 35. vers. tertio infero. Et probatur in eadem. l. 29. quae est. l. 3. tit. 8. infra in fi. vbi idem notat Mat. gl. fin. n. 3. * Et est ratio, quia querela inofficiosa donationis, per quam esset impedienda, aut reuocanda donatio, non datur patri donati, sed alijs filijs. l. 1. & per totum. C. de inoff. don. & eis non competit viuentis donatore. Nam cum detur praetextu lesionis legitimae, vt in d. tit. de inoffi. donat. & legitima non debeatur viuo patri. l. 1. §. si impuberi. ff. de collat. bono. non potest praesens donatio impediri ea occasione. Quod etiam tradunt Lupus in capit. per vestras. §. 22. num. 4. & §. 24. num. 3. & Segura in l. coheredi. §. cum filijs. colum. 24. de vulgar. & Tiraq. in l. si vnquam. in princip. num. 9. de reuocand. donat. & Molin. in tractatu de donat. factis in contractu matrimon. nu. 12. * Et sic est intelligendus tex. in dict. l. si quis argentum. §. sed & si quis. C. de donat. ibi. *Si non de inofficiosis donationibus ratio in hoc reclamauerit.* Quae verba, licet glossa ibi intelligat, vt eo casu non cogatur donator tradere, nisi quatenus cessaret querela: verius est, vt donatio non impediatur eo praetextu: cum remedium querelae, per quod id debet impediri, non competat, nisi post mortem. Voluit autem tex. dicere, quod per talem donationem non admittatur alijs filijs remedium querelae tempore competentis. * Similiter est intelligendus tex. in l. 8. tit. 4. p. 5. ibi. *Cō tanto q̄ sinque en saluo a los hijos la suparte legitima, tãbien en vida de supadre, como despues de su muerte.* No, vt filij statim agant querela: sed, vt donatio non preiudicet querelae competitur, vt ibi intellexit Greg. verb. *en vida*, in principio. * Non obstat, quod donatio tertij bonorum, quae erunt cum moriar, sit conditionalis. Illud enim est, quia conditio est expressa, dict. l. Stichum qui meus erit. Illa autem verba non insunt ex dispositione huius legis eo modo, quo ibi exprimuntur, vt scilicet faciant conditionem: sed solum ad effectum reseruandi querelam, si donatio appareat inofficiosa secundum bonam relieta tempore mortis, vt dictum est. * Ex quibus inferitur, quod si donatio esset quotae bonorum, cum assignatione rei certae, & esset irreuocabilis, etiam si res certa excederet valore quotae bonorum presentium, non posset reuocari, aut impediri, per supradicta. Si tamē

non

non impleat valorem quotæ bonorum præsentium, non impediretur filius agere ad supplementum, vt quota bonorū donata effectualiter traderetur per ea, quæ diximus in.l. 3. supra gloss. 3.

Ex hac autem reductione donationis ad valorem bonorum secundum tempus mortis resultat duplex notabilis effectus.

12 *Primus, quod si eo tēpore, propter iustam patris erogationē alienationē, vel diminutionē bonorū, quocūq; casu, citra fraudem, contingentem, donatio (quamuis irrevocabilis præcedēs) excedat tertium & quintum, secundum tempus mortis, tanquam inofficiosa est rescenda, & reducenda ad valorē tertij & quinti, secundum tempus mortis. Quod est notabile. Nā re vera donatio tenuit à principio irrevocabiliter: & tamen possibile est, quod invito donatario, minuatur: si patris facultates, cessante fraude, decreuerint. Prout intelligūt Castillo hīc en principio, & Gomez in.l. 17. Taur. nu. 20. Qui addit idem esse, etiā si melioratio esset assignata in aliqua re speciali, cuius sit tradita possessio. Nam licet pater non possit eam alienare, ex quo transiit in dominium & possessionem filij: si tamen habito respectu ad bona, quæ pater reliquit tempore mortis, tertium & quintum non capiunt talem rem assignatam, rescari poterit excessus. Et idem erit in donatione rei certæ, ex eadē ratione. Provenit autē effectus iste occasione legitimarū aliorū filiorū. Cū enim debeantur secundum tēpus mortis. l. Papinianus. §. quarta. ff. de inoffi. testa. l. cum quæritur. C. cod. & pater non possit in vita, nec in morte disponere, nisi de quinto inter extraneos, & de tertio inter filios: Quamuis quo ad accumulandas donationes, quæ in vita præcellerunt, distinguatur legitima, à melioratione, vt dicemus in.l. 9. infra. gl. 2. nu. 18. Quoad excludendam tamen diminutionem, citra fraudem, in vita contingentem, par est vtriusque natura. Et legitimæ trahunt secum tertium & quintum ad tempus mortis. Cū ex dimensione vnus colligatur dimensio alterius: nec vnum citra alterum possit cōmode metiri, nisi vtrumque ad idem tempus referatur: vt appareat, vtrum melioratio tertij & quinti sit inofficiosa. Quod apparere non potest, nisi eo tempore, quo legitimæ debentur, quæ ex melioratione lædi non debent.

13 Vnde cū pater ratione legitimæ filiorum debet post mortē nō impediatur in vita de bonis suis libere, & citra fraudē, disponere:

De

nere:

nere: vt colligitur ex Bar. in. l. nō vsq; adeo. ff. si aparē. quis fue-
 manum. & Bar. Bal. Salic. Ange. & Pau. in. l. 2. C. si in fraudem
 patro. & Bal. in. l. 1. nu. 14. C. de inof. dona. Ange. nu. fi. & alijs
 quos ibi refert Ias. nu. 1. & 2. in. §. item si quis in fraudem. de
 actio. Caro. Moli. in consue. Pari. tit. 1. §. 8. gl. 3. q. 3. Rode. in. l.
 quoniā in prioribus. amplia. 16. nu. 9. Lup. in. c. per vestras. §.
 17. nu. 13. & seqq. Couar. in. c. Raynūtius. §. 10. nu. 9. vbi cōte-
 ri omnes post gl. verb. deducēdas. & est cōmunis opinio, secun-
 dū Rub. in. l. Titia Scio. §. Imperator. nu. 30. & seqq. de lega. 2.
 & Pau. de Monte. in. l. post cōtractū. nu. 13. ad fi. & nu. 15. de do-
 na. vbi etiā loquitur, quādo fraus interuenit, quod nō placuit
 Iulio Claro lib. 4. §. donatio. q. 24. in fi. Hac de causa fuit neces-
 sum, vt donatio tertij & quinti eadem regula subijceretur, ne
 aliās remanente melioratione integra, legitime diminuerētur.
 Et hęc fuit vera ratio huius tex. prout etiā probat. l. 3. tit. 8. in
 fra. in verbis finalibus. Et procedit hoc, nō solū si filius melio-
 ratus institutus adeat hęreditatē, sed etiā si repudiet. Quo casu
 alij fratres, quorū legitima reperitur diminuta propter dimi-
 nutionem bonorum per querelam reuocant donationem, in
 quantum sit necessum pro implendis legitimis, vt probatur
 etiam in. d. l. 3. Et in hoc text. iste non cōtinet specialitatem,
 respectu meliorationis. Quoniam etiam si donatio esset ob cau-
 sam, & pro legitima (excepta dote, de qua statim agemus) regu-
 latur secundū bona relicta tēpore mortis. Ex eadē ratione, pro-
 pter legitimas, scilicet, aliorum filiorū, vt probatur in. d. l. 3.

14

Et in hoc decisiones fuerunt necessarię. Quoniā de iure cō-
 muni erat articulus cōtrouersus: vtrū donatio, quę nō erat inof-
 ficiosa, tempore quo fuit facta, possit rescindi per querelā, si ex
 post facto, propter diminutionē bonorū, reperiat inofficiosa
 tēpore mortis. In quo gl. magna. prope finem. q. 9. in. l. 1. C. de
 inof. dona. & ibi Cyn. q. 5. & Bar. Albe. Bal. Pau. Salic. & alij te-
 nuerūt donationē nō posse rescindi: cū à principio fuerit vali-
 da, & perfecta. l. perfecta donatio. C. de dona. quę sub mo. Et
 hęc opinio de iure cōmuni erat verior ex traditis à Moli. in tra-
 ctat. de inoffi. dona. nu. 38. Cuius cōtrariū tenuerūt Mart. quę
 refert ibi Cyn. & Petrus de Bellap. quorū opinio ex hac lege
 & d. l. 3. est approbata, summa ratione. Vt etiā si ex post facto
 donatio fiat inofficiosa, propter diminutionē semper sit regu-
 lāda secundū bona relicta tēpore mortis: vt not. Mati. in. d. l. 3.

glos.

glo. fin. nu. 2. & Gomez in l. 29. num. 3 §. ver. secundo infero.
 Illud aduertendum est, quod iam dixi, & nunc repetito: ita pa-
 tri alienationem bonorum, seu dispositionem permissam, in dā-
 num meliorationis præcedentis, si omnis fraus absit. Aliās in-
 ter bona computarētur, quæ dolo factum est, vt absint. l. 1. §. cō-
 fertur. l. 2. §. de illis. ff. de colla. bonorum. Intelligimus autem
 de ea fraude, quæ non sit etiam nocitura legitimis, sed quæ pos-
 sit per filios reuocari. Aliās nulla ratio patitur, vt cedat in dam-
 num legitimarum. Quæ non possunt etiam fraudari, secundum
 Bart. in dict. l. non vsque adeo. ff. si quis à par. fuc. manum. &
 supra dictum est, Et sic fraus, maiori priuilegio, non debet no-
 cere legitimis, quam meliorationi. Cum illarum cōseruanda-
 rum causa fiat red uctio meliorationis, alias irreuocabilis, ad tē-
 pus mortis, ex hoc tx. Quid enim si pater post factam meliora-
 tionem fraudandi causa proiecisset reliquum patrimonium in
 mare? Quamuis gl. in l. 1. C. de inof. dona. q. 6. dicat cedere dāno
 legitimarum, cū qua ibi transeunt omnes, & sequuntur expresse
 Bal. n. 3. & Ang. n. 5, & probatur in l. 1. §. sed si forte. ff. si quid
 in frau. patron. ibi. Nam & si acceptum pretium libertus prodegiſſet:
 iure tamē isto filij nō impedirētur agere querela aduersus dona-
 tionē ex hoc tx. vt diximus nu. precedenti. Cū satis sit donatio
 nem tēpore mortis reperiri inofficiosam. Quod si post melio-
 rationē tertij & quinti fieret donatio extraneo, non valeret,
 nec noceret meliorationi. Satis enim dicitur fraudare, qui alie-
 nat titulo lucratiuo. l. qui autem. §. simili modo. ff. de ijs quæ in
 frau. credi. Sed eo casu necessum est filijs querelare eā extranei
 donationē. Nā ex quo donatio filij tanquā irreuocabilis, & pri-
 ma, nō fuit inofficiosa: nō potuit ex post facto fieri per alterā
 donationē. Quæ tanquā posterior, & inofficiosa, querelanda
 erit per filios. Argumento. l. si libertus. §. fin. de iure patro.
 & tradit Bartolus, numero. fin. in l. 1. C. de inofficios. dona.
 quem ibi sequuntur omnes. Si autem extraneus donatarius fa-
 cta excussione reperiretur non soluendo, posset reuocari me-
 lioratio, pro implendis legitimis, prout si pater eam quantita-
 tē prodegiſſet, per ea quæ dicta sunt. Si autē donatio fieret alte-
 ri filio, etiam simpliciter (quæ ex. l. 1. o. infra. solet in tertium
 & quintum imputari) non valeret, vt simplex, cum de ijs
 partibus sit iam despositum: sed valeret pro legitima. Et
 hæc, & alia quæuis facta filio (etiam ex causa quantuncumque

necessaria, puta dotis) non minueret præcedentem meliorationem tertij & quinti. Quia potius donationes istę factę post meliorationem irreuocabilem (licet non reperiantur inter bona defuncti, tempore mortis) agregandę tamen erunt eius patrimonio (saltem verbaliter) vt sustineatur, & non decreascit melioratio præcedens. Reputatur enim, quoad hoc, esse in bonis: quia alias fraudaretur primus donatarius, vt dicam in l. 9. infra. glo. 1. & glo. 2. nu. 3. 1. Sed nec potest videri alienatũ quod filiis pro legitima datum est. Sicut enim data non minuunt patrimonium, sed aleuiant: cum sit datum filio succedere debenti, & sit quasi solutio debiti iuxta glo. in l. si emancipata. C. de iuris & facti igno. Et non est iustum talem dispositionem minuere meliorationem præcedentem. Cum sit etiam ea dispositio subiecta eidem reductioni ad bona relicta tempore mortis: vt vel per collationem, aut querelam reducat ad debitum modum successionis. vt in l. 1. & per totum. C. de inoffic. donat. & in authentica. vnde si parens. C. de inoff. testa. & in d. l. 3. tit. 8. infra.

¶ 6. Et ex præcedentibus infertur comprobatio illius opinionis, quam supra tenuimus in l. 5. gloss. 3. in fine. scilicet, quod melioratio tertij & quinti (quamuis irreuocabilis) remanet obnoxia æri alieno futuro parentis: vt eius etiam ratione possit minui. Ita, vt si tempore mortis patris, bona reperiantur diminuta propter æs alienum, post factam meliorationem contractum, & eo respectu, melioratio non possit contineri intra tertium & quintum bonorum tempore mortis: sit rescandenda tanquam inofficiosa, & reducenda ad bona relicta tempore mortis, ex ratione huius text. & eorum, quę supra dicta sunt. Cum enim pater possit interim disponere de suis bonis: & ea diminutio, fraude cessante, contingens noceat meliorationi præcedenti, quamuis irreuocabili, & tradita: satis dicuntur bona diminuta propter æs alienum, cui subiacent. l. sub signatum. §. bona de verborum significatione. l. si quis mandatu. in fine. ff. de nego. gest.

In quo proposito non omitam quod post huius operis primam additionem Velasquius in l. 2. 1. Tauri. glo. 1. num. 15. libet enim his hanc nostram opinionem contempserit, & miscendo maius, & meliorationem irreuocabilem, in vtroque secure verius credit, debita contracta post donationem, non

gra-

grauare donatariū. Ex eo, quia si debita posteriora deducerentur ex melioratione irreuocabili antea facta, per indirectum reuocaretur, quod expressè nequireret reuocari: & donatarij nimis fraudarentur. Maximè, si donatio esset ex causa onerosa matrimonij cum tertio. Quia nurui, & filijs nascituris præiudicium fieret. Possent què parentes animo reuocandi meliorationem, & fraudandi donatarium, plurima debita contrahere. Et hanc opinionem dicit tenere Gomez. in. l. 40. Tauri. num. 72. ad finem. & Peralta in. l. 3. §. qui fidei commissi. num. 128. de hered. instituend. & Molin. libro. 1. capit. 10. numer. 11. & Mieres. 1. par. quæst. 24. num. 35. Quibus dicit non ob stare nostram considerationem, de regulanda melioratione secundum tempus mortis, ex hoc tex. & l. 3. supra. Quia dicit non benè ex eo deduci, donationem quotæ minui ex debitis postea à meliorante contractis. Quia cum quantitas quotæ (licet incerta esset) à domino donantis a tempore factæ donotionis irreuocabilis exierit, nec hypotecæ subijci potuit, nec alienatione minui. Quod ingeniosè à simili dicit probari: ex. l. 9. infra, dùm ibi melioratio non deducitur à dote, nec à donatione propter nuptias, seu alia conferenda. Cuius rationem eandem dicit esse, quod dos, aut donatio propter nuptias, seu alia conferenda, statim cum fuit effecta irreuocabilis, à dominio parentis exiit, nec potuit per donationem posteriorem minui. Sicut è conuerso melioratio irreuocabilis nō minueretur per constitutionem dotis posteriorem, quantumcunquè sit necessaria. Maximè, quia si debita deducenda sunt ex cummulo totius hæreditatis, inter ea, congruum est deducere meliorationem irreuocabilem, maximè ex causa onerosa, cum respectu eius pater iam debitor effectus sit. Hæc ille.

Expediret profecto, vt aut rectius percepisset, aut moderatius reprobasset. Est enim opinio nostra verissima, & indubitabilis, supposita relatione ad tempus mortis, de qua in hoc tex. tu. Ex qua necessario deducitur meliorationem, etiam irreuocabilem præcedentem, debere pro rata minui ratione eris alieni, citra dolum & fraudandi animum postea contracti. Aliàs legiti-
mæ aliorum filiorum (quarum conseruandarum causa, fit reductio meliorationis ad tempus mortis, vt dictum est) minuerentur dicto ere alieno. l. Papinianus. §. quarta. de inoffic. testam. remanente melioratione integra, & non diminuta: &

sic pater disponeret de maiori tertio & quinto, quam sibi liceret in preiudicium filiorum. quod esse non debet. Et procedit hoc, non solum si filius melioratus institutus adeat hereditatem, sed etiam si repudiet. Nā quamuis nec adiens, nec repudiatus, possit à creditoribus respectu donationis conueniri pro ære alieno post donationem causato, (licet repudiatus posset, pro ære alieno tempore donationis quotæ contracto, quod tamen fuit oblitum, emerit autem ex post facto, vt diximus in l. 5. supra glo. 4. nu. 13.) nec creditores futuri possint donationem reuocare (etiā si ab ipso donatore posset aliàs reuocari, vt dixi in l. 1. supra glo. 9. nu. fin.) nisi constaret esse factā in eorum fraudem, iuxta glo. in auth. sed iam necesse. C. de dona. ante nup. quam ibi sequuntur DD. & not. Bart. §. in l. ait prætor. §. ita demum. ff. quæ in fraud. cred. & Ias. in §. item si quis in fraudē. nu. 62. de actio. Pro minuen da tamē melioratione ratione æris alieni: quæ admodum adeunte donatario, in iudicio famul. hercis extracto omni ære alieno, fit regulatio tã melioratio nis, quam legitimarum, secundum tempus mortis: eodem modo donatario repudiante, alij fratres, quorum legitimæ reperiuntur diminutæ hinc, propter æs alienum, inde propter meliorationem: cum æs alienum non possint recusare, cū vincat & minuat legitimas, vt in dict. §. quarta. eius occasione per querelam reuocant meliorationem, in quantum sit necessum pro implendis legitimis, vt in alia quauis iusta diminutione bonorum supra dictum est.

Non obstat simile, quod aducit. de l. 9. infra. Est enim diuersa ratio doris, seu donationis propter nuptias, quā æris alieni ex post facto contracti. Nā quāuis post factā meliorationē irreuocabile, patri permittatur de bonis disponere, & ea diminutio noceat meliorationi, secundū tēpus mortis: id tamen citra fraudē intelligendū est. Et sic excluditur titulus lucratius donationis, quamuis aliàs necessariæ, vt ea non noceat meliorationi irreuocabili præcedenti. Quim & dos, seu donatio data filio non potest dici minuire patrimoniu, prout minuit æs alienū. Cū enim sit alienatio in filiū succedere debent: potius est quasi solutio debiti, vt modo dicebamus n. 13. in fi. Et sic nulla ratio patitur, vt melioratio irreuocabilis tertij & quinti præcedens minuat per tales dispositiones. Cum ea sit regula ordinata, vt prima donatio non minuat per secundam, secundū glo.

glos.in.l.Titia Seio.§.Imperator.de lega.2.l.perfecta donatio.
C.de dona.quæ sub mo.Nec alij filij patiuntur iniuriam, qui-
bus(ob id)nec legitima tollitur,aut minuitur. Nam etiã si dos,
vel donatio posterior esset inofficiosa: potest, & debet potius,
quam prior (quæ iure facta est, & non fuit inofficiosa)per que
relâ reduci ad debitũ modũ successionis.Quod nõ est in cõre alie
no, q̃ nec potest reuocari aut recusari:& cũ minuat legitimas,
vt in.d.4.quarta.null' recursus remanet filijs,nisi aduersus me-
liorationem.Et hæc est ratio illius.l.9.quatenus in sensu contra-
rio probat,meliorationem irreuocabilẽ præcedentem non mi-
nui per constitutionẽ dotis,aut aliã sequentem:vt ibi dicemus
glø.1.& latius gl.2.Non obstat,quod hac via fiat præiudicium
meliorato.Quia non est maius priuilegium meliorationis,etiã
ex causa onerosa,quam legitimæ filiorum:cum vtrumque ea-
dem dispositione vtatur, & attento valore bonorum tempore
mortis reguletur. Aliã pater disponderet de maiori tertio &
quinto,quam legitimæ restantes,deducto ære alieno tempore
mortis,paterentur.Et sic melioratus non potest dici iniuriam
pati ex natura legali negotij.Non obstat, quod daretur locus
fraudibus,& animo reuocandi, seu fraudandi, possent debita
contrahi.Quia casus iste indubitabilis est, nec in eo loquimur
vt supra etiam explicuimus, sed in ære alieno bona fide, & ex
causa necessaria citra fraudem contracto.

Non obstat autoritas Gometij, Perak. Molin. Mieres.
Nam Gomezius, & Molin.diuerso casu loquuntur,in maiora-
tu,scilicet, facto Regia facultate irreuocabiliter. Peral.autem,
eodem vitio laborat,quo Mieres, quatenus coniungunt etiam
17 meliorationẽ.* Versatur autẽ inter vtrumq; lōga differentia.
Nam maioratus irreuocabilis factus Regia facultate, non po-
test reuocari,aut diminui per æs alienum ab institutore contra-
ctum. Non enim habet illam relationem ad bona relicta tem-
pore mortis, quam habet melioratio ratione legitimarum
aliorum filiorum.Quibus cum per meliorationem lædi non pos-
sit:merito æs alienum postea contractum, quod diminuit legi-
timas,debet etiam diminuire meliorationem,etiam irreuoca-
bilem:ne ipsa remanente integra,legitimæ minuatur. Maiora-
tus autem irreuocabilis non potest lædi per æs alienum sub-
sequens. Quia Regia facultas, qua fulcitur, quæ præstat li-
centiam nocendi legitimis aliorum filiorum, reijcit quancun-

que diminutionem bonorum instituentis in damnum aliorum filiorum. Et hanc opinionem, & differentiam notauit bene idē Ludo. Moli. lib. 4. c. 2. num. 28. quem nec ille vidit, nec ego cū hæc tunc scripsissem.

18. Ex quo inferitur, quod etiā si melioratio irreuocabilis esset vinculata, iuxta l. 11. infra. adhuc minueretur ratione eris alieni futuri, iuxta supra dicta. Quia facultas vinculandi ab illa lege concessa, non præstat licentiam nocendi legitimis aliorum filiorum, prout conceditur à Rege in facultate vinculandi. Et sic non obstante irreuocabilitate, & vinculo meliorationis, erit reducenda ad tempus mortis, ex hoc text. Vt deducto omni ære alieno, etiā post factam meliorationem contracto, computetur siue in collatione, siue in querela.

19. Illud aduertendum est, quod si debita hæreditaria post factam meliorationem irreuocabilem, causata absorberent bona relicta tempore mortis, & insuper meliorationem filij, aut eius partem, & filius donatarius repudiaret hæreditatē: Tunc quāuis consulto egissent alij filij, si fauore fratris donatarij, renuntiarent querelæ, cum creditores de per se non possent reuocare donationem, quæ non esset in eorum fraudem facta, vt dictum est. Si tamen fratres (fauore creditorum, quibus aduersus fratrem donatarium velent consulere, & gratificari) agerent querela, non esset ex donatione extrahendum æs alienum, sed tantum legitimæ filiorum, remanente valida donatione pro eius tertia & quinta parte, & insuper legitima donatarij. Cum nec donatio possit renocari per creditores, nec illæ eius partes per fratres. Qui tamen rationem legitimarum, quas reuocant, tenebuntur respondere creditoribus, quibus legitima semper obnoxia est, vt in dict. l. Papi. §. quarta. de inoffic. testamen. Ex quibus videtur opinionem nostram remanere satis comprobata ab iniusta contradictione Velasquij. Per quæ etiam cauendum est à Gute. alias docto. libro. 2. quæstion. §. 3. qui eandem opinionem cum Peral. & Mier. amplexus est. Eius enim opinio in maioratu, non in melioratione, (quamuis vinculata) intelligenda est.

20. Quamuis autem text. iste loquatur particulariter in tertio, & per consequens non videatur extendus ad quintum, prout etiam videtur vrgentius colligi. ex l. 3. supra. Quæ cum in principio (quatenus tractat de arbitrio patris assignandi rem

pro melioratione) expreſſe loquatur de tertio & quinto: ſtatim infra, quando tractat de relatione valoris ad tempus mortis, ſpecialiter reſtringit ſe ad tertium. *Con tanto que no exceda el dicho tercio.* Adhuc tamen iſta decifio pro regulanda inofficioſitate donationis, de qua agimus, procedit etiã in quinto, prout benè aduertunt Tello, & Matien. hic. Et probatur expreſſe in l. 3. tit. 8. infra. quæ eſt lex quondam. 29. Tauri. Quæ eſt generalior iſta, & loquitur etiam in donatione quinti. Imo, & in quacumque donatione etiam ob cauſam, & pro legitima, præcipitque, vt attendatur tempus mortis, ad inſpiciendum, vtrum ſit inofficioſa, vel non, & facit. l. 4. tit. 15. parti. 6. Et hæc opinio ſine dubio vera eſt, & neceſſaria, ſuppoſitis legitimis, vt dictum eſt. Et procedit etiam in donatione quinti, facta extraneo, vt dicemus in l. fin. infra gloſ. 3. num. 27. * Imo etiam ſi ſit donatio rei, vel quantitatis certæ, cum ſit reducenda ad tertium & quintum, vt in l. 10. eius inofficioſitas regulabitur ſecundū bona relictā tēpore mortis: prout regulatur tertium & quintum hic, prout etiam in præſenti aduertunt Cifuentes. Gomez. & Tello.

Eſt tamen circa hoc aduertendum, quod quamvis donatio quotæ rei, vel quantitatis certæ, ſit reducenda ad tertium & quintum bonorum, ſecundum tempus mortis, & ſi excedat, iudicetur inofficioſa. Pro ſuſtinenda tamen donatione, ſi excederet tertium & quintum bonorum tempore mortis, eſſet aggreganda dicta donatio (ſaltim verbaliter) cum bonis relictis tempore mortis: vt tertium & quintum, ex omnibus extractum faciat ampliorem locum donationi: vt vel ſic non ſit inofficioſa vel in minore parte reuocetur, iuxta ea, quæ dicemus in l. 9. infra gloſ. 2. num. 32.

Habet autem dos in propoſito huius text. ſingulare priuilegium ex. d. l. 3. tit. 8. infra. vt quamvis reliquæ donationes, etiã ob cauſam & pro legitima, regulentur ſecundū bona relictā tēpore mortis, vt ibi. Dotis tamen congruitas, non ſolum poſſit attendi ſecundum bona relictā tempore mortis dotantis: ſed etiam ſecundum bona, quæ habeat tempore datæ dotis, prout vtilius erit marito. In quo text. ille fauore dotis, & propter cauſam oneroſam mariti, amplexus eſt cōmunē opinionem ſupra relataſ num. 14. circa iudicandam inofficioſitatem donationis. Et licet in d. l. 3. dos quæ continet meliorationem, non iudi-

Setur inofficiosa: ex alia lege id correctū est: cū filia non possit dotis ratione meliorari. l. 1. titul. 2. suprà. Qua lege stante pro dimetienda inofficiositate dotis, ante omnia tempus datæ dotis considerandum est. Secundū quod dos non excedat taxam illius legis, nec filia dotis ratione melioretur. iuxta ea quæ diximus in. l. præcedenti. glo. 1. Quemadmodum, & ante illam legem, congruitas dotis regulabatur, attento numero filiorū, & facultatibus patris tempore datæ dotis. Secundū Alex. conf. 33. nu. 4. lib. 4. Corne. conf. 290. col. 13. lib. 3. Curt. Senior. cōf. 27. col. 13. Lup. in. c. per vestras. §. 23. incipienti, sed pulchrum est videre. Arias in. l. 27. Taur. n. 126. quod latè cōprobat Baccia in cōmentarijs illius legis de nō meliorandis filiabus. c. 31.

Cæterū, si tempore datæ dotis fuit excessiua, attenta illa lege, & lis non est mota genero (iuxta ea quæ dicemus in. l. 10. infra glōf. fin.) auctis autem patris facultatibus, tempore mortis reperitur congrua: sustinetur ex illo tex. in. d. l. 3. Quia tūc utilius est marito tempus mortis attendi, quod sic intelligit Baccia. ubi suprà. Indè inferens, quod si tēpore datæ dotis fuit cōgrua, postea autem patris facultates sint diminutæ: dos sustinetur, attento tempore datæ dotis: quia tunc utilius est marito illud inspicere, ex illa lege. Quod & de iure communi magis probat Dec. conf. 277. col. 1. & fin. & Boer. decis. 62. nu. 11. aduersus Paul. in. l. in ratione. ad. l. Falc.

Si autem dos attento utroque tempore est inofficiosa, adhuc electio concessa marito in dicta. l. 3. utilis esset, ut scilicet, ea inofficiositas attenderetur, quæ magis expediret. Finge tempore datæ dotis, si bona patris diuiderentur, filia competere centum pro legitima, dataque ei esse centum viginti: tempore autem mortis patris, ita esse bona eius diminuta, quod si tunc filia nupta non esset, sed dos ei data commularetur patrimonio defuncti, bonaque diuiderentur, sibi tangerent pro legitima quinquaginta: dos utique erit sustinenda in centum quia licet utroque tempore fuerit inofficiosa: tempore tamen quod fuit constituta, solum fuit inofficiosa in viginti: & ea tantum erunt restituenda. Cū utilius sit marito id tempus inspicere, quam tempus mortis, quo dos esset inofficiosa in septuaginta, quæ est bona, & utilis declaratio ad. d. l. 3.

24 Isto autē casu (quo dos attentō utroque tēpore esset inofficiosa) potest excessus reuocari (secundū qd utilius sit marito) etiam constante

constante matrimonio, vt in. d. l. 3. Quod nō erat de iure cōmu-
ni. Secundū quod, dos inofficiosa nunq̄nā reuocabatur cōstan-
te matrimonio, propter preiudiciū mariti, qui ex causa onero-
sa possidet. l. si. §. si à socero. ff. quz in frau. cred. Vbi not. Bart.
Quem ibi sequitur Ange. Bal. & Sali. in. l. 2. C. eo. Ange. in. §. si
res aliena. inst. de leg. Ias. in. §. itē si quis in fraudē. de actio. nu.
30. Et cū Bar. est magis cōmunis opinio, secundū Lup. in. c. per
vestras. 3. not. §. 24. in constituenda. nu. 3. Cyfue. & Casti. in. l.
29. Tau. Segu. in. l. coheredi. §. cum filiz. nu. 129. & seqq. ff. de
vulg. & Capi. decis. 181. nu. 2. Cuius cōtrariū deciditur in. d.
l. 3. vt etiā cōstante matrimonio, reuocetur dos inofficiosa. Imo
& de iure cōmuni id verius aliquibus visum est, ex. l. 1. C. de in
offic. dot. quz generalis est, nec distinguit inter matrimonium
constās, vel solutū. Sic etiam procedit. l. 2. C. de reu. ijs quz in
frau. Nec obstat tex. in. d. §. si à socero, quia loquitur simplici-
ter in dote, quz per maritum possidetur titulo oneroso. Nos
autē loquimur in nimia dote. Ille enim excessus non posside-
tur per maritum titulo oneroso, sed lucratiuo. l. si sponsus. §. cir-
ca. ff. de donat. inter virum. & tradit Ripa. in. l. si vnquā. nu. 28.
& ibi Tiraq. verb. donatione largitus. nu. 69. C. de reuo. don. &
ideō potest etiā cōstāte matrimonio reuocari. Quod tenuit Pau-
lus in. d. l. 1. C. de inof. doti. Lupus. in. d. cap. per vestras. §. 22.
nu. 10. & §. 24. nu. 3. Gomez. in. l. 29. Taur. num. 34. Molina.
in tract. de donat. factis in contra. matrimon. num. 59. appel-
lans communem opinionem erroris portentum, & Bacca de
dote. cap. 32. vbi late comprobat. quem sequitur Matien. in. d. l.
3. tir. 8. infra glos. 6. num. 3. Quz opinio iure Regio comproba-
ta est ex. d. l. 3. Quz si non extaret opinio Bart. communiter
recepta verior erat, ex tex. in. d. §. si à socero. Nam cum ius cre-
ditorum sit fortius iure filiorum in bonis patris. l. Papi. §. quar-
ta. de inoffi. testam. & creditores non reuocent dotem, vt in. d.
§. si à socero. ergo nec filij. Quia si vinco vincentē te, à fortiori
vincam te. l. de accessionibus. ff. de diuersi. & tempora. præf. no-
tat glossa. in. l. Claudius. ff. qui potio. pignor. & vtroque
Bartol. Nec satisfacit solutio, quod ille text. loquatur simpli-
citer in dote, non autem in dote nimia & inofficiosa. Quia sa-
tis nimia, & inofficiosa dos est, quz ex alieno fraude inter-
ueniente constituitur, quz adhuc non reuocatur, vt ibi.
Nec distinctio illa inter dotem congruam, & excessiuam,

vt excessus possideatur titulo lucratio, iure probatur. Nam text. in d. §. circa. extra rem agit, & adhuc militat ratio text. in d. §. si à focero. Cum satis excessiua dos sit, quæ excedit vires patrimonij, & de alieno soluitur. Iure itaque Regio hoc cessat & dos inofficiosa (etiam constante matrimonio) per querelam reuocatur, in quantum est inofficiosa. Quod probat text. in d. l. 3. ibi. *A quello en que son inoficiosas*. Nam licet in donatione inofficiosa facta extraneo distinguatur an sit inofficiosa re & con filio, an re tantum, ad hoc, vt in totum, vel in excessu reuocetur: donatio tamen inofficiosa facta filio sine vlla distinctione, solum reuocatur in excessu, vt diximus in l. 1. supra. in gl. fin. numero. 5.

- 25 Moli. lib. 4. c. 2. num. 82. versic. hæc tamen omnia. limitabat etiam decisionem huius text. vt, ex eadem ratione dotis, non procedat in melioratione facta filio, ex causa onerosa matrimonij. Quam dicit non posse minui, etiam si bona meliorantis, quocumque casu, fraude etiam cessante, decreuerint: cum melioratus, pro conseruatione suæ meliorationis, possit eligere, vt valor tertij & quinti, non secundum tempus mortis, sed secundum tempus factæ meliorationis, consideretur ex. d. l. 3. tit. 8. infra. Sed hæc extensio periculosa videtur. Verius enim est, quod etiam si melioratio esset facta ex causa onerosa matrimonij, decisio huius text. seruanda sit: vt quantuncumque esset tradita secundum bona præsentia, sit diminuenda, si bona decreuerint tempore mortis. Nam text. in d. l. 3. specialis est in dote, nec procedit in alia quauis donatione, etiã si esset propter nuptias. Cum text. de omnibus prius loquutus excipiat (in hoc) solam dotem: in reliquis autem præcipiat attendi solum tempus mortis: vt text. explicat in fine. Neque est par ratio dotis, & meliorationis ex causa onerosa, imò nec donationis propter nuptias, aut aliàs pro legitima. Cum in ijs cesset ius mariti, qui possidet dotem titulo oneroso, quem lex considerauit.

- 26 Interim aduertendum est, onus probandi donationem fuisse inofficiosam, semper incumbere ei, qui id allegat. l. cum de lege. ff. de proba. vbi gloss. recepta communiter per omnes ibi. secundum Corne. & Ias. in l. fin. §. licentiam. C. de iure delibe. & Couar. lib. 2. variar. cap. 6. nu. 3. prout latius explicabimus in l. fin. infra glo. 2. nu. 20. ubi quidam allegat. quinti excedere.

- 27 Ex ratione etiam huius text. quatenus inofficiositas donatio nis,

nis, regulatur, secundum tempus mortis, idem dices esse in ter-
tio, de quo descendentes possunt disponere in preiudicium as-
cendentium: ut eius in officio sitas reguletur eodem modo, ex
eadem ratione, & æquiparatione utriusque successionis. l. nam
& si parentibus. ff. de in offi. testam. l. i. tit. 8. infra. Quamvis, si-
ne dubio, non augetur ex bonis futuris, per ea, quæ statim di-
cemus nu. 3. r.

- 28 Alter effectus præcedenti contrarius, qui resultat, ex rela-
tione donationis ad tempus mortis est. Quod si bona parentis,
eotempore, reperiantur quocumque modo aucta: augeatur si-
militer melioratio tertij & quinti, secundum bona relictæ tem-
pore mortis. Quod ex hoc text. adnotarunt communiter Scri-
bentes omnes. Quod non procederet in donatione rei, vel quã-
titatis certæ. Quæ quamvis sit referenda ad tertium & quintum,
ex. l. 10. infra, ex hoc possit esse inofficiosa, & decrescere, si bo-
na relictæ tempore mortis non capiant pro tertio & quinto, ta-
lem rem, aut quantitatem: prout diximus in effectu præceden-
ti, si tamen bona augeantur, donatio nihilominus non recipiet
augmentum. Quia quantum ad hoc text. solum loquitur, & pro-
cedit in melioratione generali quotæ bonorum. Quo ad quam
29 quatenus tex. loquitur de ea, quæ esset relictæ in ultima volun-
tate, negotium non habet dubium. *Cum quota bonorum lega-
ta, vel prælegata referatur ad tempus mortis, & recipiat aug-
mentum ex bonis post testamentum quæ sitis. l. si quis bonorū.
de lega. 1. Vbi not. Alexan. in illa questione, de fruct. bus satis,
& collectis post testamentum, & ante mortem. Quod etiam est
regulare in legatis generalibus, seu vniuersalibus, in quibus tẽ-
pus mortis (quo testamentum perficitur) attenditur: ut dimi-
nutione, vel augmentum legati interim contingens cædat damno,
vel lucro legatarij. l. grege. l. si grege. de lega. 1. l. peculium. de le-
gat. 2. l. pen. de fund. instru. l. equis. de usu. cum alijs.

Sed quatenus tex. loquitur de melioratione data per contra-
ctum donationis irrevocabilis: eiz decisio, licet sit necessaria quã-
tū ad diminuendā meliorationē propter diminutionē bonorū
ut supra diximus, nō tamē videtur iusta, quantū ad hoc, ut me-
lioratio includatur ab bona futura, ut si augeatur postea, debeat
ipsa etiā augeri. Etenim verba contractus semper sunt intelligē-
da, secundū tẽpus contractus. l. nemo rē suā. l. si filius fam. ff. de
verb. obi. l. qui decē. §. Stichū. de solu. Unde, quæadmodū si quis
dona-

donasset bona sua omnia: solum intelligeretur de presentibus, non autem de futuris, secundum Bar. in. l. si. nu. 11. & 12. C. de pactis. per tex. in. l. fin. §. 1. de lega. 2. Idem tenet Bald. in. d. l. si. nu. 19. argumen. text. in. l. si mandauero tibi. §. is cuius bona. ff. manda. Et est communis opinio omnium in. d. l. si. vt cōstat ex Alex. nu. 3. & Dec. nu. 19. & ex eodē Alex. in. l. stipulatio hoc modo concepta. num. 14. ff. de verbor. Eodem modo donando partē bonorū, debet tantū haberi respectus ad bona presentia, non autem ad futura. Argumen. l. quā de tota. ff. de rei ven. Et probatur in. l. si quis argentum. §. sed si quis. C. de donat. ibi. *tantum, quantum donauerit prestare.*

30 Adhuc nostri omnes hic moti ex isto text. dicunt attendendum tempus mortis, etiam ad hoc, vt melioratio crescat, quasi includat etiam partem bonorum futurorum. Idem expressius tenent in. l. 1. supra. quatenus ibi anxie perquirunt, qualiter possit tradi possessio, vel causari irreuocabilitas donationis, re spectu futurorū. Quod vel ex eo potest fundari, quod donatio facta filio sub nomine meliorationis, quāuis sit actus inter viuos, & irreuocabilis si fiat cū requisitis. l. 1. supra. habet tamen respectū ad formam future successionis. Vt ex Oldra. cōf. 231. not. Tiraq. de primoge. q. 8. nu. 2. & Molin. lib. 1. c. 12. nu. 2. & Ant. Lara in. l. si quis a liberis. §. item rescriptum. nu. 38. de libe. agno. Quā ex nunc pater velit ostendere, qualiter, & ex quibus partibus velit sibi filios succedere. Argumento. l. si filia. §. si pater. ff. fami. h. recis. ibi. *non videri donationem, sed potius sup. premi iudicij diuisionem.* l. quoties. C. eod. titul. l. si parentibus. C. de inof. test. Quod venit ex ppria significatione vocabuli. cum melioratio data in cōtractu nihil aliud sonet, quā preceptionē quoad futurā successionē hereditatis. In quā cum pater sciat omnes sibi filios successuros & qualiter: hūc tamē, quē meliorat, præceteris vult auantagiare in his partibus. Et licet verum sit quod tertium & quintum sunt quora bonorū, quā tū ad excludēdū & alienū. l. 5. supra. tū cū ex verbo meliorationis referatur ad futuram successionem, merito includūt etiam futura: quemadmodum includeret donatio quorū hereditatis, quod tanquam verbum vniuersale refertur ad tempus mortis. l. Lutatius. ff. de fund. instru. not. Bal. nu. 20. in. l. si. C. de pactis.

Sed si pater simpliciter donasset vni filiorum tertium & quintum bonorum suorum, nec vteretur verbo, meliorationis

nec

nec in aliquo constasset, quod voluit se referre ad formam successione, nec ad bona futura, vel tempus mortis. Quamvis in donatione reuocabili posset idem ius constitui, vt tunc venirent etiam futura, cum agatur de modico præiudicio, propter facultatem reuocandi: prout in donatione causa mortis concludunt Bart. in dict. l. fin. C. de pactis, & ceteri omnes quos supra retulimus, si tamē donatio esset irreuocabilis, posset (nō sine iusta ratione) defendi, quod licet sit attendendum tempus mortis, quantum ad inofficiositatem donationis, vt dictum est: Donatio tamē non extendatur ad bona futura, prout supra citati omnes concludunt, loquentes etiā in donatione irreuocabili collata post mortē: & q. verb. *post mortem*, nō includat bona futura, sed tantū præsentia tradenda post mortē, prout esse cōmunē opinionem testatur Alex. ibi. n. 3. & in d. l. stipulatio hoc modo concepta. n. 14. Sed iā forsam nec in hoc posset obtineri, cū similis donatio in omnib⁹ pro melioratione habeatur. vt in l. 10. infra. & tanquā ipsa sit iudicāda, & ad formā successione referēda. Cū facta filio, vel nepoti, fiat personæ succedere debēti, vel saltem nō extranea à successione tertij, de qua agimus: & d. sponfitio sit intelligēda secūdū qualitātē, & cōditionē personarū, in quas cōfertur, arg. l. plenū. §. equitij, de vsu, & habita.

31 Aliās si pater habens filios donasset extraneo in vita quintum bonorum; vel filius habens ascendentes donasset tertium: quamuis donationes essent referendæ ad tempus mortis, quantum ad inofficiositatem: citra dubium non essent referēde, quantum ad augmentum bonorum futurorum, ex dicta communione. Cum nec donans expresserit, nec id veniat ex natura donationis, nec ex qualitate eius, cui fuit. Quia & posset summo iure defendi, quod quāuis decisio nostri tex. quæ loquitur in tertio, procedat etiā in quinto, quantum ad eius inofficiositātē, vt dictū est in effectu pcedēti: sed quātū ad hoc, vt crescat ex bonis futuris, decisiōē tex. qui specialiter loquitur in tertio, nō esse extēdēda ad quintū. Sed, q. in eo attendatur tēp⁹ meliorationis, prout & de iuri cōi attendetur, ex rationibus supradictis. Ultra quas in quinto cōcurrit, & alia ratio (qua forsā moti huius legis cōditores prætermisserūt mētiōē quinti, qd sūma ratio ne, cōsilio, & nō casu credēdū est factū) scilicet, quia si melioratio quinti inluderet etiam bona futura, quāuis (id volētē donatore) donatio non desinat valere, quasi habeat instar donationis omnium.

omnium bonorum presentium & futurorum, quæ prohibita est, per ea quæ diximus in l. 1. supra glossa. id tamen non declarante, lex voluit id subintelligi, prout subintellexit in tertio: ut vel saltem melioranti relinquatur spes acquirendi bona, de quibus possit liberè postea disporre, & testari. Et hæc opinio videtur iusta. Nam de iure communi est vera, prout supra dictum est, & textus noster non probat contrarium, cum non tractet de quinto. Quod maxime procederet in quinto dato per simplex verbum donationis. Quo casu cessat ratio referendæ donationis ad tempus mortis, quæ sumebatur ex verbo meliorationis. Quæ verò poterat ex qualitate persone sumi, cessat ex qualitate rei, id est, quinti, quod est in patre omnino liberum, quo nolente, filius non habet in eo aliquod ius succedendi.

32 Ut cumquæ d fit in quinto: illud aduertendum est, tam in eo, quam in tertio, quod quamvis traditio meliorationis irrevocabilis sit statim facienda secundum bona presentia, ut diximus supra in princ. glossa. si tamen bona parentis postea augerentur, non posset filius ante mortem petere augmentum meliorationis. Habet enim dubium euentum, & prout bona sunt super lucrata, possent etiam de facili amitti: & quemadmodum si bona decreuissent, non posset in vita patris revocari, aut minui donatio, cum remedium querelæ, per quam est rescanda, non competat ante mortem, ut supra diximus in princip. Iustum est, ut nec ante mortem (quam lex in utroquæ voluit attendi, & considerari) filius possit petere augmentum, ut determinatio legis sit in utroquæ membro pariformis. Iam hoc iure. ff. de vulgar. l. 2. l. quamvis. C. de impuber. & quem sequuntur commodam, sequantur incommodam. secundum naturam. ff. de regul. iur.

33 Restat videre pro complemento eorum, quæ circa duos effectus præcedentes dicta sunt. Quo tempore sit attendendus valor rerum donatarum. Nam textus iste solum tractat de bonis relictis à donatore, tempore mortis, prout & l. 3. supra & l. 3. tit. 8. infra de valore autem donationis non tractant. Et videtur attendendum idem tempus mortis: ut sit æstimatio æqualis, tam rerum remanentium donatori, de quibus in textu, quam etiam rerum donatarum. * Prout etiam observatur in re conferenda data in rationem legitime. Quæ cum debeat secundum tempus mortis. l. cum quæritur. C. de inoff. test. idem tempus attenditur in æstimatione rei conferendæ. l. illud iuncta glossa. verb. lucrum. C. de col.

vbi notat Paul. Roman. Alex. & melius Corne. num. 26. Soci. consil. 64. lib. 1. Gregor. in l. 3. tit. 15. par. 6. verb. *Contar.* Quāuis enim si valor decreuisset culpa filij, aut etiam datum esset consumptum, attenderetur in collatione æstimatio secundum tempus donationis. authen. quod locum. C. de collat. vbi notāt Scribentes omnes. Post Bartol. in l. si cum dotem. §. si post solutum. ff. solut. matr. cuius opinio est cōmuniter recepta secundum Alex. ibi. nu. 6. & 9. & per consequens, si valor augetur per industriam filij, attenderetur sola æstimatio, secundum tempus donationis: non autem augmentū, quod tanquam aduentitium, non confertur. l. fin. C. de collat. iuncta l. cum oportet. C. de bonis quę libe. secundum Corn. vbi supra, & tenuerūt Paul. Fulg. & Rom. in d. illud. Soci. & Gregor. vbi supra. Si tamen valor decreuisset, aut etiam datum esset consumptum, sine culpa filij, attenderetur tempus mortis, & pro ea parte, aut in totum, cessaret obligatio collationis, & nihilominus filius admitteretur ad successionem: vt in d. authent. quod locum, & in l. ea demum. eiusdem tituli, & tradunt authores supra citati. Et per cōsequens si valor creuerit solo cursu temporis, sine industria filij, incrementum attenderetur in collatione, secundum Corne. vbi supra.

35 Per contrarium videtur multum distare donationem dotis, aut aliās pro legitima, à melioratione. Nam in illa, quamvis videretur, q̄ ab eo die, quo res transferunt in dominium filij, earū periculum (etiam sine culpa) & incrementum (etiam sine industria) deberet etiam ad eundem pertinere. argum. l. 1. & l. id quod. ff. de peri. & cōmo. rei vendic. §. cum autem. de empt. & vend. * Quia tamē officium, & obligatio parentis non fuit extincta dotando, aut assignando legitimam, quā remaneat etiam pro conseruandis traditis: ita, quod eis perditis sine culpa filij, adhuc remanet obligatus redotare, vel legitimā denuo assignare. l. fin. C. de dotis promiss. authent. sed quamuis. C. de rei vxori actio. secundum Bald. Paul. Salic. & Ias. in d. authent. quod locum. Bart. & alios in dict. §. si post solutum. Campe. de dote. 1. part. quæ st. 15. Ripam. in l. 2. §. quod si in patris. num. 15. ff. solut. matrimon. Idcō in collatione attenditur valor rerum tempore mortis, licet fuerit diminutus ab eo, quem habebant tempore donationis. Cui rei consequens est, vt & augmentum proueniens sine industria filij, consideretur etiam
Ec secundum

secundum tempus mortis. Quia quemadmodum diminutio sine culpa coedit damno fratrum, ita augmentum sine industria coedit eorum lucro. l. secundum naturam. ff. de regul. iur. Sed in melioratione eademmet obligatio parentis, & ratio conseruandi legitimas filiorum vrget per contrarium, vt quamuis valor esset tempore mortis (etiam sine culpa) diminutus, imò res in totum interiissent, attenderetur tamen æstimatio, quam habebant tempore donationis. Aliàs enim si interitus, aut diminutio harum rerum post donationem, ante mortem, esset ex bonis patris supplendus, legitimæ aliorum filiorum detrimentum paterentur. Vnde cum in ijs cesset obligatio parentis conseruandi, quæ in datis pro legitima hoc immutabat: ab eo die, quo res transferunt in dominium filij, transit etiam periculum, & commodum. argumento dict. l. i. cum alijs. de peri. & commo.

Pro resolutione aduertendum est, quæ stionem posse triplici effectui deferuire. Primò, pro metiendis filiorum legitimis. Secundò, pro augenda melioratione, si bona tempore mortis reperiantur aucta. Tertiò, ad eam minuendam, si tertium & quintum bonorum temporis mortis, non capiant res donatas, iuxta hunc text. & supra dicta. Quo ad primum. *Cum ad metiendas filiorum legitimas sint accumulandæ donationes omnes factæ per patrem, non solum ob causam, & pro legitima: vt in l. ea demum. l. si soror. l. illam. ibi. Vt commixtis huiusmodi collationibus cum bonis mortuæ personæ. C. de collat. Sed etiam simplices, vt in auth. vnde si parens. C. de inoffic. testam. vt filiis competat eademmet quantitas legitimæ, quæ competeret, si donationes factæ non fuissent, vt ibi: ne aliàs legitimæ filiorum per donationem, & sic per titulum lucratiuum diminuantur, vt ibi not. Ias. nu. 3. Procedit tamē differentia supra assignata. Quia in datis pro dote, aut legitima attenditur æstimatio secundum tempus mortis, ad excludendū interitū, seu diminutionē rerū citra culpam, vt in d. auth. quod locum. propter obligationē parentis ad conseruandum, vt dictum est. Et per consequens, considerabitur augmentum, sine industria. d. l. secundū naturā. Nō solum si data non sint æstimata: sed etiam si sint data, facta earū æstimatione. Quamuis enim æstimatio soleat emptionē facere, & trāsferre periculū. l. quoties. C. de iure dotiū. l. plerūq; ff. eo. l. æstimat. l. si æstimatis. solut. matr. hinc tamē nō trāsfert, propter

propter naturam negotij, & obligationem parentis. Per ea, quę
notat Bar. in l. si vt certo. §. nunc videndum. ff. commo. & ibi.
Alexand. & Ias. in l. 1. ff. de æstimatione actionum. Imo etiam si dos,
aut donatio conferenda consisteret in quantitate, quę esset si-
ne culpa diminuta, aut amissa, cessaret pro ea parte, aut in to-
tum obligatio collationis, ex ratione tex. in dict. authent. quod
locum, & in dict. l. ea demum, & eorum, quę dicta sunt. In me-
lioratione tamen tertij & quinti tradita secundum bona præ-
sentia, aut in donatione etiā rei certę, quę intelligitur esse me-
lioratio data pro tertio & quinto, procederet quod ultimo lo-
co dictū est: vt æstimatio attendatur secundum tempus donatio-
nis, etiam si res postea citra culpam perierint, aut fuerint dimi-
nutę, & etiam si fuerint datę inæstimatę. Cum ab eo die res
transierint in dominium filij, & per consequens ad eum perti-
neat periculum, & commodum, cum cesset obligatio parentis
ad conseruandum, vt dictum est. De hoc est tex. in dict. authē.
vnde si parens, & in corpore, vnde sumitur, in quantum pro sol-
uenda filiorum legitima, considerat, & computat alienata per
patrem titulo lucratiuo: vt filijs competat eadem, met quanti-
tas legitimę, quę competeret, si donationes factę non fuissent.
Quę computatio, & æstimatio valoris, eo casu fit attento tē-
pore donationum, secundū omnes ibi. Et in eo sensu illa authē-
tica corrigit legem præcedentem, quę pro extrahenda legiti-
ma considerabat tempus mortis. Cui rei consequens est, vt quę
admodum à die donationis augmentum rerum donatarum
(etiam sine industria) cedit lucro donatarij, sine eo, quod alij
filij in eo habeant aliquod ius legitimę: eodem modo dimi-
nutio, seu totalis rerum interitus (etiam sine culpa) non noccat le-
gitimę aliorum filiorum: quia adhuc æstimatio rerum secun-
dum tempus donationis sit accumulanda (saltem verbaliter)
cum bonis relictis tempore mortis, pro extrahenda filiorum legi-
tima. l. secundum naturam. ff. de reg. iur.

37

Quo ad secundum, circa augendam meliorationem, si bona
patris reperiantur aucta, tēpore mortis: quæstio solum potest
accomodari ad meliorationē tertij & quinti, quę esset tradita
secundū bona præsentia: quoniam donationē rei certę iā supra dixi-
m⁹ nō recipere augmentū ex bonis futuris. Et tūc cū ultra esse-
tū præcedentē metiendi, scilicet, filiorum legitimas, sit etiam
necessum scire veram æstimationē rerum datarū, prometiēdo

Ec 2

vero

vero tertio & quinto, siue procedamus separando bona existentia tempore donationis, ex quibus est iam extra actū & solutum tertium & quintum, & soluendo augmentū ex bonis super lucratis: siue accumulatis omnibus, & extracto tertio & quinto, & ex eo acceptis inde latis receptis: siue separatis receptis, & rescato tertio & quinto bonorum omnium in quantum lederet legitimas, iuxta ea quæ dicemus in l. 9. infra, gloss. 2. nu. 14. 16. & 20. Eadem obseruanda sunt, quæ nunc proxime dixi, & æstimatio attendēda est secundū tempus donationis propter legitimas filiorum, ex ratione tex. in d. auth. vnde si parens, etiam si res sint datæ in æstimatæ, & etiā si sint diminutæ aut consumptæ sine culpa, vt dictum est.

- 38 Quo ad tertium, circa minuendam donationē, si bona relicta tempore mortis non capiant res donatas intra tertium & quintum. Tunc, quāuis donatio siue tertij & quinti tradita secundū bona præsentia, siue etiam rei certę, sit accumulāda cū bonis relictis tēpore mortis, ad metiendas legitimas, in ea estimatione, quam res habebāt tempore donationis, vt dictum est, ex d. authen. vnde si parens: si tamen veniret minuenda, ex quo non posset intra tertium & quintum bonorum tēporis mortis contineri: Quamuis filius teneretur consumpta ex donatione imputare prius in tertium & quintum, propter legitimas filiorū, ex ratione supra dicta, & residuum, quod extaret, imputare in suam legitimā: si quid tamen amplius esset pro legitimis aliorum per querelā reuocandum, attenderetur interitus, seu etiam diminutio rerum donatarum, secundū tēpus mortis: nec filius teneretur sanam facere estimationem, quam habebant tēpore donationis, sed solū in quantū ex donatione reperitur locupletior. Nam cum querela detur ad reuocandam donationem, filius satisfacet oblati ipsismet rebus, quæ fuerunt datæ, nec tenetur ad æstimat. onem, etiam si res sint datæ æstimatæ, cū eo casu æstimatio veniat ratione rei. l. electio. §. si is quem. ff. de noxa. l. quæ situm. in princip. ff. de pecul. l. in naue Sauphei. ff. locati. l. quidam testamento. §. si tibi. de leg. 1. Tradit Bart. in l. quod tem hi. nu. 4. ff. si cert. peti. cuius opinionem asserunt ibi cōmuniter receptā Alex. Ias. Deci. & Ripa. Et si res essent distractæ, non posset alienatio reuocari. argum. l. ijs sol. s. C. de re uoc. don. nec filius teneretur, nisi quatenus ex prætio effectus est locupletior. argumento. l. si possessor. §. ait Senatus de peti. hæred.

- hæred. Imo etiam si donatio consisteret in quantitate, quæ esset amissa, non teneretur filius. Quamuis enim casus (etiam fortuitus) non liberet debitorem quantitatis. l. incendium. C. si certum pet. filius non est in hoc debitor, sed fuit verus rerum dominus. Et cum bonæ fidei possessor non conveniatur, nisi in quantum factus est locupletior. l. item veniunt. §. petitam. cū sequentibus. l. si possessor. §. restituere, cum alijs. §. §. & legibus sequentibus, maxime. l. vtrum. ff. de petit. hæred. à fortiori rei dominus. Prout videmus in donatione inter virum & uxorem, quæ est debilior, & solum reuocatur in quantum donatarius effectus est locupletior. l. si sponsus. §. concessa. ff. de donat. inter virum. Et quamuis in datis pro legitima, filius, qui consumpsit teneatur de culpa, vt adhuc conferat tanto minus recipiēdo, nec pater teneatur iterum legitimam assignare, vt in dict.
- 39 authent. quod locum, & supradictum est: ad impediēdam tamen repetitionem per querelam, non solum in datis pro tertio & quinto, sed etiam in datis pro legitima, licet non excusaret consumptio per dolum. argum. l. etiam. §. item si quis. ff. de petit. hæred. excusaret tamen consumptio, etiā per culpam. Quia quamuis filius consumpsit abutendo, non teneretur, dum re sua se abuti putat. argum. l. sed si lege. §. consuluit. co. tit. Cū potius debuit præsumere augmentum bonorum patris. l. si defunctus. C. arbitri. tute. l. cura. §. deficientium, de muner. & honor. quam suspicari diminutionē & sperare casum aduersum. l. inter stipulantem. §. sacram. de verbor.
- 40 Vt autem articulus plenius percipiatur, sic potest distingui! Quia aut res donatæ, & patrimonium patris in eodem statu tempore mortis permanserunt, aut non. Si permanserunt, res est clara: & nihil refert, vtro tempore fiat æstimatio. Aut non. Et tunc, si quidem patrimonium in eodem statu permansit, aut etiam fuit augmentum, res autē donatæ fuerunt diminutæ: attenditur valor tempore donationis, etiam si fuissent datæ inæstimate, & etiam si essent diminutæ, aut etiam consumptæ sine culpa: idquē propter legitimas filiorum, vt dictum est. Si autem è contrario, res donatæ in eodem valore permanserunt, patrimonium autem fuit diminutum, aut etiam consumptum: ira, quod donatio resultat inofficiosa, nec potest intra tertium & quintum bonorum temporis mortis contineri: excessus deseruiret pro legitima meliorati: aut si

adhuc superfit, reuocaretur pro legitima aliorum, in partitione, aut per querelam, ex ratione huius text. Si autem vtrumquē est diminutum. Tunc in patrimonio attenderetur tempus mortis, ex hoc text. in melioratione vero attenderetur tempus donationis, quantum ad metiēdas legitimas, & verum tertium & quintum, ex ratione text. in dict. authent. vnde si parens. Et quamuis filius teneretur consumpta ex melioratione imputare prius in tertium, & quintum, propter legitimas filiorū, ex eadem ratione, & residuum, quod extaret, sumere pro sua legitima: si quid tamē amplius esset pro legitimis aliorum per querelam reuocandum, quod esset consumptum: attenderetur ea consumptio, etiam per culpam: vt filius non teneretur, vt dictum est. Quod si id, quod ex melioratione restat, non sufficit pro huius legitima: reliquū suppleretur ex bonis patris. Quod si data pro melioratione essent in totum consumpta, tunc filius non solum non teneretur fratribus aliquid impertiri: sed etiam ipsi deberetur sua legitima, ex bonis patris relictis tempore mortis. Et quamuis ad euitandam querelam, sufficeret consumptio citra dolum, etiam aliās culpabilis: ad petendam tamen legitimam necessum est in consumptione non interuenisse culpam, vt in dict. authent. quod locum. Nam cum primū data pro tertio & quinto desierunt esse melioratio propter diminutionem patrimonij, & coeperunt sortiri vices legitimæ: caput etiam filius teneri de culpa, pater autem ad conseruandum, & resarciendum amissa citra culpam: vt dictum est.

Ex quibus inferitur, quod si in datis pro legitima cessaret in patre obligatio conseruandi, vt quia nō teneretur redotare, aut iterum legitimam assignare: quod æstimatio rerum attenderetur in collatione secundum tempus donationis, quamuis tempore mortis reperiretur etiam sine culpa diminutus, aut res etiam interijissent: & per consequens, tempore mortis non attenderetur augmentum ex ratione dict. l. secundum naturam, & sic à tempore, quo in filium transiuit rerum dominium, transeat etiam periculum & commodum.* Et potest poni exemplum, quando filius vel filia essent aliās diuites, & haberent vnde suplerent dotem, aut legitimam, etiam sine culpa deperditam. Est enim in hoc obligatio parentis subsidiaria, vt pater in perditis per culpam, in quibus cessat obligatio parentis, vt in dict. authent. quod locum, quasi filius teneatur prius ad custodiā

custodiam: eodem modo in perditis, aut diminutis sine culpa: tunc demum pater teneatur supplere, quando filius non esset ad id idoneus, & sufficiens. Nam quamuis in prima constitutione dotis non considerentur diuitiæ filię. l. fi. C. de dotis promi. vbi notat. Bal. & Ang. & est communis opinio secundum Ripam in l. 1. num. 3. ff. solut. matrim. & Couar. in 4. 2. part. c. 3. §. 8. num. 8. & probatur in l. 8. tit. 1. 1. part. 4. Et eodem modo non considerentur in debito legitimæ, in qua filius est quasi creditor secundum glossam in l. 3. C. de iuris & facti igno. Et in hoc differat debitum dotis, seu legitimæ à debito alimentorum, quæ non debentur filio diuiti. l. si quis à liberis. §. sed & si filius. ff. de liber. agno. vbi latè probat Ant. Lara. post Couarr. in 4. 2. par. c. 8. §. 6. num. 9. qui alios referunt: In obligatione tamē ad redotandum, seu ad iterandam legitimam, seu etiam suplandā, etiam sine culpa perditam, aut diminutam, non male arguemus ab alimentis ad dotem, prout aliās gloss. in l. ob æs. C. de præd. mino. & etiam ad legitimam, quæ debetur ratione alimentorū, authentico de trien. & semi. §. 1. secundum Cyn. in l. Sācimus. C. de nup. vt quemadmodū pater non tenetur alere filium diuitem, ita nec redotare, aut iterare legitimā. Quāuis enim obligatio patris ad conseruandā dotem, seu legitimam, pendeat ab eadē obligatione paterna, quā habet ad dotandū, seu alendū: quia tamen prima prouenit ab officio iudicis, vt in d. l. si quis à liberis, in princip. & in l. qui liberos. de ritu nup. vbi not. Bal. & Salic. & officium iudicis consistit in sola æquitate. l. fin. de peti. hæredi. l. quod si ephesi in fine. de eo quod certo loco: illa æquitas cessat in redotando filiam diuitem, vel etiam in iteranda legitima filio diuiti: imō vrget per contrarium propter fauorem aliorum filiorum. Quibus consequens est, vt cessante obligatione parentis, periculum donationis pro legitima pertineat ad filium, & sic etiam augmentum, & commodum: & in collatione attendatur status, & estimatio, quam res habebat tempore donationis.

Sed hoc procedet, quando donatio consisteret in genere, aut quātitate, quæ perire non possunt. l. incēdiū. C. si cert. per. aut etiam in specie estimata. Quāuis enim æstimatio in datis pro legitima non transferat periculum in filium, propter naturam negotij, & obligationē patrēis, vt dictū est: quia tamē ea obligatio est subsidiaria, trāsferret in filiū diuitē, & aliās sufficiētes.

vt solet. l. quoties. C. de iure dotium. cum alijs. Si tamen donatio cōsisteret in specie inæstimata, quæ extaret: cum obligatio collationis ad eam solam referatur, vt latè probat Cagno. in l. si emancipati. nam. 3. C. de collat. filius (etiam diues) satisfaceret eam conferendo, aut æstimationem secundùm tempus mortis. Cum æstimatio (quæ ex æquitate, & ob faciliorē collationem subrogatur loco rei. l. 1. §. iubet. versic. sed & si tantū. ff. de coll. bonor. secundùm Ias. in. l. filix licet. nu. 10. C. cod. & Molin. in consuet. Paris. §. 125. & in additio. ad Decium in. l. si donatione. in fin. C. eod.) attendatur eo casu secundùm tempus, quò res ipsa potest cōferri. l. si hæ res. l. Titij textores. §. si. l. filius famil. §. fin. de leg. 1. Etiam si valor decreuerit, citra culpam tamen: cum teneatur similiter conferre etiam auctā sine industria, vt dictum est. Et hæc mihi vera videntur, quamuis Mieres primoge. 1. part. q. 52. non distinxerit inter meliorationem, & legitimam. Et quamuis Ayora partitionū. 1. part. num. 10. quæ st. 4. scripserit, æstimationē rei datæ in dotē, seu donationem propter nuptias esse in collatione cōsiderandā secundùm tempus donationis, & non mortis. Quæ opinio quāuis vera sit quando res diminuta est culpa filij, vel auctā per eius industriam: si tamen fuisset diminuta sine culpa, vel auctā sine industria: verius videtur attendendum tempus mortis propter obligationem parentis circa conseruandam dotem: nisi ea obligatio cessaret, vt dictum est.

42 Ex quibus etiam inferitur in proposito huius text. quòd si data pro legitima essent in collatione diminuta, aut etiā amissa citra culpam: Quemadmodum ea diminutio nocet legitimis aliorum secundùm tempus mortis: ita etiam noceret meliorationi tertij & quinti, quamuis præcedenti, & irrenocabili: ex ratione huius text. & eorum, quæ supra dicta sunt: propter obligationem parentis ad conseruandum. Qui consumpta sine culpa filij (tanquam æs alienum) tenetur refarcire. Et sic diminuunt patrimonium secundùm tempus mortis, quod attendi præcipitur ex hoc text.

43 Vltimo ex decisione huius legis inferit Tello in. l. 2. Tauri. quòd non solum in donationibus ob causam excedentibus legitimam summam nō requiritur insinuatio, ex doctrina Barr. in. l. 1. & in. l. Modestinus, & in. l. Aquilius. ff. de donat. quem sequuntur plures quos refert Anton. Gabr. lib. 3. tit. de donat. conclusio.

conclusionē. 1. num. 62. & est cōmunis opinio secundū So-
cin. consil. 77. num. 152. lib. 1. & Iuli. Clar. lib. 4. §. donatio. q.
44 16. vers. fin. * Sed etiam in simplicibus donationibus, seu me-
liorationibus, licet irrevocabilibus, quas parentes faciunt, vel
promittunt facere vni ex filiis. Non solum si fiant in quota
bonorum, sed etiam in re certa. Nam cum hæc ad tertium &
quintum, vt in l. 10. infra. & istud ad tempus mortis referatur,
vt hic: & exinde sit incertum, cuius quantitatis sit futura do-
natio: requiri non debet insinuatio: cum non constet, an sit ex-
cessura legitimam summā, vel non. Ex text. in l. Sancimus.
§. si quis autem talem. C. de donat. Per quem credit hanc esse
meram veritatem. Concluditq; quod cum à principio dona-
tio non requirat insinuationem: nec etiam requireret tempore
mortis, licet tunc constet excedere legitimam summam. Cum
eo tempore iam non sit persona, per quam possit insinuari:
Cum hoc ad donatorem spectet, non ad donatarium. Secundū
Bald. in l. in hac. C. de donat. A retin. consil. 125. 2. dubio. Cor-
ne. consil. 79. lib. 2. & consil. 99. lib. 4. Rimin. in §. 1. de donat.
num. 521. Et eandem Telli opinionem in omnibus sequitur
Matien. hic glos. 3. num. 2.

Sed contrarium sine dubio tutius est, & in puncto iuris vi-
detur mihi verius. Nam cum donatio inter patrem & filium,
etiam reuocabilis, & quæ solet æquiparari legatis, & donatio-
ni causa mortis, vt diximus in l. 1. supra. glos. 1. & coargumen-
to non debebat requirere insinuationem. l. fin. C. de donat. cau-
sa mort. adhuc insinuationem requirit. l. donationes. quas pa-
rentes. C. de donat. inter virum. vt diximus in d. glos. 1. nu. 13.
non debet contrarium statui in donatione irrevocabili, in qua
vrget magis ratio insinuationis. Quæ, Iure Regio, generaliter
in omni donatione excedere legitimam summam requiritur.
l. 9. tit. 4. part. 5. quod non reperitur correctum, nec immuta-
tū. Nō obstat, quod donatio referatur ad tempus mortis, & ex
tali relatione sit possibile, quod non excedat legitimam sum-
mam. Quia satis est, quod à principio donatio sit excessiua, ad
hoc, vt sit insinuanda, aliàs non valeat, vt in d. l. partitæ: vel
non possit morte confirmari, vt in dicta l. donationes. quas
parentes.

45 Nec text. in dict. §. si quis autem talem (qui singularis est, &
alibi non reperitur secundū Bal. ibi,) à suo casu extrahi debet.

Ec § Nam

Nam licet probet, quod si quis promissit dare, quotannis Titio certam quantitatem (quæ perse insinuatione non indigere:) quousque vterque vivat: ita, quod cuiusvis morte solutio cesset, donatio insinuatione non eget: Quia possibile est, quod quivis eorum moriatur intra annum, & ex donatione resultet permissa quantitatis: Amplius etiam probat (secundum Salic.) quod si in eadem specie sit facta mentio hæredum alterutrius (puta, promito pro me, & meis hæredibus tibi quousque vivas: vel promito quo ad vixero, tibi tuisque hæredibus) tunc donatio excessiva præsumitur, & insinuatione eget. Et licet in primo casu pro Tello faciat, in hoc secundo contra eum vrget. Nam etiam hic possibile est, quod is cuius vita finiri debet promissio, intra annum moriatur, & tamen donatio insinuatione eget. Voluit autem Iustin. ibi, concordia illa decidere Iurisconsultorum varias sententias, circa similem promissionem. Et ex verisimiliori coniectura, decrevit: vt in primo casu, donatio non indigeret insinuatione, quia eius duratio altero ex duobus extinctis finiri debebat: secus in secundo. Quia cum vna tantum via finiri deberet, aliquid amplius durationis habere videbatur. Ac proinde prior summa quotannis soluenda, ex durabiliiori iteratione, facilius sperabatur excedere legitimam summam. Sed hæc ad nostram materiam applicabilia non sunt: & si aplicari debent, facilius adaptantur ad casum, quo insinuatio necessaria est, quam ad alterum, quo necessaria non est. Nam cum in dicto secundo casu, licet possibile sit illum, cuius vita finiri debet donatio intra annum mori: adhuc donatio (tanquam excessiva) indiget insinuatione: nec sufficit fragilitas vitæ vnius ad præsumendum contrarium. Per consequens in nostro casu, donatio, quæ à principio est excessiva, insinuanda est: licet succedere possit, quod patris facultates minuantur. Imò & fragilior est vita hominis ad præsumendum, quod citius deficiet, argumento text. in l. si te minore in C. de in integ. restit. Bar. in l. si quidem, solut. matrimon. quam diuitiæ vnius, vt casu perdantur. l. si defunctus. C. arbi. tute. l. cura. §. deficientium. de mune. & honor. tradit Curtius consil. fin. num. 3. & Decius in l. fin. C. de pactis. num. 34.

46 Apertius ex illo text. in dicto. §. si quis autem talem, intellexit posse colligi Molin. lib. 2. primogen. cap. 8. numero. 20. quod

quòd in maioratu facto per donationem, cuius fructus non excedunt quotanis summam quingentorum solidorum, non requiritur insinuatio, etiam si valor totius donationis multò plus valeat. Ex ratione illius text. quòd sit possibile donatarium mori: ita, quòd nec vno anno fruatur. Et licet videatur, quòd ille textus in secundo casu, quando est facta mentio hæredum, requirat insinuationem, & per consequens debeat requiri in hoc maioratu, in quo non solum vocantur hæredes primi donatarij, sed etiam ulteriores. * Potest responderi, vocationem, & successionem hæredum in maioratu perpetuo esse distinctas donationes respectu cuiuscumque personæ vocatæ: ita, vt successor in maioratu succedat ex noua donatione concepta in sua propria persona, non autem ex iure à prædecessore transmissio. Vt declarat Paul. in l. si pecuniam. numero. 11. ff. de condit. ob causam. Roderic. in l. quoniam in prioribus, in declarat. legis Regni quæstione. 8. numero. 6. Et plures alij quos ad longum recenset idem Molin. libr. 1. cap. 1. numero. 17. Atque ita in prima donatione maioratus, non debet attendi successio sequentis, ad hoc, vt sit necessaria insinuatio: cum tanquam donatio diuersa non augeat durationem primæ, ex ratione textus in dicto. §. si quis autem. Sed ad huc, ex alio capite, ea inductio non quadrat. Nam in summa promissa quotanis: ea sola, aut saltem ius percipiendi, potest considerari, quo ad insinuationem. * In donatione tamen maioratus, non solum redditus quotanis, sed & prædia ipsa, ex quibus sunt percipiendi, comprehenduntur in donatione: vt eorum æstimatio sit attendenda, in insinuatione. Eorum enim sit dominus donatarius, quamuis restituere iussus, & alienare prohibitus. Hæc enim non impediunt, quin possessor maioratus fiat verus rerum dominus. l. non ideo minus. ff. de rei vendicatione. l. fin. C. communia de legat. Et probat in simili. l. fin. ff. de usufruct. earum rerum, & l. species. de auro & argen. legat. vbi onus restituendi post mortem non tollit in vita nomen domini, quamuis res nomine usufructus concedatur. Explicat Paul. in l. Titia cum testamento. §. fin. de legatis. 2. Alciatus in l. recte dicimus. de verborum significatione. Et in maioratu resoluit

Gomez in l. 40. Tauri. num. 75. & Pinel. in l. 1. de bonis mater. 2. part. num. 5.

Sed quamuis hoc fundamentum, & inductio d. §. si quis autem. cesset: ex alij tamen opinio Molinæ generalius in omni maioratu vera est, prout ipse probat dict. cap. 8. ex numer. 14. Inter quæ, illud est notabile, quòd constitutio maioratus, propter adiecta grauamina, censetur quædam donatio ob causam, quæ non requirat insinuationem. l. Aquilius. ff. de donat. vbi notat gloss. verb. non meram. & Bart. num. 3. & alij plures quos refert Molin. * Et liceat videatur, quòd ista donatio ob causam, in qua non esset necessaria insinuatio, debeat esse ob causam necessariam, ob quam, scilicet, donans posset compelli, vt in materia collationis notant Paul. numer. 10. Alexand. num. 5. Decius. num. 26. & alij communiter in l. vt liberis. C. de collat. Tamen in eo est notat. decisio ista, vt sufficiat, si donatio non sit simplex ob merum fauorem donatarij, sed contineat aliquem alium finem, vel causam, vt non sit insinuanda. Pro quo multum conducit text. in l. hoc iure. §. fin. ibi. Denique Pegafus, &c. ff. de donat. vbi propter adiectum grauamen portandi nomen, donatio non dicitur mera, sed ob causam. Et hoc ipsum tradunt Fab. in §. idem est si quis. instit. de action. in princip. Oldrad. consil. 3. in fine. Riminald. in §. 1. de donat. num. 61. & 65. Tiraquel. in l. si vnquam. verbo, donatione largitus. num. 123. Aymon consil. 85. num. 2. Et hac ratione moti Decius consil. 414. num. 14. & Bertrand. consil. 1. num. 21. & consil. 227. num. 10. & consil. 246. numer. 7. volum. 2. tenuerunt in donatione ob causam onerosam matrimonij cum tertio, non esse necessariam insinuationem. Et hanc esse cõmunem opinionem testatur Riminald. vbi supra. num. 494. Et hoc summo iure. Quia etiã si vellimus arguere ex illa ratione, qd ista non sit donatio necessaria, ob quam pater possit compelli: sufficit tamen causa onerosa tertij prætendentis interesse, vt eius saltim respectu, donatio non possit infringi, ob defectum insinuationis. * Argumento donationis propter nuptias, in qua licet soleat requiri insinuatio. l. fin. §. similiq; modo. C. de iure dotium. l. fin. C. de donation. ante nupt. respectu tamen mulieris, quæ inde prætendit interesse, donatio propter nuptias facta marito utilis est, etiã non insinuata. authentica eo de cursum. C. de donatione.

ante

ante nuptiis. Hoc quantum ad mulierem. Vbi notat gloss. & Salic. Et licet ista donatio ob causam onerosam matrimonij habeat diuersos effectus, quam donatio propter nuptias antiqua, etiam quo ad insinuationem, vt dicemus in l. 9. infra, gloss. 3. ex numer. 1. 4. non est incongruum argumentum ad hoc, vt propter fauorem tertij prætendentis interesse, sustineatur etiam non insinuata.

GLOSSA SECVNDA.

Agitur de valore pacti vt filius contentus legitima secundum bona presentia non possit venire contra testamentum. Et an simile etiam pactum valeat in melioratione tertij & quinti, vt filius contentus donatione presenti non possit amplius petere.

- 1 **P**actum quod in melioratione attendantur bona presentia, & non expectentur futura tempore mortis, an valeat.
- 2 Pactum quod filius contentus legitima secundum bona presentia, non possit venire contra testamentum non valet, firmatur tamen iuramento. num. 3.
- 4 Filius qui ex iuramento excluditur à querela de crescentibus patris facultatibus restituit fratribus excessum legitime quam recepit, habito respectu ad tempus mortis.
- 5 Filius melioratus, qui accepit meliorationem secundum bona presentia, ea lege quod ratione tertij & quinti amplius petere non posset, excluditur etiam à patris facultates creuerint.
- 6 Donatio que tempore mortis reperitur inofficiosa propter diminutionem bonorum patris, reuocatur in excessu, licet fuerit soluta secundum bona presentia, cum renuntiatione huius legis.

YNo al tiempo que se hizo la dicha mejoría. Tello hic. num. 4. & in. 25. Tauri. numer. 3. verbi ad primum limitat de cisionem huius text. vt non procedat, si huic legi sit renuntiatum per donatorem, & donatarium. Tunc enim existimat renuntiationem valere, vt attendatur tempus præsens, & non spectetur futurum. Mouetur duabus rationibus. Prima, quod tempore renuntiationis non constat cuius fauore, vel odio impediatur reductio ad tempus mortis. propter incertitudinem

tudinem, an bona futura sint receptura augmentum, vel passura diminutionem. Atq; ita tanquam negotium, quod non habet partem certam, & possit vtrique prodesse, vel nocere, possit per pactum, & renuntiationem praeueniri. Argum. l. de fideicomisso. C. de transactio. Vt vel sic, cui augetis bonis, debet & melioratio augeri, non augeatur: nec per contrarium, bonis diminutis, diminuatur.

Secundò mouetur argumento legitimæ, in qua dicit hoc ipsum obseruari: vt possit in vita filio assignari secundum bona presentia, cum pacto, quod eam habeat, & contra testamentum venire non possit. Quo casu assignatio valet: nec crescentibus, vel decrecentibus patris facultatibus, augeri, vel minui potest. Vt tenet Iacob. Butri. in l. pactum. C. de collat. Cuius opinionem sic referunt, & sequuntur, & dicunt communem Paul. numer. 9. & Ias. num. 27. in authent. res quæ. C. commun. de legat. Alexand. num. 9. in dict. l. pactum, & bi Roman. numer. 12. Angel. colum. fin. Imol. col. 3. & Roman. in l. stipulatio hoc modo concepta num. 21. & 22. de verbor. Geor. Natam in cap. quamuis pactum, colum. 2. versic. Tertio fallit de pactis. Curtius seni. consil. fin. Bened. in c. Raynuntius, verb. *Duas habens filias*. num. 242. Gramat. decis. 57. num. 34. Et alij plures, quos hic Tello refert, & sequitur. Vbi hanc opinionem latè fundat ex ijs, quæ nos statim referemus diuidentes fundamenta, quæ habuit à Roderic. in l. quoniam in prioribus, in declarat. l. Regni limitat. 4. num. 2. & seq. vbi defendit etiam hanc opinionem.

- 2 In primis quod ad legitimam attinet, opinio Iacob. Butri. vera non est, & contrarium saniori iudicio tenuerunt, & dicunt communem Bald. in cap. cum M. de constit. numer. 15. vbi Ripa. numer. 38. Paul. numer. 5. & Vincent. colum. 4. in l. in ratione. ff. ad l. Falcid. vbi etiam Alexand. Ias. in l. si quando. §. 1. C. de inoffic. testamen. & in authent. nouissima. num. 9. eod. tit. Caslan. in consuet. Burgun. rubric. 7. §. 2. verb. *Du trafe passe*. num. 6. Et alij quam plures, quos referunt, & sequuntur Couarru. in dict. cap. quamuis pactum. 3. part. §. 1. numer. 2. Minchac de succes creat. §. 20. num. 291. & Marten. sic gloss. 2. num. 6. Ex text. qui aperte decidit in dict. l. si quando. §. Alud, & §. & generaliter. C. de inoffic. testamen. Nam cum legima debeat filio secundum tempus mortis. l. cum queritur. eodem

eodem tit. ex pacto hoc immutari non potest, quod circa ius successionis inutile est. l. pactum quod dotali. C. de pactis, & filios ad paterna obsequia meritis potius, quam pactionibus astringendos esse, consuluit Papin. relatus à Iustin. in dict. §. illud. Neque adhuc text. satisfacit contrariæ partis responsio, quod ibi non fuit soluta integra legitima. Quia hoc satis urgeret, ut supletio fieret secundum tempus assignationis: sed non ad hoc, ut non attenderetur tempus mortis. Nam si assignatio valeret secundum bona præsentia, potius deberet confirmari per receptionem spontaneam partis, argumento. l. si cui res. de legat. 2. Quia tamen non valet, propter pactum, quod improbatum est, etiam si plus legitima solueretur: merito, eo non obstante, attenditur tempus mortis, ut aduertit Mincha. ubi supra. §. 17. num. 16.

Non obstat, quod in hoc casu, filius non excludatur ex vi pacti, quod improbatum est, sed ex vi solutionis receptæ: cum pater in vita libere possit filio legitimam assignare secundum valorem bonorum præsentium. Et sic, hoc non est pactum de non succedendo, sed anticipata solutio eius, quod sibi debetur tempore mortis. In quo nec filius, nec alij fratres, in aliquo prægrauantur. Quia cum successus habeat se ad esse, vel non esse: ex actu de præsentibus non potest considerari fauor, vel damnum, dict. l. de fideicommissio. Nam fundamentum in parte leue est, in parte falsum. Nam quando facultates in eodem statu permanserunt, fateri posset filium excludi, non ex vi pacti, quod etiam tunc improbatum est, sed quia iam habet quod petere potest, & in hunc sensum vera est opinio Iacob. Butri. & sequentium. Cæterum si facultates immutatae sint: iam filio non soluitur in vita, quod re vera habiturus erat in morte: sed pacto, & transactione, incertum solutionis tempore mortis certificatur secundum bona præsentia. Et sic non tam solutio, quam pactum in tali assignatione versatur. Quod cum reprobatum sit, sustineri non potest ex eo, quod successus possit se habere pro, & contra. Nā quamuis hoc in fauorē aliorum fratrum posset considerari, quibus pactum utile est, ut renūtiāns (à quo Iure cōi renocari non poterat donatio, quæ à principio non fuit inofficiosa, etiā diminutis postea bonis patris, iuxta eēdem opinionē. de qua in l. 1. C. de inof. don.) ligaretur pacto, & nō posset auctis facultatibus, amplius petere: adhuc lex pactum imputat tanquam

tanquam respiciens futuram successionem, & tanquam dam-
nosum filio, cum à principio verisimilior sit cōiectura augmē-
ti in patrimonio patris. l. si defunctus. C. arbit. iure. quam dimi-
nutionis, & aduersæ fortune. l. inter stipulantem. §. sacram. de
verbor. Quod & ius regium hinc, & inde, adequauit statuēs do-
nationē, quāuis à principio validam, & non inofficiosam, pos-
se reuocari si propter diminutionem bonorum tempore mortis
inofficiosa facta sit, vt hīc, & in. l. 3. tit. 8. infra. Vt sic annulla-
to pacto respicienti futuram successionem, par sit omnium fi-
liorum spes augmenti, & timor diminutionis ante mortem
patris.

Minus obstat tex. in. l. cum quo de peculio. §. fin. ad. l. Falcid.
Quia non loquitur inter filios. Et ibi idem solutum est in vita,
quod pro quarta debebat heredi post mortem pertinere. Nec fa-
cultates testatoris creuerunt, nec pactum in solutione interue-
nit. Et licet interuenisset: procedit in quarta falcidia, cui licet
legitima æquiparetur. l. Papi. §. quarta. de inoffic. testam. tamē
in ea non reperitur prohibitum pactum inter testatorē & he-
redē: cū & in totū hodie prohiberi possit falcidia. auth. sed cū
testator. C. ad. l. Falcid. Minus obstat. l. 1. §. si parens. ff. si quis à
parente fuer. manu. Quia idem dico. ex glo. ibi. cōmuniter recep-
ta secūdū Gomez. in. l. 2. 2. Tau. n. 3. Vel respōdeo, vt per Minc.
vbi suprā. Qui etiā respōdet ad tx. in. d. l. Papi. §. si quis mortis.
& in. l. sed si non mortis. ff. de inof. test. Minus obstat argumen-
tū, quod Tello adducit de dote, cuius inofficiositas regulatur se-
cundum tempus assignationis, vt decrefcentibus postmodū pa-
tris facultatibus, alij filij non reuocent, vt diximus in gl. præce-
denti. n. 23. Quia illud fabore matrimonij, propter causam one-
rosam mariti, ex priuilegio. introductum est.

Resoluo igitur, quod solutio, vel assignatio legitimæ, non
obstante quouis pacto, regulari debet secundum tempus mortis
ex dicta. l. cūm queritur, iuncto dicto. §. illud. & dicto. §. & ge-
neraliter. * Nisi & pactū iuramento confirmatum sit, vt in di-
ctocap. quamuis pactum, & agnoscunt Alexander. Corneus.
Ias. Decius in dicta. l. pactum dotali. C. de collation. Paulus, &
Alexander in. l. in quantitate. ff. ad. l. Falcidi. Grammatic.
decision. §. 7. numero. 30. Aymon. consil. 114. num. 16. & est
communis opinio secundum Molin. ad Alexander. consil. 180.
libr. 5. & secundum Couarru. vbi suprā. Et tunc ex iuramento
filius

4 filius ligabitur, vt crescentibus patris facultatibus amplius nõ petat.* Verum eis decreſcentibus alij filij libere,iure Regio,donationem,ſeu aſſignationem inofficioſam reuocabunt. Quia ex pacto,quantumcunquẽ iurato,cui ipſi non conſenſerunt,ſibi generari præiudicium non potuit.l. filius paciſcendo. C. de pactis. l. nequẽ filius. C. de rebus creditis, vbi gloſſa final. plura adducit. Et notat gloſſa. 1. in cap. ſi diligenti. de foro comp. & gloſſa fin. per text. ibi. in cap. cum contingat. de iure iurand. & notat Bart. in l. Titia Scio. §. imperator. nu. 5. de leg. 2. Bald. nu. 5. in l. 1. C. de inof. donat. & alij quos citat Molin. lib. 4. primogen. cap. 2. nu. 83. in fin.

Et ſecundum hanc formam,quæ in renuntiatione legitimæ obſeruatur, & ex dicta communi opinione veriſſima eſt,debet etiam neceſſario adaptari noſtra quæ ſtuo ad meliorationẽ. Quæ cum ſemper habeat reſpectũ ad legitimas, ita negotium dirigẽdum eſt, ne ipſis fiat præiudicium. Cum hæc ſit vera ratio noſtri tx. labor, ſcilicet, & deſenſio legitimarũ aliorum filiorum, quidquid Tell. exiſtimauerit legem ad nullius fauorem reſpexiſſe, ſed ſolũ caſum dubium decidiſſe. Quo circa, quamuis renuntiatio in legitima, & melioratione differant, quantum ad damnum filij: cum in legitima filio renuntiatio non noceat, quim auctis patris facultatibus, poſſit agere ad ſuplementum, niſi ad eſſet iuramentum vt dictum eſt.* In melioratione tamẽ (cum ea legitima non ſit, nec pater compellatur integrum terciũ & quintum donare) valebit quidem pactum, & renuntiatio: vt filius contentus donatione præſenti, crescentibus patris facultatibus, ratione terciij & quinti amplius petere non poſſit. Et ad hoc non eſt neceſſarium iuramentum, ſed nequẽ aliqua renuntiatio aut pactum: cum ſufficiat ſola voluntas patris tempore donationis, ſecundum Mati. hic glo. 2. in fine. Cum & verius & iuri conformis eſſet, hæc voluntatem, & declarationem potius eſſe neceſſariam ad hoc, vt donatio quotæ reciperet augmentum ex bonis futuris, & in dubio ſolum contineret præſentia, vt dicebamus in gl. præcedẽti. n. 29.* Ceterũ quantum ad cõmodũ filij, & damnum aliorũ filiorũ, ſupra dicta cõmunis opinio in legitima neceſſario trahit ſecum meliorationem, vt iſdem regulis ſubiaceat. Vnde quemadmodum aſſignatio legitime ſecũdum bona præſentia (quantumuis filius receperit, & iurauerit) non nocet alijs filiis, quim, decreſcentibus patris facultatibus, Ff poſſint

possint iure Regio, ratione suarum legitimarum, assignationem reuocare, quæ tempore mortis reperitur inofficiosa, vt supra dictum est, non obstante pacto (etiam iurato) cui ipsi non consenserunt. d. l. filius paciscendo cum alijs: Eodem modo solutio meliorationis, secundum bona præsentia (non obstante quouis pacto & iuramento, cui alij filij non consenserint) eis non obstabit, quia si patris facultates decreuerint, possint meliorationem, quæ tempore mortis inofficiosa reperitur, reuocare.

Non obstat fundamentum Tellij supra relatum, sumptum ex d. l. de fideicommissio. Quoniam (prout aduertunt Ias. Dec. Rimin. & alij, quos refert ibi Alcia. numero. 2.) ille text. non procedit, quoties ex verisimili coniectura incertitudo potius dirigitur ad damnum vnius, quam alterius, ex l. verum. §. sciendum. versic. si locupleti. ff. de mino. Quam doctrinam ad propositum adducit Moli. lib. 4. c. 2. nu. 83. in fine. aduersus hoc argumentum Tellij. Cū hoc casu, de quo agimus, incertitudo potius dirigatur ad damnum aliorum filiorum, quos possibile est omni sua legitima fraudari, si pater nulla alia bona reliquerit, quam ad damnum meliorati, qui ex pacto in omnem euentum sit habiturus meliorationem, secundum bona præsentia. Vt vel sic, pactum cui ipsi non consenserunt, imò & iurarunt (quod requireretur) ipsis non noceat. Et hæc opinio post huius operis primam æditionem placuit etiam Guterio lib. 2. practice. quæstione. 60.

L E X O C T A V A.

24 tau.  Vando el testamento se rompiere, ò anularre, ¹ por causa de pretericion, ò exheredacion: en el qual huuiere mejoria de tercio, ò quinto: no por esso se rompa, ni menos dexede valer el dicho tercio è quinto, ² como si el dicho testamento no se rompiesse.

GLOSSA PRIMA.

Quod melioratio conseruatur rupto testamento. Et quando rumpatur ex prate. vel ex hered. Et quid si deficiat in solemnitate. Et quid si testamentum condatur inter liberos. Et quod tale testamentum eandem hodie requirit solemnitatem quam inter extraneos.

- 1 **M**elioratio conseruatur, rupto testamento ex causa exheredationis vel præteritionis.
- 2 Testamentum quando & qualiter rumpatur ex præteritione, vel exheredatione.
- 3 Testamentum si deficiat ex defectu solennitatis, non conseruatur melioratio.
- 4 Melioratio facta in testamento imperfecto inter liberos, an valeat.
- 5 Priuilegia patris testatis inter liberos cõpetunt, etiã si diuidat inæqualiter.
- 6 Testamentum inter liberos nullum hodie habet priuilegium, non solum in numero, sed & in qualitatibus testium.
- 7 Testamentum in scriptis inter liberos eandem solemnitatem requirit, quam inter extraneos.

- 8 Codicilli eandem solennitatem requirunt, quam testamentum nuncupatiuum.

1 **S**erumpere o annullare. Rupto testamento ex causa præteritionis, vel exheredationis, melioratio in eo facta non

2 **R**umpitur, sed conseruatur, & est. l. 24. Tauri. *Solet autem testamentum ex causa præteritionis, vel exheredationis, quandoque rumpi, quandoque annullari. In quo Bart. in auth. ex causa. C. de libe. prate. nu. 12. ponit longam distinctionem, quæ est in omnibus magis cõmuniter recepta per omnes ibi. vt potest videri per Corn. qui per mēbra prosequitur. Et ego dictã distinctionē sequor, excepto vno casu, scilicet, in filio in potestate præterito, inserta causa legitima. Quo casu Bart. vult, q̃ testamentum sit nullum ipso iure, valeat tamē, probata causa. Prout tenuit glo. in auth. de hæred. & falci. §. exheredatos. versi. noluit. cõmuniter recepta secundum Corn. vbi supra. nu. 75. & Alex. nu. 12. in auth. non licet. C. eo. & Gom. lib. 1. c. 11. nu. 2. Cuius contrariū videtur verius: Imo, q̃ tunc testamentum mero iure valeat, Vt probat tx. cui hætenus non est assignata iusta responsio, in authent. vt cum de appe. cognos. §. siue igitur. ibi. suam firmitatem. & in d. authent. non licet. ibi. nisi. Quibus verbis iura significant, quod probata causa inserta, testamentum remanet in sua firmitate: & sic valuit à principio. Alias si esset nullum,

hæres scriptus non posset adire. l. 1. §. fin. ff. si tab. testa. nullæ exta. Neque filius haberet legitimum contradictorem, cum quo litigaret, & intentaret querelam: cum ille, qui non potest adire, non cogatur esse aduersarius contra testamentum. l. 1. §. denuntiari. ff. de ventre in spi. Si autem dixeris testamentum esse in suspensio, quousque causa inserta probetur, vel non: esset maius inconueniens. l. fin. ff. communia præd. Valet igitur testamentum mero iure. & venit rescindendum per querelam: nisi hæres probet causam insertam esse veram. Prout tenuit Salic. in d. authen. ex causa. num. 7. Quem licet reprehendat Alexan. in d. auth. non licet. nu. 12. ex eo, quia leges nouæ introducunt in fauorem filiorum, retorquerentur in eorum damnum: Vera est opinio Salic. Nec obstat ratio Alexan. Quia effectus docet contrarium, quod leges nouæ non fuerint in omnibus introductæ in fauorẽ filiorũ. Et hanc opinionẽ Salic. sequitur Gom. tom. 1. c. 11. nu. 2. & 3. & comprobatur in l. 10. tit. 7. p. 6.

Emendato igitur hoc casu ex Bart. ubi supra, remanent ex æ quata vitia exhæredationis, & præteritionis: & sublata differentia emancipationis, & patriæ potestatis. Et inhærendo literæ tex. in dict. authen. vt cum de appe. cognos. §. aliud quoq; cum seqq. qui ad illum referuntur: inherendo etiam literæ tex. in d. l. Partitæ collige tres sequentes conclusiones.

Prima, omnis præteritio, siue exhæredatio, in qua causa legitima non inferitur, reddit testamentum ipso iure nullum, indistincte. Peccat enim in forma tradita in d. §. aliud quoque. Et hæc est communis opinio secundum Curt. nu. 42. & Ias. num. 18. in d. anth. ex causa. & Iuli. Clar. lib. 3. §. testamentũ. q. 40. vers. aliquando enim. Nec refert sit filius in potestate, vel emancipatus, vel sit facta à linea paterna, vel materna. Quia nulla est in hoc differentia, vt dictũ est, secundũ Curt. & Iuli. Clar. vers. sic. item quæro. Et omnibus competit ius dicendi nullum.

Secũda, omnis præteritio, vel exhæredatio inserta causa legitima, vera, & probata per heredẽ, excludit præteritũ, vel exhæredatũ, & testamẽtũ remanet firmũ, vt in dictis iuribus, secundũ eodẽ.

Tertia conclusio, omnis præteritio, vel exhæredatio inserta causa legitima, sed falsa, vel non probata, non reddit testamentum nullum ipso iure. Valet enim mero iure, venit tamen rescindendum, vel per querelam, vel per contra tabulas. Et hæc est cõmunis cõclusio. secundũ Curt. nu. 42. Alex. n. 2. Ias. n. 18. in d.

in dicta authentic. ex causa. Iulium Clarum ubi supra. versic. aut talis. Etiam si sit preteritio facta de filio in potestate, ut aduersus Bart. supra defendimus.

Et licet Fulgos. num. 3. in dict. authen. ex causa, quem sequitur Imol. in l. filio preterito. num. 3. de iniusto rupto. & Viglius in rubric. de inoffic. testam. nu. 3. & Conan. lib. 9. cap. 10. num. 3. teneant, quod etiam in casu primæ conclusionis, cõpetat querela, & eorum opinio possit fundari ex traditis ab Igneo in. d. auth. nu. 28. & sequent. verius est, quod hodie in hoc solo casu huius tertie conclusionis, detur querela. Prout voluit gloss. ibi. verb. irritum. ubi. Tu dic secundum Ioan. quam sequuntur omnes ibi, secundum Ias. in l. si posthumus. §. sen. num. 3. de liber. & posth. & Gregor. in l. 1. verb. *quebrantasse*. & in l. fin. verb. *no es dada* tit. 8. par. 6. Et comprobatur in d. l. 10. tit. 7. part. 6. Et hæc est veritas, & materie resolutio, in qua fastidiosè nimis laborant DD. in dict. authen. ex causa. & in d. authen. nõ licet. Fructus inuestigationis est, quem ponit Gomez. ubi supra. num. 4. & Iulius Clarus. versic. neque putes, scilicet, quia ius dicendi nullum durat triginta annis, querela verò quinque. l. sci mus. §. illud. C. de inoffic. testam.

3 Proccedit autē tx. noster quoties testamentũ deficit ex preteritione, vel exheredatione: si tamen deficeret ex defectu solennitatis probatorie, omnia corruerent. Debet enim testamentum vndequaquẽ perfectum esse, vt in eo contenta valeant. l. hac cõsultissima. §. ex imperfecto. C. de testam. * Ceterum cum melior ratio (de qua agimus) inter liberos fiat, non desunt, qui dubitarint: an facta in testamento imperfecto, quod sit conditum inter liberos, & ex priuilegio validum. d. §. ex imperfecto. sit valida, nec ne. Nam Couar. in cap. Rainūtius. §. 1. nu. 3. tenet, quod priuilegia text. in dict. §. ex imperfecto, solum procedunt, quãdopater equaliter diuidit bona. Allegat pro se Rom. conf. 385. num. 3. Decium in l. 1. nu. 2. C. vnde liber. & conf. 105. Tiraq. de primogen. quest. 4. num. 4. & est communis opinio ista secundum Socin. Nepo. conf. 127. num. 19. & 20. volum. 1. & cõfil. 189. num. 44. vol. 2. Adducit etiam. l. 7. tit. 1. part. 6. quę concordat cū. d. §. ex imperfecto. & videtur pro hac parte expressa, in versic. *O partiesse lo suyo entre ellos*. Quod in dubio equaliter intelligendum est, ob mentionem partis. l. nomen filiarum. §. portionis. de verbor. signif.

5. Contrarium tenuit Paulus in dict. §. ex imperfecto. & latius in l. hac consultissima. §. at cum humana. numero. 9. C. qui testa. facere possunt. Et late probat Paris. consilio. 34. ex nume. 14. volumine. 2. Et est opinio proculdubio magis communis, & verior, ex traditis, & allegatis per Telliū, in l. 3. Tauri. l. p. nu. 21. & Cossam, in c. si pater. verb. in suo testamēto. nu. 2, & 3. & Mant. lib. 6. tit. 2. nu. 12. Imò, quod pater poterit testari inter filios, cum privilegio illius text. etiam si inæqualiter diuidat bona, dummodo legitimam relinquat. Quod etiam magis probat, & communem opinionem dicit Mincha. de succe. crea. §. 21. nu. 67. Reiecta superiori opinione. Reiecta etiam concordia Curtij, & Ias. in d. §. ex imperfecto. inter magnam, & nimiam inæqualitatem, quæ ex capite est, & sine lege secundum Tello vbi supra. & bene.

6. Sed ab hac nos difficultate liberauit tex. in l. 2. tit. 4. supra. quæ est l. 3. Tauri. bi. *hora sea entre los hijos*. Per quā corrigitur tex. in d. §. ex imperfecto. cum testamēta inter liberos ibi sint exæquata testamentis inter extraneos. Quam licet Tello vbi supra. nu. 14. & Burgos, in l. 3. Tauri. nu. 134. & Mincha. vbi supra. nu. 70. teneant solum debere intelligi, quoad numerum testium, vt in eo solo corrigatur ibi ius commune: non tamē quoad qualitates eorum, ex doctrina Curtij, in d. §. ex imperfecto. nu. 10. & Dec. conf. 610. nu. 4. & 5. Soci. in l. sciendū. nu. 142. de lega. 1. Pari. conf. 32. nu. 36. & 37. volu. 2. Qui tenēt quod lex noua minuēs numerū testium non derogat qualitati eorū: deducētes inde fœminam posse esse testem in testamento inter liberos: prout de iure communi poterat, secundū gl. in auth. quod sine. C. de test. quam esse communiter receptam testatur Coua. in c. relatum, cl. 1. de test. nu. 4. & 5. & Mincha. vbi supra. nu. 58. Verius est, dictam legem non solum in numero, sed & in qualitatibus, corrigere tex. in d. §. ex imperfecto. Quod bene probat Moli. lib. 2. primoge. c. 8. nu. 27. de quo tex. ille videtur manifestus: cum solemnitatem testamenti nuncupatiui extendat ad testamēta inter filios. Vnde ea omnia, quæ inter extraneos requiruntur, & inter filios dicit requiri. Eo vrgentius, quia principalis decisio legis non agebat de testamento inter liberos: sed tractans generaliter de quolibet testamento nuncupatiuo (in quo nemo dubitat, quim fœmina non possit esse testis. §. testes, institu. de testam.) post modum id extendit ad testa-

testamenta inter filios, significās idē ius in vtroq; futurum. Et illū tex. in hunc sensum acceperūt ibi Cifacn. nu. 7. Gomez. nu. 59. Castill. versi. *Entre los hijos.* & Greg. in. l. 7. tit. 1. par. 6. verb. *A los hijos,* & esse cōmunē opinionē testatur Mat. in. d. 1. 2. gl. 1. nu. 3. Nec reperio vnde supra citati elicere potuerunt, quod illa lex solū disponebat quo ad numerū, non quo ad qualitātē, nisi ex illis verbis enuntiatiuis, *Que dispone quantos testigos son me nester,* quæ in. l. 3. Tauri. posita fuerunt, antequam hæc noua compilatio fieret, & illæ duę leges iūgerentur, prima, scilicet, & secunda. tit. 4. supra. Nam prima erat in ordinamēto Regali: secūda autē inter leges Taur. Posita autem fuerunt illa verba, vt intelligeretur de qua lege tractabatur. prout hodie gratia clarioris intelligentiæ adiectum est, *que es la ley precedente.* Quæ verba cum sint enuntiatiua, & gratia demonstrandi adiecta, non debet ex eis sumi dispositio contraria scripturæ, quæ generalis est, vt omnis solemnitas probatoria legis præcedentis feruetur in testamento nuncupatiuo inter liberos condito. Non obstat doctrina Curtij, & aliorum supra relata, procedit enim in lege, quæ diminuit numero. Quæ tãquam correctoria diminuēs restringitur, vt non minuat qualitates: nō sic erit in ea lege, quæ corrigit ampliando, & maiorem numerum exigendo.

- 7 Imo & in testamento in scriptis condito inter liberos, ea etiam omnia obseruantur, quæ in testamentis inscriptis inter extraneos. Quod tenuerunt Cifuent. nu. 7. Arias. num. 5. Castillo, verb. *Entre los hijos.* Gomez. nu. 59. in. d. l. 3. Taur. Greg. in. dist. l. 7. & Matienç. in. d. l. 2. gl. 1. nu. 4. & sequent. & post huius operis primam editionem placuit, etiā Guter. lib. 2. prætic. quæ st. 35. Pro quibus videtur tex. in. d. l. 2. titul. 4. supra versic. *Pero en el testamento cerrado,* Vbi postquam disposuerat solēnitatem testamenti nūcupatiui inter extraneos & inter liberos, addit diuersū requiri in testamēto in scriptis. Qui versiculus ad omnia superiora, de quib; præcesserat sermo refertur. Quid quid in contrarium tentauerit Minchac. dict. §. 21. nu. 13. & Burgos in. d. l. 3. Tauri. nu. 64.

- 8 Sed & in codicillis eadem solemnitas in numero, & qualitate, requiritur hodie, quæ in testamento nuncupatiuo. Quod tenuit Molin. d. lib. 2. cap. 8. num. 13. prout & illa lex aperte significat in versi. *Y en los codicilos interuenga la misma solemnidad.* Solemnitas enim ex vi vocabuli sonat illud, quod præcipuum

requiritur ultra consensum, & pro forma est additum formæ iuris gentium, secundum Bald. nu. 7. in d. vt in epistola. C. de si deie. ista autem solemnitas in testamento nungupatio, nō solum respicit numerum testium, sed & qualitates, ad quas ille text. reducit codicillos. Cum relatum sit in referente cum omnibus suis qualitatibus. l. asse. toto. ff. de hæred. instit. l. si ita scripsero. de cond. & demon. l. penulti. §. fin. C. de inst. cum late traditis per Tiraq. de legibus connub. glos. 7. nu. 183. cum seqq. Paris. cons. 2. num. §. 2. lib. 3. Et hoc teneo, & post huius operis primam editionem sequitur etiam Gute. lib. 2. practi. quæst. 3. 6. Quid quid dicat Mincha. de succe. progr. §. 3. o. & Cyfuen. num. 1. 4. & Lup. nu. 34. & Gomez nu. 7. i. in d. l. 3. Tauri.

GLOSSA SECUNDA.

Quod prælegata conseruantur rupto testamento, ex præteri. vel exhered. vel defectu aut repudiatione hæredis, etiam pro parte hereditaria prælegati. Et quid si melioratio relinquatur titulo institutionis. Et quid si præteritio fieret ignoranter. Et quid si melioratio fieret ipsi rumpenti. Et an pupillaris substitutio conseruetur.

1. Prælegata conseruantur rupto testamento ex causa exhered. vel præteri.
2. Prælegata conseruantur in testamento, in quo non est scriptus hæres, vel scriptus repudiavit.
3. Defectus institutione, quamuis legata conseruentur, testator decedit intestatus, tam in terminis authent. ex causa, quam etiam legis Regie.
4. Legata, vel prælegata, quæ conseruantur, rupta institutione, qua actione exigantur.
5. Melioratio, seu prælegatum conseruatur, rupto testamento ex causa præteri. vel exhered. etiam pro parte, quæ capiebatur iure hereditario.
6. Melioratio relicta titulo institutionis, an conseruetur rupto testamento.
7. Clausula codicillaris semper censetur appposita in testamento inter liberos.
8. Clausula codicillaris operatur repetitionem ab intestato, rupto testamento, ex præteri. vel exhered.
9. Institutio in quota bonorum est similis institutioni in re certa, & an conseruetur, rupto testamento.
10. Filius institutus in re certa, non dicitur præteritus.
10. Clausula codicillaris conseruatur, rupto testamento, ex præteri. vel exhered.

- 11 Clausula codicillaris subintellecta inter liberos non operatur repetitio-
nem ab intestato.
- 12 Melioratio conseruatur, rupto testamento ex prae. vel ex hereda. cum suis
clausulis, & conditionibus.
- 13 Conditio, si adeatur hereditas, adiecta legato, nihil operatur, nec impedit,
quim legatum debeat ab intestato, rupto testamento, ex prae. vel ex
hereda. vel etiam in terminis. l. i. tit. 4. lib. 5. (facta.
- 14 Legata non conseruantur, rupto testamento ex prae. teritione ignoranter
- 15 Donatio reuocatur susceptis liberis, de quibus donator non cogitauit.
- 16 Melioratio non rumpitur, rupto testamento, ex prae. ter. ignoranter facta.
- 17 Legata relictæ a filio non rumpuntur, rupto testamento ex prae. ter. ignoran-
ter facta.
- 18 Legata relictæ filio, vel coniunctis personis, non rumpuntur, rupto testa-
mento ex prae. teritione ignoranter facta.
- 19 Melioratio relictæ filio unico, titulo particulari meliorationis, an rumpatur,
rupto testamento propter prae. teritionem posthumi, aut filij ignora-
ti, quod non.
- 20 Authentica. ex causa, solum conseruat ea, quæ ex prae. teri. aut ex hereda.
annullabantur.
- 21 Legata conseruantur, rupto testamento, ex prae. ter. quando testator cogita-
uit de filiis futuris.
- 22 Legatum relictum filio unico heredi instituto, an conseruetur, rupto testa-
mento ex prae. teritione alterius ignoranter facta.
- 23 Clausula codicillaris concepta per verba futuri temporis, conseruat lega-
ta, rupto testamento ex prae. teritione ignoranter facta.
- 24 Melioratio relictæ rumpenti non conseruatur.
- 25 Legitima relinquenda est hodie titulo institutionis.
- 26 Rupto testamento ex causa prae. teri. vel ex hereda. multa conseruantur.
- 27 Pupillaris substitutio non conseruatur, rupto testamento, ex prae. ter. vel ex
hereda. iure Regio. (rabilis.
- 28 Substitutio pupillaris, quæ excludit matrem, odiosa est, licet aliàs sit fauor-
- 29 Pupillaris substitutio, an possit fieri in testamento sine herede, vel repudian-
te, iure Regio.
- 30 Exhereditatio rite, & recte facta non conseruatur, rupto testamen. ex prae-
te. vel ex hereda.
- 31 Exhereditatio rite, & recte facta non conseruatur in testamento in quo nõ
est scriptus heres, iure Regio.

1. **N**o por esso se rompa el dicho, tercio e quinto. Id em dispositum
est in authentica. ex causa. & in corpore, vnde sumitur.
C.

C. de libe. prae. Quae etiam praelegata conferuat, qualis est melioratio: correctā. l. cū filius. de lega. 2. secundū gl. & Bar. ibi. Et licet videatur, q̄secundū hoc lex ista non erat necessaria. Eius tamen dubitandi ratio fuit. Quia cum institutiones rumpantur, & non conferuentur per. d. authen. videbatur non debere conferuari meliorationem, quasi esset legitima, quae iure institutionis relinqui deberet. Prout arguebat Montal. in. l. 9. tit. 5. lib. 3. Fori. verb. *mejorar.* & Castillo, & Gomez. hīc, nu. 5. & Mat. gl. 1. nu. 4. Cuius contrarium deciditur: cum nō sit legitima, vel institutio, sed praelegatū. * Et idē dicas in omnibus casibus in quib⁹ testamētū cōseruatur per. l. 1. tit. 4. supra, scilicet, quādo in testamēto heres scriptus nō est, vel scriptus repudiavit secundum omnes hīc.

Quamuis autem recisso pro parte testamento, quoad institutiones, cōseruentur praelegata, & reliqua, nō ex eo dicitur, testatorē decedere pparte testatū, & pro parte intestatū. Prout volebat gl. fi. in. d. authen. ex causa. & Soci. reg. 400. nu. 7. Verius enim est, testatorē decedere intestatū propter defectū institutionis, licet legata debeantur ab intestato. Quod probat tex. in corpore, vnde illa auth. sumpta est, ibi. *tanquam ab intestato.* Et idem obseruatur in terminis tex. in. d. l. 1. tit. 4. supra. in omnibus eius casibus. In quibus, quāuis defecta institutione, conferuētur legata, testator tamē decedit intestatus. Vt defendit Mincha. de suc. cre. §. 20. n. 149. Ad causam enim testati semper attenditur institutio, tanquā caput testamētī. l. fi. ff. de iure codi. §. ante hāredis. inst. de leg. in prin. insti. de fideic. hāre. Cui⁹ defectus facit quem intestatum.

Sed nihilominus pro legatis, quae cōseruātur cōpeteret actio ex testamento, prout tenuit gl. fi. in. d. auth. ex causa, quā sequuntur Bar. & cōmuniter DD. secundū Alex. n. 11. Cor. nu. 138. & Ias. nu. 20. & probatur in auth. vt cū de appe. cog. §. si vero cōtingerit, ibi. *Tanquā non rescissum maneat testamētū.* Quod etiam in terminis. d. l. reg. aut statuti similis defendit Burg. in. l. 3. Tauri. nu. 889. post Rip. in. l. 1. de leg. 1. nu. 66. Et licet ad hoc videatur necessariū, q̄ hāreditas sit adita ab intestato, vt reperiatur persona, contra quā possit dari actio. Prout in terminis. d. l. reg. tenuit Coua. in. c. Raynaldus. §. 3. nu. 8. Per gl. verbo. *li ber ex codicillis.* in. l. qui filio. §. 1. de hāred. insti. Quā sequuntur, & commendat plures, quos ibi refert. Verius est, supposita lege

lege regia, pro valore legatorum non requiri aditionem veniē-
tium ab intestato, vt defendit Peral. in l. omnia. nu. 17. de lega.
2. & Gomez hic in fi. & tit. de lega. nu. 11. versi. hodie tamen. &
Gregor. in l. 37. tit. 9. p. 6. verb. *los frutos*. ad fi. & Burg. vbi sup.
nu. 872. & Mati. in eadem. l. 1. tit. 4. supra. gl. 14. nu. 3. Sed re-
quisitis venientibus ab intestato, si nolint adire, esse dandum
curatorem bonis, contra quem possit agi. Et idem erit quoad
dandam aditionem hypothecariam aduersus bona defuncti, seu
hæreditatis iacentis curatorem, pro recuperando legato. Secun-
dum Socin. nu. 14. & Ripam nu. 66. in l. 1. de lega. 1. & Greg.
in l. 26. verbo *obligados*. tit. 13. p. 5. & Gomez vbi supra. & Bur-
gos nu. 892. qui late prosequitur.

Sed quamuis in legatis hoc verum sit: Quo ad meliorationē
tamen, seu prælegatum, de quo agimus, tam in terminis huius
tex. & d. auth. quam etiam d. l. Regiæ. aptius dabitur actio fami-
liæ hærcif. inter cohæredes adeuntes ab intestato, iuxta ea, quæ
dicebamus in l. 4. supra. glo. 3. nu. 8. Cum actio fami. hærcif. de-
tur inter cohæredes, tam ex testamento, quam ab intestato. l.
2. fami. hærcif. Et inter eos non recte detur actio ex testamen-
to, etiam omnino validæ. Quia adeundo non videntur inter se
quasi contrahere, vt ibi dicebamus. Cæterum si non esset, qui
ab intestato hæreditatem adiret, vel prælegatarius repudiaret,
posset dari actio ex testamento, quemadmodum pro alijs le-
gatis, quorum naturam eo casu habet prælegatum. l. qui fi-
liabus. §. fin. cum lege sequenti. de legatis. 1. vbi notant
omnes.

- § Conseruatur autem melioratio, seu prælegatum in terminis
nostri tex. & tex. in d. auth. ex causa. nō solum pro parte quæ ca-
pitur iure legati, sed etiam pro parte, quæ capitur iure hæredita-
rio. Etenim cū prælegatū, vtroq; iure capiatur. l. miles ad foro-
rē. §. pro parte. de lega. 2. licet rupto testamēto ex causa præteri-
tionis, vel exhæredationis, solū cōseruentur legata, & nō institu-
tiones, vt dictū est: filius tamen melioratus consequetur inte-
gram meliorationē, etiam pro parte, quam capit iure hæredita-
rio. Isto enim casu potius dicitur integrū prælegatū capere iu-
re legati: quēadmodū quādo repudiat hæreditatem. l. qui filia-
bus. §. fin. de lega. 1. cum hæreditas sibi auferatur contra vo-
luntatem suam, & testatoris. Quod probat tx. in l. eū qui. §. pro
parte. ff. de ijs quibus vt indig. vbi prælegatarius qui priuatur
hæ-

hæreditate, non priuatur prælegato, etiam pro parte hæreditaria prælegati. Rupto itaque testamento, filius melioratus consequetur integram meliorationem, & insuper consequetur legitimam æqualem cum alijs, admissio præterito, vel exhæredato. Prout tenuit Segura in l. 3. §. fin. num. 103. & 104. de libe. & posthum.

- 6 Loquitur autem text. noster quando melioratio fuit relicta titulo particulari. Est tamen dubium, an conseruetur si sit relicta titulo institutionis: vt in exemplo, quod ponit Gomez num. 3. versic. Tertio principaliter. post Lupum num. 5. versic. Tertio pone. Scilicet, quando post institutos tres, vel quatuor filios, alter est præteritus, vel exhæredatus, alter nominatim in tertio tantum, & quinto bonorum institutus. Quo casu Lupus existimat, quod ex quo institutiones non conseruantur, ista annullabitur.

- Contrarium tenet Gomez. Imò, quod iste filius (rupta institutione) succedet ab intestato in sua legitima, & insuper habeat excessum illum meliorationis, qui est supra legitimam iure fideicommissi. Quasi dicat, quod institutus in tertio & quinto, censeatur institutus in legitima, & melioratus in excessu, & illud excessum tanquam prælegatum habeat ab intestato iure fideicommissi. Tum, quia voluntas patris quantuncumque ex solennitatis defectu inualida seruetur inter filios ab intestato. Argumento. l. fin. C. fami. hæreis. Tum etiam, quia in testamento inter filios semper censetur apposita clausula codicillaris. gloss. verbo. non valuit. in l. cohæredi. §. cū filiæ. de vulga. Quæ est communiter approbata per omnes ibi. & in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testa. Vt potest videri per Alex. Ias. & Curium. ibi. Bene. in c. Raynuntius. verbo. testamentum. cl. 1. nu. 82. & verbo. testamentum. cl. 3. num. 46. Ripa in l. Ceturio. num. 86. de vulga. Tiraquel. in l. si vnquam. verbo. libertis. num. 86. Boerium decisio. 240. num. 6. Anto. Gabriel. titu. de testamen. conclusionem. 3. num. 6. Gomez. in l. 3. Tauri. num. 62. Mincha. de succes. crea. §. 21. num. 64. Couarr. in c. Raynuntius. §. 1. num. 2. Costam. in c. si pater. 3. par. verbo. interdum. nu. 80. Quæ clausula, quemadmodum operatur, vt testamentum (quod ex præteritione, vel exhæredatione defecerat) susciatur in vim codicilli, & filius præteritus, vel exhæredatus censeatur grauatus restituere hæredi scripto hæreditatem ab
in

intestato: Prout aduersus glos. fin. in fin. in. d. auth. ex causa. tenent ibi communiter DD. secundum Alexan. nu. 13. Corne. num. 152. & las. num. 22. Et probatur in. l. generaliter. §. ex testamento. de fideicom. liber. Et tenet Bart. num. 13. & 14. in. l. 1. ff. de iure codi. & in. l. ex ea. §. si. de testam. Et sequuntur plures, quos refert Iul. Clarus. lib. 3. §. testamentum. q. 46. Eodem modo inter filios operetur, vt institutio inæqualis vnus sustineatur in excessu in vim fideicommissi, rupta in reliquo institutione huius, & alio: ū & admissio ad æqualem partem præterito, vel exhæredato. Et eandem opinionem tenet ipsemet Gomez in. l. 3. Tauri. num. 64. & Mincha. de succel. progre. §. 30. num. 46. & sequitur Matien. hîc glos. 1. num. 7. Qui omnes nō contradicunt Lupo, quantum ad hoc vt talis institutio rumpatur, fatentur enim rumpi, solum intelligunt excessum vltra legitimam valere ab intestato in vim fideicommissi.

Videtur tamen in hoc exemplo contrarium esse verius, vt institutio conseruetur, neque ad id esse necessariam clausulam codicillarem. * Etenim filius institutus in tertio & quinto bonorum similis est instituto in re certa. Quota enim bonorum res certa est, cum non sit nomen iuris, sed referatur ad corpora. l. non amplius. §. cum bonorum. de leg. 1. l. 4. supra. vbi diximus & dicemus in. l. 1. infra. glos. 3. num. 16. Et quamuis quantum ad hoc, vt filius taliter institutus non dicatur præteritus, similis institutio sufficiat. auth. vt cū de appe. cognos. §. hæc autem. versicu. cæterum. per quem ista est communis omnium opinio, secundum Fabi. in repe. auth. nouissima. C. de inoffi. testa. num. 136. & num. 187. Costam in. c. si pater. verbo. in re certa. num. 9. Iul. Clar. §. testamentum. q. 38. versic. sed nunquid. & talis institutio non dato cohære de vniuersali, ipsa per ius accrescendi fiat vniuersalis, & extendatur ad omnia bona. l. 1. §. si ex fundo. l. si alterius. l. ex facto. la grande. versic. ita igitur. l. quoties. §. si duo. l. si quis ita scripserit. in fine. l. si quis hæres institutus fuerit excepto fundo. ff. de hæred. institu. l. quoties. C. codi. & in his locis not. communiter DD. & resoluit Gomez de iure accresc. num. 8. & idem fit si cohæres vniuersalis repudiauerit, per eadem iura in ratione sui, secundum Bart. num. 2. in. d. l. ex facto. cuius opinio est communiter receptam secundum Gome. vbi supra. num. 13. & Costā vbi supra. num. 13. & his casibus tanquam vniuersalis non sustineatur per dict. auth.

ex causa. Datis tamen cohæredibus qui non repudient, quamvis quoad hoc vt filius dicatur recte institutus, & non præteritus, procedat, quod dictum est: si tamen testamentum annullatur vel rumpatur ex præteritione, vel exhæredatione alterius, talis institutio nõ rûpitur, sed cõseruatur. Eo enim casu sapit naturam legati. d. l. quoties. C. de hæred. insti. tam in quantitate legitimæ, quam etiam excessus. Secundum Bar. in. d. authen. ex causa. nu. 15. cuius opinio est cõmuniter recepta secundû Alex. Corne. & Iasibi, & Iuli. Clar. §. testamentum. q. 53.

Vnde rectius in proposita questione ponetur exēplum in filiis inæqualiter institutis: ita, vt institutus in maiori portione, in effectu, reportet tertium & quintû. Vel quando ex tribus filiis, vnus sit præteritus, vel exhæredatus, alter in legitima tantum institutus, alter in reliquo, qui in effectu reportat meliorem tertij & quinti, vt dixi in. l. 2. supra gl. fin. in fine. Vel quando fuisset institutus in tertio & quinto hæreditatis, tunc enim heres est institutus ex parte inæquali. * His igitur casibus si quidem clausula codicillaris expressa esset, supradictorum opinio videtur vera: vt ea clausula (quæ rupto testamēto ex præteritione, vel exhæredatione non rumpitur, sed inter cætera cõseruatur, secundum Gual. de arte testan. titu. 3. caute. 1. nu. 4. & Igneum in. d. auth. ex causa. nu. 179.) operaretur dictum effectû, prout operatur repetitionē fideicõmissi, vt dictum est. Prout aduersus gl. fin. in fi. in. d. auth. tenuerūt magis cõmuniter DD. secundû Alex. ibi. n. 13. Tiraq. verb. donatione largitus. n. 273. Iul. Cla. §. testamētû. q. 46. Et condecit qd tradit Bart. in. d. l. 1. de iure codi. n. 16. in fi. de testamēto rupto per agnationē, qd cõseruantur inæquales institutiones filiorum per clausulam codicillare. Cum quo transeunt omnes ibi secûdum Alex. cõs. 161. n. 3. lib. 2. & est cõmunis opinio secûdû Gual. vbi sup.

Ceterû in clausula codicillari subintellec̃ta opinio Gom. Mincha. & Mati. nõ videtur vera. Quâuis. n. ppositio gl. in. d. §. cû filiis esset vera (qd nõ est sine cõtrouersia: multi. n. cõtrarij tenent & receptiorē opinionē dicunt, vt constat ex Tiraq. in. l. si vnquã. ver. libertis. n. 86. Gual. vbi sup. Alc. lib. 1. de verb. sig. col. 27. & additio. ad eundē de præsump. reg. 1. præsump. 28. nu. 7. & Minch. vbi sup. n. 43. & Ant. Gab. lib. 3. tit. de test. cõcl. 5. n. 6.) Quoad articulû tñ, de quo agim⁹, de repetitione ab intestato, opinio nõ posset sustineri. Etenim verû nõ est clausulã codicillare subin-

subintellectā operari hūc effectū in testamēto inter liberos, vt eo rupto ex præter. vel exhæreda. filij ab intestato succedant, secundū portiones assignatas in testamēto, per viā fidei cōmissi. Quia verius est, vt ex æquis portionibus oēs admittantur Cū institutiones in totū annullētur, vel rescindātur, & reducātur ad causā intestati: vt in. d. auth. ex causa, & in corpore, vnde sumitur. Rescisis igitur, vel annullatis institutionibus, lex expressa est, vt liberi omnes, admissio præterito, vel exhæredato, ex æquis portionibus ab intestato admittātur. Auth. vt cum de appe. cog. §. siue igitur, ibi: quāntū ad institutionē hæredū pertinet testamēto euacuato, ad parētum hæreditatē liberos, tanquā ab intestato ex æqua parte peruenire. Quæ decisio generalis est, nec debet restringi ad casum, quādo ipsi filij essent equaliter instituti: esset enim manifesta diuinatio, & indubitabilis decisio. Procedit ergo tx. indistinctē, prout etiā intellexit Greg. in. l. fin. tit. 8. p. 6. verbo. De su derecho, & verbo. lo quebrantasse, p. tx. ibidē. qui idē pbat. vers. Fueras ende. Quæ iura in hūc sensum manifestē probāt, q̄ in testamēto inter liberos, vel clausula codicillaris nō subintelligitur, vel subintellecta nō operatur repetitionē ab intestato. Et hæc regula generalis est, vt testamētū defectuosū nō sustineatur in vim codicillorū, nisi expresse actū sit. l. 1. ff. de iur. cod. l. si idē. l. fin. §. illud quoq; C. eo. & hæc opinio videtur vera.

- 12 Conseruabitur autem melioratio in terminis huius tx. cum iisdē conditionibus, clausulis, seu grauaminibus, quibus in testamento rupto relinquebatur. Prout in legatis cōditionalibus, in terminis. d. auth. ex causa. tradit Bar. ibi. nu. 18. & Cor. nu. 119. & 120.* Qui limitat (ex sentētia Bald. n. 39.) nisi legata essent relicta sub conditione, si adeatur hæreditas. Existimat enim, q̄ quamuis ea conditio soleat tacitē inesse legatis. l. 3. de leg. 1. vt pote, quæ regulariter pendent, ab institutione. l. eā quam. C. de fideicommit. sed cum in terminis dictæ authent. non pendeāt, cum ea rupta conseruentur: exprimitur quod non inest, & debet operari conditionem. Et hinc etiam Tello in. l. 3. Taur. 3. part. num. 12. & An. on. Padill. in. d. l. eam quam. num. 89. idem existimant, in terminis. l. 1. tit. 4. supra. Ex qua legata etiam non pendent ab institutione: & sic conditio, si adeatur hæreditas, ne sit superflua, debet operari conditionem, cuius defectu, deficiat legatum. Sed in hoc contrarium existimauit Bartol. in. d. l. 3. de legat. 1. num. 1. in fine, in terminis tituli.

tituli. si quis omiſſa cauſa teſta. Et Alex. nu. 8. etiam in terminis. d. auth. ex cauſa. vbi Iaſ. nu. 24. teſtatur hanc eſſe communem opinionem. Quia cum legata iſtis caſibus, debeantur legis beneficio. non debet operari adiectione diſtinctionis. Et idem in terminis. d. l. Regiæ. defendit Burgos ibi. num. 922. vbi quaſtionem late examinat.

- 14 Decisionem noſtri text. limitat Gomez hîc, niſi teſtamentum rumpereſſet ob præteritionem ignoranter factam: tunc enim annullabitur melioratio, cum eo caſu reliqua etiam legata annullentur. l. ſicut certi. l. ſi cum vel in vtero. C. de teſtam. mili. l. militis codicillis. §. miles in ſupremis. ff. eo. Et hoc eſt de mente text. in corpore, vnde ſumpta eſt. d. auth. ex cauſa. ſcilicet, in auth. vt cum de appe. cog. §. ſiue igitur ibi. *Ne liberi falſis accuſationibus condemnentur, vel aliquam circunſcriptionem in parentum ſubſtantijs patiantur.* Quæ rationes adaptari nō poſſunt niſi ad præteritionem ſcienter factam. * Et facit. l. ſi vnquam. C. de reuo. dona. vbi donatio inter viuos, quæ eſt firmior, reuocatur ſuſceptis liberis, de quibus donator non cogitauit. Cuius omnes rationes militent etiam in legatis, quaſi non ſit veriſimile patrem ſic legaturum, ſi de filio ignorato cogitaret. Et hâc opinionem tenuit Bart. in d. auth. ex cauſa. num. 4. cuius opinio eſt magis communiter recepta, vt conſtat ex Alexand. nu. 16. Corne. num. 38. Curtio. num. 17. Iaſ. num. 3. ibi. Alex. conſ. 41. vol. 1. & alijs pluribus: quos ad longum refert Tiraq. in l. ſi vnquam. verbo. donatione largitus. num. 211. Et quamuis contrariam opinionem magnis, & efficacibus argumentis teneant Bald. Salic. Fulgo. & Igneus ibi. & Imol. in l. filio præterito. ff. de iniuſto rup. vbi Bald. refert hoc conſuluiſſe Signo. & Collegium Medio. Et idem teneant alij plures, quos refert Tiraque. vbi ſupra. num. 215. Quorum opinio & fundamenta nimis grauant Corne. & Alexand. Opinio Bart. eſt magis communiter recepta, cui tandem cedunt etiam Corne. & Alexand. licet de rigore iuris contrariam veriore dicant. Eandem opinionem Bart. ſequitur, & communem dicit Ripa in d. l. ſi vnquam. nu. 41. & ab ea dicit non eſſe recedendum Iuli. Clari. lib. 3. §. teſtamentum. q. 52. verſi. quid ſi poſthumus.

- 16 Cæterum in terminis noſtræ legis agentis de melioratione inter liberos, videtur legem nihil diſtinguentem inter præteritionem ſcienter: vel ignoranter factâ, indiſtincte intelligendâ,

vt melioratio conseruetur. Nam cum ratio conseruandorum legatorum à testatoris voluntate dependeat, vt fortiantur effectum, prout ipse censetur voluisse, vt probatur in dicto authentico vt cum de appe. cognos. §. si vero contigerit, & supra citati omnes agnoscunt: Quamuis in præteritione ignoranter facta virgeant rationes Bartoli, & cōmunis opinionis, vt legata non conseruentur: si tamen constaret testatorem idem dispositurum, etiam si cogitaret de filio ignorato: tunc etiā conseruantur legata, non obstante præteritione. Cuius rei plura exempla constituuntur per Alex. Corn. Ias. & alios in d. authen.

- 17 * Inter quæ vnum est, quando legata sunt relicta in testamēto, vbi alij filij erant hæredes scripti, propter coniecturatam mentem testatoris, qui prout scriptos legatis grauauit, etiam grauasset quem ignoranter præterijt. Quod tradit Bald. in l. filio præterito. de iniusto rupt. & in l. Titius. §. 1. de liber. & posth. per text. ibi. Quem sequuntur Alexand. nu. 16. ad medium, & Ias. num. 5. vers. Tertio limita. & Corne. num. 49. in d. auth. Et alij plures quos refert Tiraquel. in d. l. si vnquam. in præfa. num. 83. Constituentes inde notabilem limitationem ad illam
- 18 communem opinionem Bart. * Quæ ratio, & coniectura grauius vrget in melioratione, quæ non extraneo, sed filio relicta est. Argumento. l. cum alienam. C. de legat. Ex qua Bald. num. 10. & Corne. num. 50. in d. authen. collegerunt aliam limitationem ad dictam communem opinionem Bart. Vt vtraq; simul iuncta fortius sustineat meliorationem. In qua, quemadmodum testator prætulit filium melioratum alijs cognitis, ac per consequens, magis dilectis. l. qui filiabus. in princ. de leg. 1. maiori ratione, præsumendus est prætulisse filio ignorato. Quæ etiā opinio cōuincitur ex ijs, quæ tradidimus supra in l. gl. fin. numer. 19. scilicet, quod donatio facta vni, ex pluribus filiis non reuocatur quo ad tertium & quintum per natiuitatem alterius.

- 19 Sed quid si filio vnico hæredi instituto sit relicta melioratio tertij & quinti particulari titulo meliorationis. Magis dubium est, vtrum, rupto testamento ex alterius præteritioni ignoranter facta, conseruetur. Et videtur non conseruari, ex dicta communi opinione Bartoli, cuius fundamenta huic casui magis quadrant: & cessant rationes, quibus melioratio-
- 20 nem factam vni ex pluribus diximus supra conseruari. * Præ-

terea text. ille in dicta authent. ex causa, solum conseruat ea, que ex præteritione annullabantur. secundum Angel. & Imol. quos refert, & sequitur Corne. ibi. num. 122. Sed melioratio relicta vnico hæredi, etiam si testamentum non deficeret ex præteritione, est nulla. Tum, quia non habet locum, quando est vnicus filius, vt dicemus in. l. 11. infra. glos. 6. Tum, quia sibi ipsi à se ipso inutiliter legatur. l. legatum. §. 1. de legatis. 1. l. Titia. §. 1. l. fin. §. Seio. de legat. 2. Ergo non debet conseruari per dict. authent. Præterea illa authentica non conseruat institutiones, vt dictum est. Sed legatum relictum vnico hæredi, in effectu, est institutio, & ad eum pertinet iure institutionis, & non legati, propter repugnantiam, ne sit quis sibi creditor, & debitor. l. Vranus. de fideius. Ergo non debet conseruari per d. authen. prout non conseruaretur, si esset relictum iunctim titulo institutionis, iuxta supra dicta.

Sed ijs non obstantibus, contrarium videtur verius: vt melioratio sustineatur, ex eadem ratione conseruanda voluntatis testatoris, ex qua inducta est d. authent. prout constat ex corpore vnde summittur. Quamuis enim Bart. & communis opinio iuxta ratione præsumant, quòd pater non legasset, si de filio ignorato cogitasset: si ex grauioribus coniecturis constet contrarium, legata cōseruarentur. * Inter quas (vltro supra dicta) est & alia, quando testator in specie, vel etiam in genere, cogitauit de filiis futuris. Quasi tunc non possit dici præteritio ignoranter facta: vel quasi testator idem disposuisset, si sciuisset, argumento text. in. l. qui iure militari. ff. de testam. milit. Quod tenuerunt Bald. Angel. & Paul. quos refert, & sequitur Corne. in dict. authent. num. 47. & Ias. num. 4. versic. secundo. Et alij plures quos refert Tiraquel. in dict. l. si vnquam. in præfatione. num. 83. constituentes inde notabilem limitat onem ad dictam communem opinionem. Bartoli. Secundum quam infertur ad propositum, quòd ex quo testator, titulo particulari, meliorauit hunc filium heredem institutum, visus est de filiis cogitasse. Propter quorum forte præteritionem, si institutio esset rescindenda, saltem cōseruaretur melioratio, quam titulo particulari relictam in omnem euentum visus est voluisse valere & conseruari.

Non obstat, q melioratio non possit fieri filio vnico. Quia illud est, quando successit solus. Nato tamen alio valet in vim conditionis

conditionalis, impleta, & verificata conditione. Ex melioratione enim sic facta, colligitur coniectura, quod pater de alijs filijs cogitans, quorum respectu posset institutus dici melioratus, voluit in omnem euentum meliorationē conseruari. Prout in simili dicebamus in. l. 1. supra. gl. fin. nu. 3. de donatione facta filio vnico titulo expressæ meliorationis. Non obstat, quod legatum à se ipso sit nullum, aliàs quam ex præteritione, & sic non debeat conseruari ex dict. authen. Quia hodie legatum à se ipso validum est, prout diximus in. l. 3. supra. gl. 1. num. 8. Et censetur conditionale, scilicet, si institutio deficiat: prout de iure communi erat pars hæreditaria prælegati, vt ibi diximus. num. 4. Et sic, quamuis adita hæreditate, vel non rupta institutione, sit verum legatum pertinere ad hæredem iure hæreditario, prout de iure cōmuni pertinebat pars hæreditaria prælegati. l. miles ad sororem. §. pro parte. de leg. 2. defecta tamen institutione, legatum à se ipso pertinebit ad hæredem, iure legati, prout & pertinebat prælegatum. l. qui filiabus. §. fin. cum. l. seq. de legat. 1.

22. Caterum si filio vnico hæredi instituto esset relictum legatum simplici titulo legati, & non meliorationis. Quamuis per præteritionem scienter factam conseruaretur, ex ijs vltimis rationibus: Per præteritionem tamen ignoranter factam non videtur posse conseruari, ex dicta cōmuni opinione Bart. Cum memoria filiorum, quæ inducitur ex verbo meliorationis, cesset in simplici verbo legati. Vt vel sic, filius ignoranter præteritus rumpat etiam legatum. Cum non sit verisimile patrem (qui in dubio videtur filios æqualiter amare. l. cum pater. §. pater pluribus. de legat. 2. l. non solum. §. de vno. ff. de ritu nupt.) sic legasse, si de eo cogitasset, ex ratione Bart. & communis opinionis.

Et si obijcias eandem memoriam filiorum summi ex eo, quod legatum diuideret ab institutione: vt, scilicet, defecta institutione, conseruetur, qui videtur præcisus effectus diuisionis: cū dispositio non sit præsumenda frustratoria. l. si quando. de lega. 1. Respondeo, testatorē sic legando potuisse sentire, quod filius si vellet, posset repudiare hæreditatem, agnito legato: iuxta ea, quæ diximus in. l. 3. supra. gl. 1. nu. 6. Et sic nō constat præcisæ, quod fuerit recordatus filiorum, quod requiritur.

Et si instes eam solā voluntatē ad vtrūq; sufficere: cū satis

fit, quòd eius saltim fuerit intentionis, vt legatum, defecta institutione, ad filium pertineret. Maximè, cum repudiatio (cuius forte meminuit) sit sui natura maior defectus, quam præteritio, cuius fortè fuit oblitus. Cum repudiatio omnia soleat destruere, l. eam quam. C. de fideicom. præteritio autem legata conseruet, vt in dict. authent. ex causa. Vt vel sic, memoria

23 maioris defectus includat etiam minorem. * Prout videmus in clausula codicillari. Quæ cum dirigatur ad suplundum solemnitatis defectum. l. codicillis. §. fin. iuncta glot. 1. de legat. 2. & notat Bart. num. 7. in l. 1. de iure codicil. includit etiam defectum ex præteritione, vel ex hæredatione, vt supra dictum est. Etiam si præteritio fiat ignoranter, si clausula sit cõcepta per verba futuri temporis: vt probat text. in sui generalitate in. l. generaliter. §. ex testamento. de fideicom. liber. & facit. l. si quis cum nullum, & l. & qui graui. & l. ab intestato. de iure codicil. Prout, aduersus Bart. tenent magis communiter Doctores, secundum Alexan. num. 14. & Corne. num. 51. in dict. authent. ex causa. Et tamen clausula codicillaris (etiam per verba futuri temporis) non inducit præcisse memoriam filiorum ignorantium. secundum Ias. num. 24. in fine. Sed cum supleat maiorem defectum solemnitatis, ex quo omnia corruunt. l. hac cõsultissima. §. ex imperfecto. C. de testam. intelligitur etiã suplere minorem. Quasi cogitatio testatoris apponētis clausulam extendatur ad omnes rupturam. secundum Alexan. post Bald. Etenim, quamuis non desint, qui opinionem Bart. veriore putent, vt defendunt multi quos refert, & sequitur Iuli. Clar. lib. 3. §. testamentum. q. 46. versic. & hæc. Respondeo tamen clausulã codicillarem continere expressam voluntatem cõseruandi legata, & esse remedium ita generale, qd possit includere posthumũ ignoratum, prout DD. voluerunt. Sed legatũ relictũ vnico hẽredi à se ipso cõtinet actũ ita vagum, vt non debeat inducere validitatẽ contra posthumũ, vel filium ignoratum, cuius memoria ex tali legato venit multum à remotis, per ea quę diximus in. l. 1. supra gl. fin. nu. 54. Cum iusta præsumptio legis, qd si pater cogitar et, nõ legaret, non debeat excludi, nisi ex grauiori præsumptione. l. Diuus. de in integ. restit. quæ hĩc nõ reperitur. Et hæc opinio videtur vera. Nisi vellis contrarium defendere: ex eo, qd legatum sit relictum filio: ex ea opinione, quã ex Bal. nu. 10. & Corn. nu. 50. in d. auth. supra retulimus.

Qui

Qui (argum. l. cum alienam. C. de legat.) voluerunt legata reli-
cta coniunctis personis sustineri ex præteritione ignoranter
facta. Quod procedet (maximè) si fuerint adiecta vincula, &
grauamina labore posteriorum. iuxta. l. 1. infra. Per ea, quæ
diximus in. l. 1. supra gloss. fin. num. 55. & faciunt, quæ tradit
Bacca de dote. cap. 9. nu. 15. & 16.

24 Limitant etiam nostri omnes hic dispositionem huius tex.
vt non procedat in melioratione relicta ipsi filio præterito, vel
exhæredato rûpenti. Ita Lupus. Castil. Gomez. Tell. & Mat.
Segura in. l. 3. §. fin. nu. 101. de liber. & posthum. & Gregor.
in. l. fin. tit. 8. par. 6. verb. *mandas*. Mouentur ex doctrina Bart.
in. dict. authen. ex causa. num. 19. & in. l. filio præterito. nu.
13. de iniusto rupt. qui voluit per illam authent. non conserua-
ri legata relicta ipsis præteritis, vel exhæredatis. Cum impug-
nans iudicium testatoris non debeat ex eo aliquid consequi. l.
Papi. §. meminisse. ff. de inoffic. testament. l. filium. §. omnibus
l. virilis. §. si quis ex liberis. ff. de legat. præst. l. quæ situm. de ac-
quiren. hæred. cum alijs. Et licet non desint, qui contrarium su-
stineant, & in puncto iuris verius esse dicât, vt defendunt Ful.
num. 43. & Igneus. num. 204. in dict. authen. ex causa. Opinio
tamen Bart. est magis communiter recepta, secundû Corneum
nu. 124. Curti. nu. 59. Ias. num. 13. ibi. Fulgos. Alexan. & Ias.
in. l. maximum vitium. eiusdem tit. Alexand. in. l. 1. §. final.
de vulg. Iul. Clarum. lib. 3. §. testamentum. quæst. 54. versicul.
Præterea quæro:

Cæterum quamvis dict. doctrina vera sit in terminis, qui-
bus Bart. loquitur. in nostro autem proposito videtur infructi-
fera. Nam præteritus, vel exhæredatus, cui est relicta meliora-
tio, fatuus esset, si tractaret de impugnando testamento: maxi-
mè, si melioratio esset totius tertij & quinti, & haberet alios
duos fratres institutos. Impugnando enim testamentum perde-
ret legatû ex doct. Bar. & cōsequeretur minus emolumentû ex
lite. Ac proinde satius esset tacere, qd potest. d. l. filio. pterito.

Et idem erit, si filius esset præteritus & alius ex institutis pe-
teret, vt testamētû declararetur nullû qd potest. l. si post mor-
tem. §. fin. ff. de contra tab. l. 1. in fine. si tab. testa. nullæ extra.
l. fin. de liber. & posth. Tunc enim quamvis præteritus, si vi-
tra meliorationem, vellet succedere, non conseruaret meliora-
tionem, ex dicta communi opinione, cum eius occasione an-

nulletur testamentum: abstinendo tamen: & assentiendo testamento, conseruaret, cum ipse non impugnet. Et sic esset ratio Bartoli & viget dict. authent. ex causa, secundum Corne. ibi. num. 133.

Si autem fingas alium, præter hunc, esse etiam præteritum, vel exheredatum, qui rumpat. Tunc, quamuis Gomez hic. nu. 4. debili ratione teneat, rupto testamento per præteritum, vel exheredatum, cui nihil relictum est, hunc, cui fuit relictum tertium & quintum, nihil amplius consequuturum, quam ipsum tertium & quintum, partim ratione legitime, & excessum in vim meliorationis per fideicommissum: verius est, consequuturum integram meliorationem, quæ cõseruatur ex hoc text. & insuper successurum in sua legitima æquali, cum alijs. Et est ratio. Quia quod attinet ad consequendam legitimam, iste fuit præteritus.* Quia quamuis sit ei relictum tertium & quintum, non fuit institutus: quod requiritur, etiam hodie, ad valorem testamenti, vt defendit Burgos in. l. 3. Tauri. nu. 888. Matien. in. l. 1. tit. 4. supra. glos. 10. num. 57. & Molin. lib. 2. primog. c. 15. num. 16. Et sic potest vti iure alterius præteriti, vel exheredati, cui nihil relictum est. argum. d. l. si post mortem. §. fin. cum alijs. Quod vero attinet ad meliorationem, ea conferatur, ex hoc text. in d. authent. Cuius decisiones hic militant, & desciunt fundamenta Bart. Hic enim non impugnat iudicium patris, vt amittat legatum, nec potest approbare, nec præstat occasionem rupturæ, cū rumpatur per alterum: argumento. d. l. si post mortem, cum alijs. Et sic nõ est in aliquo indignus, nec ex facto alterius, vel dispositione iuris, debet pati iniuriã. Et in hoc casu opinionem Bart. in d. Authent. limitat Corne. ibi. num. 133. & in proposito tenuit Lupus hic. num. 14. versic. vel pone casum aliter & quarto. Quem male reprehendit Gomez. Et idem tenuit Castillo glos. 1. in fine. versic. Pro solutione, quos hic refert, & aduersus Gomez sequitur Mati. glo. 1. num. 8. qui clarius loquitur, & glos. 3.

26 Ultra meliorationem autem, de qua in text. conseruantur & alia multa, de quibus in authentico, vt cum de app. cog. §. siue igitur, ex quo extracta est dict. authent. ex causa. Qualia sunt legata, fideicommissa, libertates, tutorum dationes, executorum constitutiones, & alia quæ explicat ibi Corne. numer. 116. Quæ omnia, quæ singulatim enumerauit text. in dict. §.

sue igitur. vnico, verbo complexa est d. authen. ex causa ibi. *Cetera namq; firma permanent.*

Pupillaris autem substitutio, licet aliàs soleat appellatione ceterorum contineri, vt sustineatur, quoties statutum est cetera sustineri, vt in. l. qui plures liberos. §. & si à patre. ff. de vulga. In proposito tamen valde controuersum est: vtrum, rupto testamento ex prateritione vel ex hæredatione, sustineatur. Illa est magis communis opinio, quòd sic. Quam tenuit glos. fin. in fine. in. l. 1. §. fin. ff. de vulga. & ibi Bartol. numer. 3. Quam opinionem, tanquam magis communiter receptam, sequuntur ibi Cuman. Alexan. Aretin. Ias. & Clau. & Guillelm. in cap. Raynuntius, verb. in eodem testamento, el. 1. numer. 238. Politus de pupill. ex num. 40. Et alij, quos referunt, & sequuntur Tello in. l. 3. Tauri. 4. part. numer. 7. & Costa in cap. si pater. 3. part. §. fin. supra verbum. censendum. num. 9. Et hanc etiam sequitur Gomez hic. num. 3. & Iulius Clarus. lib. 3. §. testamentum. quæstione. 54. Et procedit non solum, quando facta fuit filio instituto, alio praterito: sed etiam si facta fuit ipsi praterito, vel ex hæredatio. Vt aduertit Alexand. in d. d. §. fin. & melius Ripa in. l. 2. eodem. titul. numer. 32. versicul. secundus casus, post Bart. in dict. §. fin. numer. 3. Cuman. numer. 6. Aretin. numer. 17. ibi. Et est hæc communis opinio secundum Alciat. in dict. l. 2. de vulg. numer. 45. & Gomez tomo. 01. cap. 4. num. 4. Clau. in. dict. §. fin. num. 5. Costam vbi supr. num. 10. & Iul. Clarus. vers. Quæro etiam. Licet hoc e pupillus ex hæredari non possit. l. si quis in suo. §. legis. C. de inoffic. testam.

Contrariam opinionem tenuerunt Dynus Petrus, & ultra montani, intelligentes, quòd per illam authenticam, conseruabantur ea, quæ sine institutione poterant consistere, non verò ea, quæ necessario requirebāt institutionē, qualis est pupillaris substitutio. d. l. 1. §. si. de vulg. §. liberis. instit. de pupil. v. sic rupta institutione, non conseruetur. Et hanc opinionem defendunt Igneus in d. authen. ex causa. num. 167. & Corra. in. l. si testamento. num. 54. C. de impub. & Couarru. in cap. Raynuntius. §. 6. num. 4. Maximè de Iure Regio, attentat. l. 10. tit. 5. part. 6. vers. Otro si. vbi eandem opinionem expressit tenet Gregor. verb. se desataria, reputans illam legem ad hoc expressam. Prout etiam tenet D. dac. Perez in. l. 1. tit. 2. lib. 5. Ord. col. 52.

versiculo. sed est pulchrum dubium. Contra quos insurgit Tello vbi supra. Cuius argumenta perfecto non sunt contemnenda.

Sed quidquid sit de iure cōmuni, multum stringit. d. l. Partite, quę generaliter loquitur, & magis adaptatur ad casum ex hæredationis, vel præteritionis, quam ad solemnitatis defectū, vt volebat Tello. Prout colligitur ex verb. *Quebrantado*. Aliās si text. tractaret solum de nullitate testamenti ex defectu solemnitatis, necesse non erat, quod exprimeret pupillarem corruiere, cum omnia contenta corruerent. l. hac consultiſſima. §. ex imperfecto. C. de testamen. Et licet de iure cōmuni, in puncto iuris, communis opinio vera esset: iure tamen Regio, hæc lex cōtrarium approbat: prout supra citati authores Regni fatentur. Et est opinio æquior, si exclusa matre, filio substituerentur extranei. * Tunc enim substitutio, quę aliās favore pupilli inducta est. l. si pupillis, versic. utilitatem impuberis. ff. de acquir. hæred. odiosa potius est, secundum Ias. in. l. in testamento. num. 7. C. de testam. mili. & Minchac. de succes. progres. §. 1. num. 55. & §. 6. Et sic opinio illi contraria erit fauorabilior. c. odia. de regul. iur. in. 6.

Non obstat l. 1. tit. 4. supra. vbi contenta in testamento valent, etiam si in eo hæres scriptus non sit, vel scriptus repudiavit. * In quibus terminis sustineri pupillarem substitutionem existimauit Gomez tomo. 1. c. 4. nu. 4. in fin. & Greg. & Tello vbi supra. nu. 18. Quo argumento videtur idem statuendum esse. quando institutio defecisset ex præteritione, vel ex hæredatione. Cum maior defectus versetur nullo scripto hærede, aut eo repudiante (quibus casibus omnia corruiebant. l. si nemo. de testamen. tutel. l. eam quam. C. de fideicom.) quam rupta institutione ex præteritione, vel ex heredatione (quo casu reliqua conseruabantur, vt in d. authen. ex causa) prout videtur obijcere Gregor. vbi supra. & firmavit Matien. in dict. l. 1. glos. 14. nu. 83. Etenim respondeo, opinionem veram nō esse, & dictam. l. 1. esse intelligendam eodem modo, quod dict. l. Partite, scilicet in alijs, excepta pupillari substitutione, prout existimauit Couarru. vbi supra. Ex eadem ratione & fundamento, quod ea sine institutione valere non possit, vt in dictis iuribus. Et pro hac parte retorqueo dictum argumentum. Nam si lex Partite ob leuiorem defectum præteritionis, vel ex hæredationis

dationis, quo non obstante solent reliqua sustineri, adhuc noluit, ut pupillaris substitutio conseruaretur: à fortiori. dict. l. i. non est præsumenda voluisse conseruare pupillarem, ex tanto maiori defectu hæredis, aut aditionis, ex quo omnia corruebant. Et quamuis in terminis dict. l. i. opinio Gome. esset vera: ea tamen lex, tanquam correctoria, non esset extendenda, etiam ex maiortate rationis ad casum, qui dict. l. Partitæ decissus est. l. si vero. §. de viro. solut. matrimon. Et in hanc partem videtur inclinare Gregor. vbi supra. Et quidem cum dicta. l. Partitæ (quantumuis dura) ita scripta sit, si iura valent, & legibus iudicandum est, hæc opinio videtur præcissa. Quamuis contrarium post huius operis primam aditionem visum fuerit Gute. lib. 2. practic. c. 30. & Azeb. in l. i. tit. 4. supra. numer. 148. & in præsent. num. 2. Nisi eorum opinio sustineatur authoritate Costæ vbi supra num. 18. qui legi Partitæ tanquam duræ & iniquæ, succurrendum putauit ex d. l. i. Qui succursus quam sit debilis, visum est.

- 30 Ex causa etiam præteritionis, vel exhæredationis rupto testamento: Inter cætera, quæ conseruantur, non conseruabitur exhæredatio ritè & rectè facta. Sed ea quemadmodum institutiones, annullabitur. Cum abintestato valere non possit: cum requirat omnino hæreditatis aditionem. l. filium. §. sed cum ex hæredatio. ff. de contra tabul. l. si patronus. §. ex testamento. de bonis libertor. l. Papin. §. si conditioni, vers. quoniam. de inof. test. l. 2. tit. 7. par. 6. Quia & de iure authenticorum ex hæredatio non valet, nisi heredes scripti probent causam in gratitudinis insertam verà esse. l. omni modo. C. de inof. testamen. authentic. ut cum de appell. cog. §. siue igitur, authen. non licet. iuncta gl. verb. probetur. C. de liber. præti. Sed quando ex causa præteritionis, vel exhæredationis non ritè factæ corrui testamētū, nō potest sustineri alia exhæredatio in eodē testamēto cōtenta, licet ritè & rectè facta. Cū licet iidem hæredes succedant, non tanquam scripti, sed tanquam abintestato succedunt, ut dictum est, & sic non potest satisfieri requisiti dictarum legum. * Idem accidet in terminis dict. l. i. tit. 4. supra. quando hæres non fuit scriptus in testamento, vel qui scriptus fuit, repudiavit. Quibus casibus cum abintestato etiam succedatur, ut dictum est, ex hæredatio, quamuis ritè & rectè facta, corruet, & non sustinebitur. Cum non sit legitima

persona, quæ ex testamento probet causam ingratitudinis: prout resoluit Gomez tomo. 1. c. 11. num. 18.

L E X N O N A.

EL Tercio è quinto de mejoria fecho por el testador, * no se saque * de las dotes, y donaciones propter nuptias, ni de las otras donaciones, que los hijos, ò decendientes trujeren à colacion, * ò partition. *ratio uig. Limichi uidet. quia melioratio est deducenda ex benig. habilitate de futo tempore mortis*

G L O S S A P R I M A.

3. et. 7. ita dicit gomez. hic.

Quod melioratio tertij & quinti irreuocabilis præcedens non reuocatur, aut minuitur per dotes, aut donationes sequentes.

1 **M**elioratio non extrahitur ex dote, vel donatione ad collationem adducta.

2 **M**elioratio tertij & quinti irreuocabilis præcedens non minuitur per dotem, vel donationem sequentem.

1 **M**elioratio non extrahitur ex dote, vel donatione propter nuptias, vel ex alijs donationibus adductis ad collationem. Et est lex quondam. 25. Tauri.

2 Hecho por el testador. Ex ijs verbis adnotarunt Tello & Matien. hic legem solum loqui, & procedere casu, quo præcessit dos, vel donatio. Deducentes inde, quod si prius esset facta melioratio tertij & quinti irreuocabiliter, & alteri postmodum fieret donatio dotis, vel alijs. Tunc melioratio irreuocabilis præcedens extraheretur à tali donatione, nec per eam in aliquo minueretur. Quæ quidem opinio, quamuis vera sit, ex textu non colligitur. Qui cum loquatur in melioratione relicta in testamento: Quamuis quoad non minuendas donationes irreuocabiles præcedentes, procedat

etiam

etiam si esset relicta in contractu irrevocabili, ex iisdem rationibus, quas dicimus in principio gloss. sequent. Sed quantum ad hoc, ut ipsa non minuat per donationes sequentes, cum tex. loquatur in melioratione revocabili, verius est, ut procedat in distincte: ut non deducatur ex donationibus etiam sequentibus, quin potius per ipsas minuat, per ea quae diximus in l. 1. supra. gloss. 4. num. 14.

Ceterum, si melioratio tertij & quinti irrevocabilis præcessisset, procederet illorum opinio, & extraheretur à dote, vel donatione sequenti, nec per eam in aliquo minueretur, etiam si pater alia bona esset postea superlucratus, ex quibus posset dos solui. Cum melioratio tertij & quinti irrevocabilis præcedens extendatur etiam in eadem irrevocabilitate, quo ad futura. ut diximus in l. 1. supra gloss. 5. Etenim licet melioratio irrevocabilis, sit computanda secundum bona relicta tempore mortis. l. 7. supra & interim non sit interdicta parenti bonorum suorum administratio, ut ibi diximus, & sic videatur meliorationem (quamvis præcedentem) minui per dotes, seu donationes sequentes, quæ in bonis non reperiuntur tempore mortis. Quia tamen id intelligendum est citra fraudem, ut ibi dixi, & adesse, si patri permetteretur taliter donare in præiudicium meliorationis irrevocabilis: merito ea dos, aut donatio sequens non minuit meliorationem præcedentem: sed illa eadem futura est quæ fuisset, si dotes aut donationes, non fierent, etiam si ad hoc sint minuendæ dotes, seu donationes sequentes, etiam non collatz. Quia in quantum excederent legitimam necessariam (etiam si dote contenta vellet filia abstinere) essent in reliquo revocandæ. Cum propter meliorationem tertij & quinti irrevocabilem præcedentem, solum possint continere legitimam, & in excessu sint inofficiosa. Et hoc tenet Tello hic. num. 21. & 3. & Matienço glossa. 3. numero. 2. & post huius operis primam editionem Gurer. libro. 2. questione. 62. Quamvis post huius etiam operis primam editionem. Azbedus hic. num. 1. in iusta ratione contrarium defendat. Non enim negamus, quum pater post factam uni filio tertij, & quinti meliorationem irrevocabilem, possit alijs filijs, filiabusquæ dotes seu donationes assignare æquales suis legitimis necessarijs, quibus in omnem eventum, per meliorationem quocunque tempore factam lædi non debet: sed quod melioratio

irreuo-

irreuocabilis præcedens non possit per dotes, seu donationes sequentes minui, quod omni iure consonum est, ut donatio perfecta irreuocabilis & licita non possit reuocari. l. perfecta donatio. C. de donat. que sub mod.

Et est hoc intelligendum non solum quando post factam meliorationem tertij & quinti irreuocabilem, esset data dos, vel donatio ob causam, vel pro legitima, sed etiam si esset facta donatio simplex. Quia cum hæc non valeat in vim donationis simplicis, ex quo totum tertium & quintum, intra cuius limites poterat valere, sit prius irreuocabiler donatum, ut dixi in l. 7. supra gloss. l. nu. 15. licet valeat in rationem legitimæ, non tamen minuet meliorationem præcedentem, sed ex ea extrahetur prior melioratio, ex supra dictis.

GLOSSA SECUNDA.

Vtrum pro extrahendo tertio & quinto posteriori sint accumulanda donationes simplices, vel ob causam præcedentes. Et utrum melioratio tertij irreuocabilis præcedens minuitur per dispositionem quinti posteriorem. Et utrum melioratio tertij & quinti extrahatur ex quarta coniugi pauperi debita.

- 1 Ratio dubitandi & decidendi ad hanc legem nonam.
- 2 Prima donatio irreuocabilis non minuitur per secundam.
- 3 Donatio simplex, que non confertur, vel ob causam collata, non minuitur per secundam.
- 4 Donatio simplex rei, vel quantitatis certe, que præcessit, an sit accumulanda verbaliter cum bonis relictis tempore mortis, pro extrahendo tertio & quinto posteriori. Et quid in donatione ob causam. nu. 7. Quod non sunt accumulande. num. 11. & 14.
- 5 Reliquum refertur ad totum, ex quo deinde sit excipendum datum.
- 6 Donatio data in rationem legitimæ accumulatur bonis pro metiendis legitimis.
- 7 Donatio queuis simplex accumulatur bonis pro metiendis legitimis. & numer. 18. & 30.
- 8 Legitimæ non leduntur ex accumulatione dotium, aut donationum, etiam simplicium, pro extrahendo tertio & quinto. Aguentur tamen si donationes ob causam separentur. num. 15. Et ponuntur exempla. num. 19.

Donatio

- 10 Donatio posterior minuitur in quantum grauat legitimas occasione donationum præcedentium.
- 12 Legatum quote bonorum relictum in testamento refertur ad bona relictæ tempore mortis.
- 13 Falcidia quæ nõ detrahitur de legatis pijs, nõ grauat aliæ legata, pro ipsis.
- 16 Accumulatis donationibus simplicibus pro extrahendo tertio & quinto, aut separatis, & rescata melioratione posteriori: eadem cumputatio resultat, & ponuntur exempla, num. 20.
- 17 Si donationes simplices, & ob causam præcesserunt meliorationem: pro ea extrahenda, multum refert accumulare simplices, & separare ob causam, atq; ita omnes separantur, & exempla ponuntur, num. 21.
- 22 Melioratio tertij & quinti non deducitur ex donationibus ob causam promissis.
- 23 Dos efficaciter constituitur promissione, sicut traditione.
- 24 Promissio dotis cõfirmatur per matrimonij cõtractũ per verba de futuro.
- 25 Melioratio tertij & quinti non deducitur ex donationibus simplicibus irreuocabiliter promissis.
- 26 Melioratio tertij & quinti irreuocabilis non deducitur ex donationibus ob causam, vel simplicibus præcedentibus.
- 27 Donationes reuocabiles præcedentes, an minuantur, vel accumulentur, pro tertio & quinto sequenti & num. 38. & 39.
- 28 Melioratio tertij & quinti, aut cuiuslibet quote, non deducitur ex donationibus præcedentibus.
- 29 Melioratio tertij & quinti deducitur ex bonis relictis tempore mortis, siue sint aucta, siue diminuta.
- 31 Melioratio tertij & quinti irreuocabilis præcedens non minuitur per dotes, seu donationes sequentes, sed earum quantitas aggregatur cum bonis relictis tempore mortis pro deducenda melioratione.
- 32 Donatio rei, vel quantitatis certæ præcedens, si excedat tertium & quintum bonorum temporis mortis, non reuocatur tanquam inofficiosa, si aggregatis dotibus, seu donationibus sequentibus, & eiusdem etiam donationis valore, non excedat quantitatem tertij & quinti omnium.
- 33 Testator, aut donator potest præcipere, quod pro deductione meliorationis tertij & quinti posterioris, accumulentur dotes, seu donationes præcedentes, licet non possit præcipere, vt reuocentur, aut minuantur.
- 34 Donationes rei, aut quantitatis certæ non reuocantur, licet excedant tertium & quintum bonorum temporis mortis, si possint valere, sine diminutione donationum præcedentium, & lesione legitimarum. Idem in legatis, num. 41.

- 35 Excessus dotis inofficiosa computatur in bonis pro deducenda melioratione tertij & quinti.
- 36 Idem in excessu donationis non insinuatæ, aut aliàs reuocabilis, & reuocate.
- 37 Tertium & quintum deducuntur prius quam reliqua legata.
- 40 Donationes reuocabiles filiorum non reuocantur pro rata, vt reducantur, ad tertium & quintum: secus, si penderent à morte.
- 42 Quintum, an sit extrahendum prius tertio, cuius donatio irreuocabilis præcessit, quod non. nu. 45. 47.
- 43 Distinguitur inter donationem tertij, prout est quota, & donationem rei, aut quantitatis certæ, quæ ex lege intelligitur facta pro tertio & quinto.
- 44 Lex Stilli, quæ præcipit prius extrahendum quintum, potest derogari contraria voluntate disponentis.
- 46 Lex Stilli dicta procedit, quando dispositio tertij & quinti fuit facta duobus, in eadem carta: etiamsi præcesserit dispositio tertij.
- 48 Impensa funeris præfertur legitimis.
- 49 Melioratio tertij & quinti, an deducatur ex quarta debita coniugi pauperi.
- 50 Coniux debitor quartæ disponit etiam de tertio & quinto.
- 51 Descendens debitor quartæ disponit etiam de tertio, in præiudicium ascendentis.
- 52 Quarta debita coniugi pauperi minuit meliorationem tertij & quinti.
- 53 Quarta debita coniugi pauperi non minuit meliorationem tertij & quinti irreuocabilem.
- 54 Coniux respectu quartæ non reuocat donationes in vita factas.
- 55 Quarta debita ex matrimonio præcedenti non extrahitur pro soluenda melioratione irreuocabili sequenti.
- 56 Paupertas consideratur in coniuge tempore mortis diuitis, & ab eo die incipit deberi quarta.
- 57 Melioratio minuitur occasione quartæ, si non possit contineri intra tertium, & quintum tempore mortis, propter quartam.
- 58 Pater non potest imponere legem quartæ uxoris, vt reseruetur filiis inæqualiter.
- 59 Coniux premoriens diues est debitor necessarius quartæ.
- 60 Quarta, utrum sit etiam seruanda filiis prioris matrimonij.
- 61 Lex semper solet providere, ne filij prioris matrimonij per contractum secundum fraudentur.
- 62 Quarta debetur coniugi, si extent tres filij, vel pauciores, aliàs succedit in virilem.

63 *Insuperius, nec Gratianus non habuerunt auctoritatem legis con-*
decide.

- 1 **N** *O se saque.* Nostri hic considerantes dotē, seu donatio-
nem irreuocabilem præcedentem nullo iure, nulla ra-
tione, possi minui, aut reuocari propter melioratio-
nem tertij & quinti sequentem: cum perfecta donatio non
recipiat ex post facto modificationem. l. perfecta donatio. C.
2 de donation. quæ sub modo. * Maxime, ex donatione se-
quenti, quæ ex alia generali regula non potest minuere præ-
cedentem. secundum gloss. in l. Titia Seio. §. Imperator. de le-
gat. 2. ubi notat Bar & ceteri, & est cōmunis opinio omnium
in l. i. C. de inoffic. donat. Et id vigere efficacius ex eo, quod
text. loquatur in melioratione tertij & quinti, & sic quotæ
bonorum testamento relicta, quæ sua natura tanquam dispo-
sitio generalis reuocabilis non solet minuere dispositionē par-
ticularem præcedentem, etiam reuocabilem, vt diximus in l. i.
supra gloss. 4. num. 14. Intellexerunt huius text. dubitandi ra-
tionem in eo consistere, quod dos, seu donatio erat ad collatio-
nem adducta. Per quam cum donationes essent aggregatæ pa-
trimonio (cum collatio fit rei propriæ in communi latio. l. il-
lam. §. fin. C. de collat. & collata reputentur tanquam heredi-
taria l. 3. §. emancipatus ibi. *Sicut hereditatem, ita & quæ collata*
sunt præsent. ff. de coll. bonor.) videbatur, quod inde etiam esset
extrahenda melioratio, licet posterior. Subiiciunt autem de-
cidendi rationem. Quia cum melioratio contineat quædam bo-
norum, & ad bona in dominio meliorantis existentia refera-
tur. l. bonorum. §. in bonis. de verbor. signific. non est iustum
deduci ex bonis iā alienis, & ad quæ pater non poterat se re-
ferre. l. i. §. fin. ibi. *Quia in bonis eius non est.* l. fin. ibi. *Abscessit enim*
à bonis parentis ff. de coll. dotis. Sed solum ex bonis residuis me-
liorantis: cum & attenta l. 7. supra. sit in super melioratio re-
ducenda ad bona relicta tempore mortis. Nec obstare collatio-
nem, cuius diuersus finis nō debet obesse donationi irreuocabi-
li præcedenti. Cum & dos tantum promissa, quæ inter bona re-
peritur, non minuat per meliorationem sequentem: ex quo
eius constitutio irreuocabilis præcessit, per quam abscessisse
à bonis parentis videtur, vt in d. l. fin. vt sta in dicemus. Quæ
quidē rationes nō carēt replica, & quā sint adhuc debiles, sta-
3 tim videbim⁹. * Interim ex hoc cōmuni legis intellectu, & eius
decidendi

decidendi ratione, colligitur necessaria extensio tex. vt eius de
 cissio, procedat etiam in donationibus simplicibus, quæ per se-
 quentem meliorationem minui non possunt, non magis quam
 donationes ob causam, ex iisdem rationibus. Et quamuis Tello
 hic late se inuoluat, intelligens textum istum solum loqui in do-
 nationibus ob causam: fatetur tamen procedere etiam in sim-
 plicibus. In quibus casus habet minorem dubitandi rationem. Nam
 cum melioratio non extrahatur ex donatione adducta ad col-
 lationem: à fortiori non debet extrahi ex simplici, quæ nec repe-
 ritur inter bona tempore factæ meliorationis, nec per collatio-
 nem est aducenda. Et pro hoc est text. in l. sequent. ibi. *Para que
 ni a el, ni a otro no pueda mejorar en mas de lo que mas fuere el valor del
 dicho tercio e quinto.* Vbi melioratio sequens solum intelligitur in
 residuo, vt in proposito not. ibi Mati. glos. 3.

- 4 Quo supposito Tello. nu. 4. subnequit quæstionem, vtrum do-
 natio simplex rei, vel quantitatis certæ, quæ ex l. seq. dicitur me-
 lioratio, & debet in tertium & quintum computari, licet totum
 tertium & quintum non consumpserit: esto, quod non debeat
 minui per sequentem meliorationem tertij & quinti, an de-
 beat accumulari (saltem verbaliter) cum bonis relictis tempore
 mortis, pro deducenda melioratione tertij & quinti posteriori.
 In qua quæstione (quam videtur non recte percepisse Matien.
 hic glos. 3. num. 3.) Tello fatetur communem formam compu-
 tationis esse, vt melioratio deducatur ex bonis relictis tempo-
 re mortis. ex l. 7. supra. non habita consideratione donationis
 simplicis præcedentis. Et hanc opinionem esse in praxi ab om-
 nibus aduocatis, & iudicibus fere canonizatam: adeò, quod si
 aliquando id controuersia habuerit, nunquam contrarium ob-
 tinere potuit. Maturius tamen adhuc cogitando contendit, quòd
 licet donatio simplex præcedens non possit minui per melio-
 rationem sequentem, pro deductione tamen vltimæ, habenda
 esse considerationem præcedentis, quæ in eam rationem
 data intelligitur. Ita, vt verbaliter fiat vnus acerbus, ad hunc
 quidem finem, non vt præcedens minuatur, sed vt pater ve-
 tatur iure suo disponendi de tertio, & quinto bonorum suo-
 rum: & vt huius iuris impediatur transgressio, disponendo
 de aliquo amplius. Cum vtrunquè inconueniens possit ac-
 cedere in communi computatione, prout ipse subiecto exem-
 plo conatur ostendere. Fingit enim filio in vita donata esse de-
 cem

cem, quæ ex l. sequen. pro melioratione tertij & quinti iudicatur, & in ea debent computari: postmodum in morte eundem seu alium in tertio & quinto melioratum: relictis tempore mortis centum viginti in bonis, ex quibus tertium & quintum sunt quinquaginta sex: Arguit ipse. Si filius melioratus in morte reportat integra quinquaginta sex, non deductis inde decem, quæ in vita fuerunt donata, ceteri filij grauatur in illis decem. Nam cum ex lege pater possit disponere de solo tertio, & quinto, respectu bonorum temporis mortis, & illud non excedat quinquaginta sex: iam disponit de decem amplius. Rursus, si ex prædictis quinquaginta sex deducuntur decem, quæ fuerunt filio in vita donata: pater solum disponit de quadraginta sex, & non de integro tertio & quinto: cum decem soluantur ex bonis extra patrimonium existentibus, & non de ijs, quæ reliquit tempore mortis, ex quibus totum tertium & quintum, extrahendum erat. Concludit itaque suam opinionem veram esse, ut id quod in vita donatum erat in rationem tertij. & quinti, verbaliter accumuletur cum bonis relictis tempore mortis, & inde deducatur tertium & quintum, & ex eo tertio & quinto deducantur decem in vita donata, & reliquum remaneat huic meliorato. Sic enim pater disponit de omni eo quod potest, & legitimæ filiorum in nullo grauatur.

Et hæc opinio, ultra ipsum, videtur comprobari ex l. sequente. illis verbis. *Mas de lo que mas fuere el valor del dicho tercio e quinto.* Reliquum enim in quo ibi permittitur, & intelligitur melioratio sequens tertij & quinti, ex significatione vocabuli, refertur ad totum, ex quo deinde fit excipiendum datum. l. 2. C. de hæred. insti. vbi notant Bald. & Paul. idem Bald. in l. ab Anastasio. num. 5. C. manda. Bart. num. 42. in l. Centurio. ff. de vulgari. Ange. & Imola. in l. si ex pluribus. ff. de solutio. Vnde quemadmodum si quis inter extraneos donasset Titio centum, & postmodum Mænio residuum tertij bonorum suorum, istud residuum intelligitur de omni tertio bonorum suorum commensurato non extractis centum, licet illa sint postea ex dicto tertio, sic extracto soluenda. Eodem modo, melioratio tertij, & quinti posterior, quæ ex d. l. seq. continet residuum super prima donatione, videtur commensuranda non extracta, sed potius accumulata priori donatione, licet illa sit postmodum ex dicto tertio & quinto, sic commensurato, soluenda.

Et pro iuridico opinionis fundamēto adducit Tello ex eplū

legitimę, cuius instar habet tertium meliorationis (cū in multis equiparentur, maximē in hoc, vt pro deductione attēdatur tempus mortis, vt in l. cum queritur. C. de inof. testa. & in l. 7. sup.)

- 6 *Inquit enim q̄ quēadmodū donatio data in rationē legitimę bonis augeat hereditatē, vt ex toto acerbo metiātur hui⁹ & alio rū necessario confertur, vt immixta legitimę. l. illā. C. de colla. & huic accumulationi nō cōtradicit, q̄ legitima sit regulāda secū dum bona relictā tēpore mortis, vt in d. l. cū queritur. Eodē modo simplex donatio prior quę in rationē tertij & quinti data intelligitur, ex l. seq. sit accumulēda cū bonis relictis tempore mortis, ad metiēdum verū tertium & quintū, quamuis ex d. l. 7. sup. pro deductione harū partiū præcipiatur attendi tps mortis.

- 7 Et quamuis Tello non obscurē videatur fateri, dotes, seu donationes ob causam præcedentes non esse accumulandas pro deductione tertij & quinti posterioris, ex quo quæstionem tātum proposuit in donationibus simplicibus, quasi in illis cesset ratio, quę in istis, q̄, scilicet, tāquam datę in rationem legitimę non debeāt augere hereditatē, pextrahēda melioratiōe: qđ sit sec⁹ in simplicib⁹, quę tāq̄ datę in eiūsdē melioratiōis rationē debeāt accumulari: Equiparatio tñ legitimę, quā adducit, nō solū cōducere quoad accumulādas donationes simplices, quinimovideretur etiā cōvincere, vt & ad eūdē effectū, fiat cumul⁹ dotiū, & donationū ob causā pcedētū, nō solū collatarū, sed etiā quę nō sint ad collationē adductę: vt ea oīa aggregētur, saltem verbaliter, cū bonis relictis tēpore mortis p̄ deducēdo tertio & quinto. Eodē argumēto legitimę. Pro qua cōmensurāda sit similis cumul⁹, nō solū donationū datarū in eā rationē, sed & simplicū, & etiā abstinentibus donarijs, vt appareat quanta sit legitima, & iūctis donationibus cum bonis relictis tempore mortis, filij capiāt pro legitima eandēmet quātitatem, quę ipsis cōpeteret, si donationes factę non fuissent, vt in auth. vnde si parens. C. de inof. test.

- 8 Et quando equiparatio nō esset omnimoda, satis est, q̄ in legitima id sit certū, ad hoc, vt extēdatur ad meliorationē. * Nā quē admodū fiebat iste cumulus pro deducēdo triēte, vel semisse, quę iure cōi, erāt filiorū legitimę, secūdū eorū numerū, vt in auth. nouissima. C. eo. & necessario inde apparebat quantitas bessis, vel semissis, quę non erant filiorum legitima: & occasione legitimę, hę partes utebantur eodem genere deductionis: & legitima ad se trahebat idē genus computationis, quo ad bessē, vel semissem. Eodē modo hodie, cōmensuratio legitimę, pro qua cumulantur:

lantur omnia, trahat ad se tertium & quintum, vt vtatur eodem genere deductionis, cum ex dimensione vnus colligatur dimensio alterius: vt sic, dispositio tertij & quinti (quamuis posterior) intelligatur de tertio & quinto bonorū omnium.

Et ista opinio deducit à fortiori ex opinione Tel. Nā si (supposito decisione. l. 7. sup.) pro deducendo tertio & quinto, sunt accumulandę donationes simplices, à fortiori sūt accumulandę donationes obcausam. Nam si ex actu donationis simplicis, ad quam pater non potest cōpelli, nō minuitur ius disponēdi de integro tertio & quinto: nec colligit p̄sūptio, q̄ dispositio tertij & quinti posterior solū intelligat de bonis restantib⁹, nō aggregatis donationib⁹: maiori ratione, nec debet colligi ex dote, aut donatione ob causā ad quam poterat cōpelli. l. si de dotis promi. Cum maior ratio nō inuēdi colligatur ex actu libero, quam necessario. l. rem legatam. ff. de adim. leg. Et pro hac parte facit illa ratio, cuius meminimus in. l. 7. supra. gl. i. nu. 15. ad hoc, vt dotes, seu donationes factę post meliorationē tertij & quinti irrevocabilē, sint accumulandę p̄ deductionē tertij & quinti p̄cedētis: scilicet, q̄ quis attēdat valor bonorū s̄m̄t̄ps mortis, ad excludēdā diminutionē bonorū, casu vel citra fraudē interim cōtingētē, nō tñ ad excludēdā accumulationē dotiū, seu donationū filiorū, qui tāq̄ creditores, secūdū gl. in. l. 3. C. de iur. & fact. ign. & quēadmodū dñi, vt in. l. in suis. de libe. & posth. qui suū inceperūt recipere, nō videātur in patre causasse alienationē, seu bonorū diminutionē. Quę ratio, quāuis nō p̄fit, quātū ad hoc, vt dotes, seu donationes p̄cedētes minuāt, put minuat sequētes, in quātū excederēt legitimā necessariā: satis tñ p̄dest, quātū ad hoc, vt accumulē: vt sine ipsarū detrimento fiat oīū cōputatio, & vnusquisq; recipiat, q̄ sibi tāgit, & patris dispositio intelligat de omni co, qd à lege sibi permittitur.

9. Eo maximē q̄a supposito, qd dotes, seu donationes ob causā, & simplices: p̄cedētes nō sunt minuēdę: nec legitimę filiorū (quarū cōseruandā ū causa pote at impediri accumulatio) ex ea lādū, aut minuūtur. Quod autē nō lēdātur ex accumulatione donationū simplicium, patet ad oculū. Cū donatio simplex prior sit integraliter ex dicto tertio & quinto sic extracto soluēda, iuxta. l. seq. Et sic nec ipsa minuitur, iuxta hūc tex. nec melioratio nocet legitimis. Quod autē nec legitimę lēdantur ex accumulatione dotium aut donationum ob causā, & p̄legitimā, patet similiter. Nām si quidē dos, aut donatio obcausā fuit collata (quia erat minor legitima, & filij intererat cōferre, quia nō obstat melioratio tertij

& quinti posteriori sperabat cōmodum ex successione) etiam si ea dos immisceatur bonis pro deducendo tertio & quinto: nec ipsa recipit detrimentum, nec melioratio nocet legitimis: ex quo dos collata in partem filię conferentis imputanda est, & sic pater disponit de tertio & quinto bonorum suorum omnium. Quod si dos, vel donatio ob causam esset ampla, & qua contenti filia, vel filius abstinerent. Quāvis ex eius verbali accumulatione cum bonis relictis tempore mortis, pro deducendo tertio & quinto (si utrumque esset integraliter valiturum) ex bonis restantibus non superest, quod sufficiat pro legitimis necessarijs; huius meliorati, & aliorum: vel saltim (impletis ante omnia legitimis aliorum) huius meliorati legitima remanet diminuta, quod est inconueniens: quia quamuis tertium, & quintum sit eidem relictum, & utrumque sit apud eundem remansurum, multum tamen interest, an remaneat pro legitima, an pro melioratione: si (scilicet) meliorationi sint adiecta grauamina: *Iam articulus iste iure communi decissus est, ut melioratio (tanquam dispositio posterior) in tantum minuat, in quantum nocet, vel grauat legitimam. Ex opinione Gulielmi de Cuneo. quam (aduersus Ioa. Azon. & Accur. in l. 1. C. de inoffic. dona.) sequuti sunt commuiter DD. secundum Paul. ibi. nu. 3. iuncta l. quoniam in prioribus. & l. scimus. §. cum autē. C. de inoff. test. prout diximus in l. 1. supra. gl. 10. nu. 6. Quę via adhuc utilior est filio meliorato. Poterit enim secūdu quantitatē dotis maior fieri ex accumulatione melioratio, sicut dos debeat remanere integra, & ex melioratione sic extracta sit reuocandum, quod deficiit pro implemento legitimę. Et secūdu hoc dispositio patris (sine alicuius iniuria) intelligitur de tertio & quinto bonorum suorum omnium. Prout patebit, si iungas tertium & quintum sic extractum, & reformatum, cum excessu dotis, aut donationis, ob causam ultra legitimam necessariam, qui excessus est pars tertij & quinti bonorum omnium.

Et exijs potest responderi ad istū tex. q. licet præcipiat meliorationē tertij & quinti posteriorē nō esse deducēdā, ex dote vel donatione ob causā collata, nō tū excludat, quin omnia etiā nō collata, accumulentur, ut calculus, & cōputatio recte fiat. Neque enim videtur bona cōsequentia: dos etiam collata, non potest minui per meliorationem tertij & quinti, sequentem, ergo, nec pro eius deductione, debet accumulari, tam ipsa, quam (à fortiori) non collata. Cum diuersus utriusque rei effectus.

et us esse videatur, nec vnū contrarietur alteri, ex suprā dictis.

x i Sed his non obstantibus, quia ipsemet Tello asserit communem opinionem esse in contrarium, & eam ab aduocatis, & iudicibus fatetur esse communiter receptam, ea erit sequenda, in hunc sensum: vt donatio (siue simplex, siue ob causam) quę præcessit, non minuatur per meliorationem tertij & quinti vltimo factā. Quim potius donationes ipsę faciant minui meliorationē tertij & quinti posteriorem: vt pote, quę sit deducenda ex bonis tantum restantibus, non accumulatis donationibus.

In primis quod attinet ad dotem, seu donationē ob causam, & pro legitima. Fructus investigationis est, quia si non accumulatur: minuitur melioratio posterior in tertia & quinta parte eius quantitatē, quę fuit data in dotē. Et si dos fuit æqualis, aut minor legitima necessaria: id, quod propter eā decreuit meliorationi, accrescit legitimis filiorū. Si autem sit maior legitima necessaria, & qua contenta filia abstinuit: solum accrescit legitimis filiorum tertia & quinta pars dotis, in quantum continet legitimam necessariam. Quia in quantum eam excedit, vsque ad æqualem partem successionis: quamuis ea quantitas decrescat etiam meliorationi posteriori: non tamen accrescit legitimis. Sed, tanquam pars tertij & quinti cedit lucro dotis, quę in ea quantitate non est inofficiosa. Atque ita text. cum mysterio loquitur in dote collata, quę fuit æqualis, aut minor legitima necessaria. Quia quamuis in non collata (qua contenta filia abstinuit) quo ad tertiam & quintam partem legitime necessariz, sit eadem ratio & computatio: quo ad excessum tamen, non potest dici in ea quantitate minui tertium & quintum bonorum omnium. Cum is excessus sit pars tertij & quinti bonorum omnium, de quo pater iam disposuit. Imo, quanto magis dos crescit à quantitate legitimę necessariz, vsque ad æqualem partem successionis: tanto magis minuitur quantitas, quę propter non accumulatam dotem, accrescebat legitimis. Et si excessus peruenerit vsque ad æqualem partem successionis, absorbit etiam omne illud, quod accrescebat legitimis: & pater disponit de tertio & quinto bonorum suorum omnium. Vt patet, si excessus ille dotis (tanquam pars tertij & quinti) iungatur cū tertio & quinto extracto ex bonis restantibus. Si autē dos fuit inofficiosa (vt quia excessit equalē partē successionis) procedet quod, infra dicemus, nu. 35.

Itaq; quod dicta dos, seu donatio ob causam, & pro legitima præcedēs nō minuatur, neq; accumulatur pro deducta melioratione tertij & quinti posteriori, probatur. Etenim cū tēpore factę meliorationis iā exierint patrimonij patris, sintq; effecta propriū patrimonij filij. l. 3. sed utrū. in fi. ff. de mino. & tertij & quintū conveniant quotā bonorum, & referantur ad bona in dominio meliorātis existētia: non est iustū deduci ex bonis iā alienis: vt dicebamus in prin. glo. Eo maxime quia licet melioratio quotā bonorū meorū deberet referri ad tempus præsens, propter adiectionē, meorū. l. si ita. de auro & argē. lega. ex legis tamē dispositione remanet etiā obnoxia regulari secundū tēpus mortis. l. 7. supra. Quę reductio cū excludat diminutionē bonorū, citra fraudē, ante mortē contingētē, etiā post factā meliorationē, reuocabilē, vt ibi diximus: a fortiori, excludet diminutionē præcedentē, etiā titulo donationis. Cū in ea cesset fraus, quę in alienatis eodē titulo donationis, post meliorationē, id potest impedire: & concurrat eadē ratio, quę in alienatis bona fide post meliorationem id operatur: q; sc. licet, non reperiātur inter bona tēpore mortis: cū & tēpore factę meliorationis iā exierint patrimonij. Quod deducitur ab ipso tx. in quantū non solū loquitur in melioratione facta in cōtractu, sed etiā in vltima volūate. Quāuis. n. quo ad factā in cōtractu, posset cōsiderari valor bonorū secundū tēpus mortis, quātum ad excludendā diminutionē bonorū, medio tempore ante mortem contingentem: quoad factam tamen in vltima voluntate, superflua erat decisio, si ad hoc esset solū m referenda. * Cū plusquam manifestum sit, esse tunc tempus mortis (quo testamentum perficitur. l. 4. de adim. lega.) attendendum, quoad diminutionem, & augmentum. l. grege. l. si grege. l. quod in rerum. §. si quid post. de lega. 1. l. Peculium. de lega. 2. l. si mancipia. de fund. instrū. Et sic ad nihil commodius potest referri, quam ad excludendas donationes præcedentes. Quo argumento idem erit in melioratione facta in cōtractu, cum ea lex in vtraque æqualiter loquatur.

Hoc ipsum conuincitur ex nostro text. in quantum dotes, seu donationes præcedentes (etiā collatas, & bonis immixtas) non esse minuendas per meliorationem posteriorem, disponit. Ex qua decisione licet non videatur bene argui, vt ex impedita donationum diminutione, impediatur etiā accumula-

mulatio: argumentum non est insufficiens. Durum enim erat, ut donatio non minuenda accumaretur bonis, ut ex eis, pro ipsis, & illa extraheretur melioratio. Ea enim quæ non sunt minuenda, semper cadunt damno eius, qui debebat minuire: ita, ut quod ex ipsis erat detrahendum, non possit detrahi ex reliquo. * Quod patet argumēto falcidix. Quæ cum non detraheretur ex legatis pijs, auct. similiter. C. ad. l. Falc. non tamen detrahitur de legatis nō pijs, pro ipsis & pro pijs. Prout tenet ibi glossa in fin. cōmuniter recepta, ut cōstat ex Corn. ibi. & Alexā. in l. ex affe. nu. 3. & Imol. in l. si post missio nē. ff. eo.

Imò considerata radicitus huius tex. decisione, & quàm facilis, aut nulla sit eius dubitandi ratio supra in princ. proposita: potest (non sine iustaratione) defendi principale intentum legis, non tam versari in prohibita dotium, aut donationū præcedentium (etiam collatarum) diminutione: quam circa prohibitam earū accumulationem, pro deducendo tertio & quinto. Nam dicere, quod lex solum vetuit dotium, seu donationū præcedentium diminutionem; decisio carebat omni dubitandi ratione, ut dicebamus in principio glossa. Dicere autem, quod difficultas versabatur in eo, quod dotes, aut donationes essent collatae, & bonis immixtae, prout scribentes omnes asserunt: est ad hoc ratio friuola. Nam supposito, quod in dote, aut donatione nō collata (ut quia filia, vel filius ea contenti abstinerunt) tx. non loquitur, nec habet aliquam dubitandi rationem, ex illis iuribus in principio glossa citatis: nec etiam in dote, aut donatione collata, potest considerari aliquod periculum, cuius occasione timeretur diminutio, per meliorationem sequentem. Nam si dos, aut donatio ob causam, esset maior legitima necessaria: facti essent filius, aut filia, si facta postmodum alteri melioratione, cum possint sibi prospicere abstinendo, vellent succedere conferendo: nihil inde commodi allaturi: obijciendo se potius diminutionis damno, quam augmenti commodo. Si autem dos, aut donatio ob causam fuit æqualis, aut minor legitima necessaria, etiam si conferatur, nullo modo potest minui, etiam si bonis iungeretur, pro deducenda melioratione tertij, & quinti posteriori. Atque ita in hoc literaliter sensu, lex caret omni dubitandi ratione, & etiam si condita non esset, casus erat indubitabilis. Ut vel sic, liceat conijcere, legē principaliter hunc articulū de quo agimus de dote

voluisse: vt melioratio tertij & quinti, nec deduceretur ex dotibus, aut donationibus ob causam, etiam collatis: nec ex earum accumulatione augeretur. In quo sensu lex habet dubitandi rationem (quam supra in contrarium adduximus) quod, scilicet, eadem accumulatio, & deductio fiat pro mēsurandis legitimis, non solum donationum collatarum, sed etiam earum, quibus filij contenti abstinerunt, vt in. d. auth. vnde si parens. Decidendi autem ratio fuit (quam supra proposuimus) quod tertium & quintum (tanquam quotæ bonorum) non poterant referri, aut extendi ad bona alienata, & extra patrimonium iam tunc existentia. Nec obstare collationem, cuius diuersus finis augendi, scilicet, successione, non debet operari contrarium. l. legata inutiliter. de adimen. lega. Nec obstat ratio dubitandi, cui infra satisfaciemus.

- I 4 Quod verò attinet ad donationes simplices, irreuocabiles præcedentes, eodem rationes, & fundamenta procedunt, vt quemadmodum non minuitur per meliorationem tertij & quinti posteriorem, vt supra dictum est. eodem modo, nec accumulatur. Cum & extra bona reperiantur, & nec sint per collationem adducendæ. Et quamuis tanquam datæ in eam rationem, videantur debere accumulari: Imò & in particulari exemplo per Tellium proposito, videtur parum referre, quod accumulatur, vel non: sed vtroque modo eundem effectum resultare, vt statim explicabimus. Proprius tamen, & planius generalis regula constituetur: vt nec donationes ob causam, nec simplices præcedentes accumulentur. Sic enim verior computatio deducetur. Licet enim inconuenienti obiecta per Tellium videantur hinc, vel inde obstare, & vnius vitæ gratia, in aliud (quod videbatur facilius) sit aliàs delapsum: Nunc attentius considerando, videtur vtrumque non obstare. Obijcit enim, quod non accumulatis donationibus simplicibus, vel pater non disponit de integro tertio & quinto: vel excedit, disponendo de maiori summa. Quod quidem nec est verum, nec iure probatur. Quamuis enim ex. l. 7. supra. melioratio tertij & quinti sit computanda secundum bona relicta tempore mortis: sed nec illa lex, nec alia probat, quod si donatio simplex in eam rationem data præcesserit, sit ex dicto tertio & quinto, sic extracto, soluenda. Illud enim esset contra leges permittentes patri disporre de integro tertio & quinto bonorum suorum. Nec etiam iure.

iure probatur, quod dicta donatio simplex, & tertium & quintum postea extractum ex bonis relictis tempore mortis, utrumque sit integraliter valiturum. Hoc enim esset absurdus, cum tendat in gravamen legitimarum. Sed bene reperitur decisum, quod si donatio, aut legatum ultimum, occasione donationum præcedentium, lædat legitimas, in tantum minuatur, in quantum lædat: ut ex opinione Guli. de Cuneo. supra dicebamus, & tradunt omnes in l. 1. C. de inoff. dona.

Secundum quod, & ea quæ supra dicta sunt, deducitur planus computandi modus: ut melioratio tertij & quinti posterior deducatur ex bonis relictis tempore mortis, non aggregatis donationibus, siue ob causam, siue simplicibus melioratione præcedentibus. * Quod si ex ea computatione accidat tertium & quintum non continere tot bona, quæ continuisset, si vel dotes, aut donationes datæ non fuissent, vel datæ accumulareretur: hoc pro inconuenienti reputari non debet. Tum, quod dispositio patris ad nihil amplius sit extensa. Tum, quod lex voluntati inhærendo disposuerit in hunc casum (restricta melioratione) legitimam augere. Prout euenit regulariter, quando dos, vel donatio ob causam (etiam collata) præcessit. Quod si ex dicta computatione resultet tertium & quintum, sic extractum nocere legitimis (pro quibus metiendis accumulatur omnia, ut dictum est) ut, quia ex bonis restantibus, non superest, quod sufficiat pro legitimis necessarijs huius meliorati, & aliorum: vel impletis ante omnia legitimis aliorum, remaneat huius meliorati legitima diminuta. (Quod est inconueniens, si meliorationi, scilicet, essent adiecta gravamina: Quia quamvis utrumque sit apud eundem remansurum, non tamen remaneret legitima libera.) Tunc, ex dicta opinione Guli. de Cun. & l. quoniam in prioribus. C. de inoffic. testam. melioratio ultima minuitur, in quantum grauaret legitimam: prout accidet, quando præcessit donatio simplex.

Et si obijcias, quod accumulata dote, aut donatione ob causam, etiam non collata, & rescata melioratione posteriori, in quantum lædit legitimam: vel accumulata donatione simplici & deinde extracta ex tertio & quinto bonorum omnium: eadem computatio resultat. Respondeo, quod quamvis accumulata dote, aut donatione ob causam collata, legitime non ledatur: vel accumulata dote, aut donatione ob causam non collata, &

qua contenti filia, vel filius abstinerunt: succurratur legitimis necessarijs, rescacando meliorationem posteriorem, vt supra dicebamus: Non tamen eadem computatio resultat. Accumulationis enim donationibus ob causam, crescit tertium & quintum, & legitimæ minuuntur: non in quantitate debita, & necessaria, sed in ea, quam lex voluit, hoc casu habere. Omnis enim quantitas, quæ accrescit tertio & quinto sic extracto, decrescit legitimis, & minores fiunt quam aliàs essent: vt infra subiectis

exēplis explicabimus*. Quāuis autē accumulata donatione simplicis, & deinde extracta ex tertio & quinto bonorum omnium, vt in exemplo, & opinione Telli, non possit negari, nisi quod eadem computatio resultat, quæ quando non accumulatur, & tertium & quintum posterius rescatur, in quantū lēdit legitimā, vt dicimus, & infra exemplo ostendemus: Planior tamen, & generalior computandi modus, & legibus conformior est, si nō accumulentur.* Nam si procederemus accumulādo, sequeretur, quod si præcessissent dotes, seu donationes ob causam, & etiam simplices, istæ essent accumulandæ, illæ separandæ. Quo casu multum læderetur ius patris disponendi de tertio & quinto, & de minori summa disponderet, vt infra exēplis ostēdem*. Cū tamen ius illud, in quantum possit, & dispositio testatoris patiatur, sustineri debeat, & valere. Vnde quemadmodum quando præcessit donatio ob causam, & pro legitimā, intelligimus, quod dispositio sequens de tertio & quinto solum verificatur in bonis remanentibus: eodem modo, quando præcessit donatio simplex, vel vtraque. Versatur enim eadem ratio, quamuis effectus ex vtraque computatione sint differentes. Vt vel sic, amplectendus sit hic noster computandi modus. Secundum quem satisficit omnibus legibus, & decisionibus, quæ de hoc tractant. Nā melioratio deducitur ex bonis relictis tēpore mortis, iuxta l. 7. Et donationes meliorationem præcedentes non minuuntur, iuxta hunc text. Nec etiam legitimæ læduntur, iuxta d. l. quoniam in prioribus. quim potius augentur: qui videtur principalior finis huius text.

Et ex his cessant ea, quæ sunt supra in contrarium adducta. Cessant enim inconueniētia Telli. Cessat etiam inductio, quā feci de l. seq. Cui quando præcesserunt solæ donationes simplices, vno & altero modo satisficit, & melioratio vltima non continet nisi residuum: Quando autem præcesserunt donatio-

nes simplices, & etiam ob causam: nullo modo potest melius residuū deduci, quā separatis omnibus. Aliās enim residuū non potest continere tantam quantitatem, si separatis donationibus ob causam, accumularentur simplices. Harum enim accumulatio, post illarum separationem, cum cedat in legitimarum augmentum, operaretur etiam tertij & quinti diminutionem aut restrictionem. Et sic tertium & quintum duplici viā lederetur, accumulatione simplicium, & separatione causaliū. Cum tamen facultas patris disponendi de tertio & quinto sustinenda sit in quantum ius, & voluntas extendantur.

18

Non obstat, quod pro deducenda legitima fiat cumulus tam donationum simplicium, quam ob causam, etiam abstinētibus donatorijs. In ea enim (tanquā in re fauorabili) quāuis sit etiā quota bonorū, vt in l. Papi. §. quarta. de inof. test. & in ea deducenda, aliās attendatur tempus mortis, vt in d. l. cum quæritur. ne tamen per inofficiosas donationes fraudetur, sit ea accumulatio: imo, & donationum reuocatio, vt filijs competat eadem legitima, quæ aliās cōpeteret, si donationes factæ nō fuissent, vt in d. authen. vnde si parens. Quam reuocationem, nec accumulationem lex noluit fieri pro deducendo tertio & quinto. Nec factam pro deducendis legitimis, imò nec spontaneam collationem, prodesse pro augmento tertij & quinti: eodem legitimarum fauore. Prout nec iure communi fieret pro deducendo bēssie, vel semisse, vel altera quota bonorum. Cum partes hæreditatis (de quibus in §. hæreditas. de hæred. insti.) referantur ad bona tantū relicta tempore mortis. l. hæreditas. de reg. iu.

Et si obijcias secundū hoc legē hanc de dubio etiam nō deservire, secundum intellectu supra propositū: cū iure cōmuni, eadē decisio militaret pro deducēdo prælegato bēssis, vel semissis, vel alterius quotæ bonorū, ex iisdē rationibus. Respōdeo, iure Regio, dubitādi rationē maiorē fuisse, occasione tertij, qd esse legitima videbatur, ex quo alij, quā filio aut descendenti. dari nō poterat: vt sic eadē deductione vteretur, qua legitima. Quod tamen lex negat, prout & aliæ huius tituli, quibus significatur meliorationem tertij & quinti nihil aliud esse, quam prælegatum, de quibus egimus in rubrica. nu. 18.

Nō obstat, qd donatio ob causam deberet accumulari, ne ex actu necessario sumatur præsumptio minuendi, quæ non sumitur ex donatione simplici, qui est actus voluntarius. Nam quam-

quamuis separatio donationum ob causam ex dat in diminutio-
nem tertij & quinti: ex quo in necessariam consequentiam e-
dit in augmentum legitimarum, & istæ sint fauorabiles, melio-
ratio autem odiosa, vt diximus in rubrica: cum dispositione le-
gis separantis donationes ob causam, concurrat primæua præ-
sumptio meliorantis, vt melioratio non extendatur ad bona,
quæ sunt extra patrimonium, licet accessorie inde sequatur
augmentum legitimarum, & diminutio tertij & quinti. Dona-
tiones autem simplices non dicimus separandas, eadem gratia
minuendi tertium & quintum: quasi earum accumulatio illud
augeat. Nam imo minuit, aut restringit: ex quo tunc non est
necessaria rescissio, quæ fit quando non accumulatur: & ex
quo earum accumulatio cedit in legitimarum augmentum. Quod
prouenit ex vtriusque donationis natura, quod, scilicet, dona-
tio ob causam fit data in rationem legitimæ, simplex vero pro
tertio & quinto. Separamus autem, vtrasque; vt seruetur generali-
ter dispositio test. præcipientis non attendi bona alienata, pro de-
ducendo tertio & quinto. Et quamuis quando præcessit sola
donatio simplex, nihil referat accumuletur, vel non, vt dictum
est: si tamen præcessissent vtræque, multum referret accumula-
tio vnius, & separatio alterius: vt sic generaliter planius sit se-
pare vtrasque. Cū vrgeat eadem ratio decisionis, licet effectus
proueniens ex vtraque computatione sit diuersus: qui tamen
non tam prouenit ex illa causa, quam ex diuersa qualitate do-
nationum.

Non obstat, quod donationes factæ filiis (tanquam incep-
tæ solutiones factæ creditoribus) non videntur in patre causa-
re diminutionem bonorum. Quoniam quamuis pro deducen-
da melioratione tertij & quinti irreuocabili præcedenti, id ve-
rum sit, vt diximus in dict. l. 7. cum aliàs fraudaretur meliora-
tus, & in bonis computentur, quæ dolo factum est, vt absint. l.
1. §. confertur. l. 2. §. de illis. ff. de coll. bon. Et quamuis etiã pro
deducenda legitima, donationes præcedentes non minuant pa-
trimonium, sed sint computandæ, vt in d. auth. vnde si parens.
Pro deducendo tamen tertio & quinto, donationes præceden-
tes lex noluit accumulari, ex rationibus supra propositis. Pro
quibus etiam est text. in d. authen. per casum ab speciali. Non
obstat, quod accumulatis donationibus, siue simplicibus, siue
ob causam, etiam non collatis, legitime non minuuntur, cum
scur-

succurratur, refecando meliorationem, in quantum lædat, vt dictum est. quoniam in his casibus lex non tantum voluit conferuare legitimas, quam etiam augere, vt ex superioribus constat, prout accidit separatis donationibus ob causam, etiam collatis, de quibus in text.

Resoluitur autem articulus quatuor conclusionibus. Prima, quod melioratio tertij & quinti posterior non reuocat, nec deducitur ex dotibus, seu donationibus ob causam, etiam adductis ad collationem: & per consequens, neque ex non collatis, etiam simplicibus. Secunda, quod dictæ dotes, aut donationes præcedentes non accumulatur (etiam verbaliter) cum bonis relictis tempore mortis, pro extrahenda melioratione. Tertia, quod si ex eo genere deductionis accadat, vt melioratio noceat legitimis filiorum, refecatur in quantum lædit. Quarta, quod ad deducendam quantitatem legitimæ, & vt appareat quanta ea sit, accumulatur dictæ omnes donationes: vt legitima tanta sit, quanta foret, si donationes factæ non fuissent, & in ea quantitate conferuetur.* Vt autem subiectis exemplis res pateat dilucidius. Finge patrem, cui erant quatuor filij, habere in bonis quadringenta. Ex ijs tertium & quintum sunt centum octuaginta sex: legitimæ autem ducenta quatuordecim, circiter. Dedit filiæ dotē decē: remanēt in bonis. 390. postmodū, filium in tertio & quinto meliorauit. Si melioratio deducatur ex omnibus bonis, accumulata dote: valet. 186. restant. 164. Quæ quantitas, quamuis sufficiat pro dote, & legitimis necessarijs: lex tamen disponit eo casu, meliorationem extrahendam, non accumulata dote. Et sic extracta ex. 390. valet. 182. Minuitur in. 4. & in his crescunt legitimæ. Dedit in dotē. 20. melioratio valet 177. minuitur in. 9. & in ijs crescūt legitimæ. Dedit. 30. melioratio valet. 173. minuitur in. 13. & in ijs crescūt legitimæ. dedit 40. melioratio valet. 168. minuitur in. 18. & in ijs crescūt legitimæ. Dedit. 50. melioratio valet. 162. minuitur in. 24. & in his crescunt legitimæ. Dedit in dotem. 60. & sic plus legitima necessaria: iam tunc, quamuis meliorationi posteriori decrescat tertia & quinta pars dictarum sexaginta, & sic. 28. quia tamē ex his filia retulit. 7. plus legitima, & ea abstinet: legitimæ triū filiorum restantium augentur in. 21. Dedit dotem. 70. melioratio valet. 154. minuitur in. 32. ex ijs filia retulit plus legitima, 17, & abstinet: legitime restantes augentur in. 15. Dedit dotē

30. melioratio valet. 149. minuitur in. 37. ex ijs filia retulit plus legitima. 27. & abstinere: legitimæ restantes augentur in. 10. Dedit in dotem. 90. melioratio valet. 145. minuit in. 41. ex ijs filia retulit plus legitima. 37. & abstinere: legitimæ restantes augentur in. 4. Dedit in dotē centū, & sic a qualēpartē successionis, vsq; ad quā non est dos in officio sariam tunc, nec legitimæ augentur, nec melioratio decrescit: sed pater disponit de tertio & quinto bonorum suorum omnium. Nam cū filia ex tertio & quinto reportauerit suam quartam partem, idest. 46 melioratio sequens valet. 140. Et sic pater disponit de. 186. pro tertio & quinto, & remanēt pro legitimis trium filiorum restantium. 160. quæ sufficiunt. Si autem singas dotem excessisse centum: eadem computatio resultabit. Cum excessus, tanquam inefficuosus, sit reuocandus, & accumulandus bonis, vt dicemus infra nu. 35.

20 Quod autem diximus nihil referre, si donatio simplex præcessit, quod accumuletur, pro deducenda melioratione tertij, & quinti posteriori, & deinde ex ea deducatur: an vero non accumuletur, & melioratio posterior rescetur, in quantum legit legitimas: patet. Si singas donationem esse. 50. & accumulari: tertium & quintum erit. 186. ex quibus fit soluenda donatio. Quod si se pares: tertium & quintum erit. 162. restant pro legitimis. 188. Sed quia ea quantitas non sufficit, sed defunt. 26. in his reuocatur melioratio. Quæ. 26. quamuis post impletas aliorum legitimas, sint apud eundem filium melioratum remansuræ: interest tamen (si meliorationi essent adiecta grauamina) quo ad libertatem legitimæ. Poterit etiam in totum interesse, si melioratio fieret nepoti, qui non teneret primum locum. Finge donationem esse. 100. & accumulari: tertium, & quintum erit. 186. ex quibus fit soluenda donatio. Quod si se pares: tertium & quintum erit. 140. restant pro legitimis 160. Sed quia ea quantitas non sufficit. sed defunt. 54. in ijs reuocatur melioratio: & pater disponit pro tertio & quinto de iisdem. 186. Si iungas donationem cum melioratione reformatā. Et idem computandi modus resultabit in donatione cuiuscunque quantitatis.

Quod autem diximus, quod quando præcesserunt tam doctes, quam donationes simplices, multum referebat, pro deductione meliorationis tertij & quinti posterioris, accumulatio

latio simplicium, & separatio dotium: & in hoc multum latius patris: ac proinde iuri, & voluntati conformius esse, separare utraq; & rescare meliorationem in quantum latere deberet legitimas: patet. Nam si dos separaretur, donatio autem simplex accumuletur: melioratio posterior minuitur in tertia & quinta parte dotis, ea forma & ordine, quo explicatum est in superioribus exemplis. Cum soluta donatione simplici priori, ex tertio & quinto sic extracto: ea quantitas deficiat pro implemento totius tertij & quinti bonorum omnium. Sicut autem utraq; donationes ob causam, & simplices, separantur, prout regula, & ratio nostri textus precipit separandas: melioratio relata ad bona restantia, augeatur, secundum quantitatem dotis: & pater disponit de integro tertio, & quinto bonorum suorum omnium. Nam cum (secundum hoc genus computationis) melioratio posterior semper sit reuocanda pro implemento legitimarum: nullum potest esse maius signum, quod sit impletum totum tertium & quintum: quam quod residuum non sufficiat pro legitimis. Et id patet, si iungas donationem simplicem, & meliorationem sic reformatam. Vtrumque enim continebit totum tertium & quintum. Nisi dos data excederet legitimam necessariam, usque ad æqualem partem successionis: tunc enim & is excessus (tanquam pars tertij & quinti) iungendus erit cum donatione simplici, & melioratione reformatam, & omnia continebunt totum, & integrum tertium & quintum. Quod si dos esset inofficiosa, & excederet æqualem partem successionis: excessus esset reuocandus, & bonis accumulandus, & resultabit eadē computatio, ut infra dicemus. n. 35. Quod si donatio simplex esset ampla, & contineret totum tertium & quintum: melioratio posterior evanesceret, iuxta ea, quæ dicebamus in l. 1. sup. gl. 4. n. 14. & quæ dicemus in l. seq. gl. 1. num. 5. Quod si donatio etiā esset inofficiosa: ea reuocatur pro implemento legitimarum. l. 1. C. de inof. don. Finge itaq; secundum superiora exempla patrem dedisse in dotem. 10. donasse etiam filio simpliciter. 10. Separatis utrisque, tertium & quintum sunt. 177. remanent pro legitimis (collata dote.) 214. quæ sufficient. & pater disponit de integro tertio & quinto, iuncta donatione. Dedit dotem. 30. donavit filio. 30. Separatis utrisque, tertium, & quintum sunt. 138. remanent pro legiti-

legitimis (collata dote). 2 1 2. quæ sufficiunt, & pater disponit de integro tertio & quinto, iuncta donatione. Dedit dotem. 50. donauit filio. 50. separatis vtrisque, tertium & quintum sunt. 140. remanent pro legitimis (collata dote). 2 10. defunt. 4. in ijs reuocatur melioratio, & pater disponit de integro tertio & quinto, si iungas donationem & meliorationem reformatam. Dedit dotem. 80. donauit. 80. separatis vtrisque, tertium & quintum sunt. 1 1 2. filia abstinet: remanent pro legitimis trium filiorum. 1 2 8. defunt. 3 2. in ijs reuocatur melioratio, & pater disponit de integro tertio & quinto, si iungas donationem, & meliorationem reformatam & excessum dotis ultra legitimam necessariam. Nam donatarius habet. 80. melioratus. 80. filia autem retulit. 27. plus legitima. Dedit dotem. 100. donauit. 100. separatis vtrisque, tertium & quintum sunt. 93. filia abstinet: remanent pro legitimis trium filiorum. 107. defunt. 53. in his reuocatur melioratio, & pater disponit de integro tertio & quinto, si iungas donationem, & meliorationem reformatam, & excessum dotis ultra legitimam necessariam. Nam donatarius habet. 10. melioratus. 40. filia autem retulit. 46. plus legitima. Iuxta quæ exempla, possunt & alia fingi, & resultabit eadem computatio. Et licet in exemplis positis non resultet quandoque adæquatio: illud est, quia numeri non sunt diuisi per minuta. Si autem diuiderentur, resultaret omnium adæquatio. Resultabit etiam eadem computatio, si fingas plures dotes, & plures etiam donationes præcessisse, etiam si essent inæquales, & disparēs, vna maior altera.

Cum itaque principalis ratio decisionis huius tex. sit, quod melioratio quotæ bonorum non extendatur ad bona extra patrimonium existentia: ex ea inferentur ampliationes, & limitationes ad regulam, ex idéitate rationis. l. illud ad l. Aquil. Et à ratione cessante. l. adigere. 6. quamuis. de iur. patr. * Vnde
 22 conclusio nostri tex. primo declaratur. vt non solum procedat, quoties dos, vel donatio propter nuptias præcedens, fuit tradita: sed etiam si promissa tantum. Quia adhuc ex ea (licet inter bona hæreditaria reperiatur) non solum non extrahitur melioratio tertij & quinti posterior, sed nec accumulabitur, quin potius (tanquam debitum irreuocabile. l. Pompo. Philadelphus. ff. famil. hærcis.) erit prius separanda. l. fin. ff. de collat. dotis. Nā quemadmodum melioratio posterior non deducitur ex priori dote

dote immixta bonis per collationem, vt in text. nec etiam deducetur ex dote promissa, adhuc non tradita, quæ soluta & collata reputatur. l. 2. C. de colla. Eo maximè, quia text. non tam respexit ad hoc, quod dos non reperiebatur inter bona: quàm ad hoc, quod eius cõstitutio præcesserat. Vt pater in dote data, & soluta post præcedentem meliorationem tertij & quinti irrevocabilem, cuius habetur consideratio, pro deducenda melioratione, vt dixi supra gl. 1. * Consideravit autem tex. dotem præcedentem, quæ non solum traditione, sed etiam promissione efficaciter constituitur. l. ad exactionem. C. de dotis promi. Cum regulariter inter datum & promissum nulla sit differential. cum post mortem. §. 1. versi. sed is de quo. ff. de admi. tuto. iuncta gl. verb. promissit. l. si mandato. §. item si dū negotia. ff. mand. l. si quis mādato. in fine. de nego. gestis. l. 1. §. accedit. ibi. dantur, vel promittuntur. C. de rei vxor. actio. Quod tenet Tello hic, num. 3. in fine. Et faciunt quæ tradit Salice. in l. cum in te. ru. 4. C. de dona. ante nup. & additio ad Bart. in l. iubeimus. §. si sane. C. de sacro. eccle. verbo. quid si dos. promissa. Vbi dispositiones dotis traditæ extenduntur ad promissam, quæ vera dos est, secundum Campe. de dote. q. 2. Quod etiā tenet Cyfue. hic. num. 2. & post huius operis primam æditionem Gute. lib. 2. quæstione. 61.

Quod etiā extendit Cyfuen. nō solum quando matrimoniū erat contractum per verba de præsentī, cum solemnitate nuptiarum, sed etiam sine ea. Et quod procedit, etiam in matrimonio contracto per verba de futuro. * Quod quamvis post huius operis primam æditionem displicuerit Velasquio in l. 25. Tauri. in fine. ex eo, quod stipulatio, seu promissio dotis, non sequitis nuptijs, nec contracto matrimonio, est inefficax. l. nō enim. l. promittendo. ff. de iure dotium. l. Sācimus. 1. C. de nup. vbi tradit Bart. & in l. Titio centum. §. Titio genero. num. 7. ff. de condi. & demōst. Est tamē opinio vera. Cōditio enim nuptiarū insita doti, licet, ad efficaciam exactionis non possit dici impleta per sponsalia de futuro, multo minus potest dici defecta, vt promissio inefficax sit. Cū potius possit dici incepta adimpleri: vt sic tāquam debītū adhuc irrevocabile, sit extrahendum, vt non minuatur per meliorationem sequentem.

Secundo conclusio ampliatur, vt ex eadem ratione, procedat in donatione simplici rei, vel quantitatis ceteræ præcedēti

irreuocabiliter promissa, iuxta l. 6. supra. vel cuius sit tradita possessio per actum fictum, iuxta dicta in l. 1. supra. Ea enim (licet reperiatur inter bona defuncti tempore mortis) non minuetur per meliorationem tertij & quinti posteriorem. Et quamuis quo ad deductionem meliorationis, si ex solâ donatione simplices præcesserint, nihil referat, an accumulatur, & deinde ex tertio & quinto omnium soluantur: vel separantur, & melioratio posterior rescetur, in quantum hædat legitimas: si tamen præcessissent etiam donationes ob causam, utque que separandæ sunt, iuxta supra dicta in donatione simplici tradita.

26 Tercio, conclusio ampliatur, ut procedat non solum in melioratione tertij, & quinti relicta in testamento, ut text. loquitur, vel aliâs reuocabili: sed etiam si esset facta in contractu irreuocabili. Ea enim adhuc nec deductur ex donationibus ob causam, vel simplicibus irreuocabilibus præcedentibus: nec ipsæ, pro meliorationis deductione, accumulabuntur, iuxta supra dicta. Ex eadem ratione, quod vna donatio non minuat aliâ, secundum gl. in d. l. Titia. §. Imperator. de lega. 2. Et quod melioratio non referatur ad bona alienata, & quæ in patrimonio non reperiuntur.

27 Quarto, conclusio ampliatur, ut procedat non solum si donationes præcedentes sint irreuocabiles, sed etiâ si essent reuocabiles. Quia melioratio tertij & quinti posterior testamento relicta ex eis non deductur, nec etiâ pro ipsius deductione accumulabuntur, sed de eis iudicabitur, prout dictum est de irreuocabilibus. Et est ratio, quia cum dicta melioratio posterior (tanquam genus) non minuat donationes præcedentes (tanquam species) per regulam, quæ generi per speciem derogatur. l. vxorē. §. felicissimo. de lega. 3. ex eis non debet detrahi: ac per consequens, non debet pro eius deductione accumulari. Sed computatio faciendâ est, prout dictum est supra. Diuersum esset, si melioratio posterior in contractu irreuocabili data esset: tunc enim reuocaret priores, per ea quæ diximus supra glo. 1. & in l. 1. supra glo. 4. nu. 14.

28 Quinto, conclusio ampliatur, ut procedat non solum in melioratione tertij & quinti simul, sed etiam tertij tantum, aut quinti tantum. In utraq; enim quota de per se viget eadem ratio, quæ in ambabus iunctis, quod non debeat minuere, aut deduci ex præcedentibus, & sic seruetur eadem dispositio. l. illud. ad l. A qui.

Sexto.

29 Sexto conclusio tx. ampliatur, vt procedat nō solum, si bona tēpore mortis in eodem statu permanserunt, quē habebant tempore datę dotis: sed etiā si fuerūt, vel aucta, vel diminuta. Vt roque enim casu, eadem computatio supra dicta resultat: & melioratio posterior verificatur in bonis relictis tempore mortis. Nisi & donationes etiam simplices præcessissent, quę (propter diminutionem bonorum) essent effectę inofficiosa, iux. l. 7. supra. Tunc enim cessaret effectus meliorationis posterioris. Cū & donatio esset reuocāda, in quantū inofficiosa, ex. d. l. 7. Quod tamen periculum cessat in dote, vt ibi dixi. gl. 1. nū. 23.

Cōclusio autem nostri tx. sic declarata aliquibus casibus necessario limitanda est, vt in eis dotes, seu donationes præcedentes cummulentur cum bonis relictis tempore mortis, pro deductione tertij & quinti. * Et in primis aduertendū est (quod iā dixi, & nunc repetō) quod quantum ad meriendas legitimas filiorum, omnia alienata per patrem titulo lucratiuo in vita, & in morte, cummulanda sunt, cum bonis relictis tempore mortis vt filiis competat eadem met legitima, quę competeret, si donationes factę non fuissent, vt in authen. vnde si parens. C. de inoffic. test. Quo ad deducendum autem tertium & quintum, solum esse considerata bona relictā tempore mortis, vt in. l. 7. supra. non diminutis, nec aggregatis donationibus præcedentibus, vt dictum est.

31 Quod quidē primo procedit, quoties dos, seu donatio irrevocabilis præcessit meliorationem tertij & quinti. Nam si melioratio tertij & quinti irrevocabilis præcessisset, quęvis dos, seu donatio sequens, etiam tradita & soluta, quę non reperitur inter bona defuncti tempore mortis, accumulanda tamen est: vt melioratio præcedens sustineatur, & non decreseat, sitque eiusdem quantitatis, cuius fuisset tempore mortis, si dotes seu donationes sequentes factę non fuissent, iuxta ea, quę dicebamus supra in glos. præcedenti.

32 Quod ex eadem ratione, procedet etiam, quoties melioratio præcedēs esset facta de re, aut quantitate certa. Quia cū solum valeat in rationē tertij & quinti: pro metiēdo tamē hoc tertio & quinto, & regulāda inofficiositate donationis, nō solum dotes, seu donationes sequētes, sed etiam ipsiusmeti donationis quantitas accumularetur cū bonis relictis tēpore mortis, vt in quā tū fieri possit, donatio includatur in tertio, & quinto, & nō reuocetur.

Nam cum (eo casu) reuocari non possit, nisi propter legitimas: erit locus decisioni text. in. d. auth. vnde si parens. Cum per donationem non dicatur diminuta legitima, quæ eadem futura erat, ante factam donationem. Quod tradit Gomez in. l. 29. Tauri. num. 35. versic. ex quo in terminis.

33 Secundo, conclusio limitanda est, nisi testator aut donator expresserit velle se, vt melioratio tertij & quinti, quamuis posterior, deduceretur ex omni cumulo bonorum, aggregatis dotibus, seu donationibus ob causam præcedentibus. Quamuis enim tale præceptum non prodesset, quoad reuocandas vel minuendas dotes, seu donationes irreuocabiles præcedentes. l. perfecta donatio. C. de dona. quæ sub mod. (quidquid in contrarium arguant, & varient Rode. in. l. quoniam in prioribus. in decl. l. Regni. quæstio. 6. nu. 2. & Velasquius in. l. 25. Tauri. nu. 5. & seqq.) Proderit tamen, vt melioratio extendatur in quantum possit, sine diminutione donationum præcedentium, & legitimarum filiorum. Ijs enim saluis, reliqua in arbitrio patris posita sunt, & ab eius voluntate pendent. Quod etiam tenuit Ayora. parti. lib. 2. q. 3.

34 Tertio cōclusio intelligēda est, quoties melioratio posterior fuit facta de tertio & quinto, & sic quota bonorum, prout text. loquitur. Nam si esset facta de re, & quantitate certa, licet excederet valorem tertij & quinti bonorum tēporis mortis, non aggregatis donationibus ob causam præcedentibus: valeret, tamen in omni ea quantitate, quæ sine diminutione donationū præcedentiū, & latione legitimarum, posset etiam aggregatis, ad id dotibus, seu donationibus ob causam. Cessat enim eo casu ratio, propter quā meliorationē tertij & quinti, & sic quotē bonorū diximus supra restringi, etiā ampliatis legitimis: quæ scilicet, tanquā quotæ bonorū, non intelliguntur referri ad bona iā donata, licet eis aggregatis legitime non laderentur. Res enim aut quātitas certa efficacius prouidet, & voluntatē extēdit, in quantū est necessum pro dispositionis valore, sine detrimento donationū præcedentiū & legitimarū, cū id à volūtate pēdeat, aut nunc proximē dixi. Finge patrē, cui erāt quatuor filij, & in bonis. 400. dedisse filix dotē. 50. postea autē meliorasse filiū in re certa valēte. 186. donatio valet. Cū nec reuocet dotē, nec noceat legitimis, p quibus (collata dote) remanēt in bonis. 214. Cū tū si filiū meliorasset in tertio & quinto bonorum